

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI

OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM
EDEN 5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN AKRAN
İLİŞKİLERİ VE BENLİK ALGILARININ BABA
KATILIM BOYUTLARINA GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DENİZ CAN
151104129

Danışman Öğretim Üyesi:
Yrd. Doç. Dr. Handan DOĞAN

İstanbul, Eylül 2017

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
GELİŞİM PSİKOLOJİSİ PROGRAMI

OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM
EDEN 5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN AKRAN
İLİŞKİLERİ VE BENLİK ALGILARININ BABA
KATILIM BOYUTLARINA GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DENİZ CAN
151104129

İstanbul, Eylül 2017

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

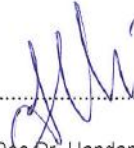
27.09.2017 tarihinde tezinin savunmasını yapan Deniz CAN'a ait "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkileri ve Benlik Algılarının Baba Katılım Boyutlarına Göre İncelenmesi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Gelişim Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.



Prof.Dr.Nermin ÇELEN
(Başkan)



Prof.Dr.Rengin ZEMBAT
(Üye)



Yrd.Doç.Dr. Handan DOĞAN
(Üye)-Danışmanlık

YEMİN METNİ

18/10/2017

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkileri Ve Benlik Algılarının Baba Katılım Boyutlarına Göre İncelenmesi" adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar olan bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımda yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin "Kaynakça"da gösterilenlerden oluştuğunu, "Kaynakça"da yer alan bu eserlerden metin içinde atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

151104129
DENİZ CAN
İmza



OKULÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN AKRAN İLİŞKİLERİ VE BENLİK ALGILARININ BABA KATILIM BOYUTLARINA GÖRE İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların akran ilişkileri ve benlik algılarının baba katılım boyutlarına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca çeşitli demografik özelliklere (babanın yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, eşin çalışma durumu, çocuğun cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, söz konusu çocuğun doğum sırası) göre baba katılım boyutlarının farklılaşıp farklılaşmadığı ya da bu özelliklerle ilişkili olup olmadığını belirlemek de amaçlar arasındadır.

Araştırmanın çalışma grubunu; 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul ili Sultanbeyli ilçesindeki okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubundaki 172 çocuk, onların babaları ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Söz konusu çalışma grubundaki babalara Kişisel Bilgi Formu ve Baba Katılım Ölçeği gönderilmiş, öğrencilerin akran ilişkilerini değerlendirmek üzere öğretmenlerine Ladd- Profilet Çocuk Davranış Ölçeği verilmiştir. Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği araştırmacı tarafından 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında çalışılan okullarda eğitim gören 5-6 yaş grubu çocuklara birebir uygulanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; çalışmayan babaların keyfi meşguliyet ve temel bakım puanları çalışan babaların puanlarından istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir. Eşleri çalışan babaların keyfi meşguliyet ve temel bakım puanları ile toplam baba katılım puanları, eşleri çalışmayan babaların puanlarından istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir. Ayrıca erkek çocuk sahibi olan babaların temel bakım boyutundan aldıkları puanların, kız çocuk sahibi olan babaların temel bakım boyutundan aldıkları puanlardan istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Babaların çocuklarına karşı ilgi ve yakınlıkları ile çocukların akranlarına karşı saldırgan davranışlar sergileme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı, ters yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir. Babaların çocuklarına yönelik temel bakım katılımları ile çocukların akranlarına karşı saldırganlık davranışı sergileme durumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı, aynı yönde ve yüksek düzeyde bir ilişki hesaplanmıştır. Çocukların DÇBAÖ'nün öz yeterlik, öz saygı alt boyutlarıyla DÇBAÖ'den alınan toplam puanlar ile baba katılımının alt boyutları ve toplam puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olmadığı saptanmıştır.

İstatistiki analizler sonucunda elde edilen bulgular literatür ve alanda konuyla ilgili yapılan çalışmalarla ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Baba katılımı, akran ilişkileri, benlik algısı.

INVESTIGATION OF 5-6 YEARS OLD PRESCHOOLERS' PEER RELATIONSHIP AND SELF-PERCEPTION ACCORDING TO FATHER INVOLVEMENT DIMENSIONS

ABSTRACT

In this study, it was aimed to investigate peer relations and self-perceptions according to father involvement dimensions of pre-school children. It is also aimed to determine whether the father involvement dimensions differ according to various demographic characteristics (father's age, education level, working status, spouse working status, child's sex, number of children in the family, the order of childbirth in the family) or whether they are related to these characteristics.

The study group of the research; 172 children ages between 5 to 6 who continue to preschools in Sultanbeyli in 2016-2017 academic year and their parents Personal Information Form and Father Involvement Scale were sent to fathers in the study group, to assess students' peer relations the Ladd-Profilet Child Behavior Scale were given to their teachers. The Demoulin Children's Self-Perception Scale was applied to children in the age group of 5 to 6 who were educated in the selected schools by researcher individually.

According to research results; arbitrary occupation and basic care points of unemployed fathers' are statistically significantly higher than employed fathers'. Fathers' whose spouses are employed, arbitrary occupation and basic care points and also total father involvement points are statistically significantly higher than whose spouses are unemployed. In addition, fathers who have male children basic care points' are statistically significantly higher than fathers who have female children. It has been determined that there is a statistically significant, reverse but in a low-level relation between fathers' interest towards children and children's aggression towards their peers. Also, it has been pointed out that there is a statistically significant, in the same direction and high-level relation between fathers' involvement to children's basic care and children's aggression towards their peers. It has been found that there is not a statistically significant relation between the Demoulin Children's Self-Perception Scale's children self-sufficiency and self-respect's sub-dimensions and the Demoulin Children's Self-Perception Scale's total points and father involvement's sub-dimension points

Findings obtained through statistical analysis are discussed by relating them with literature and studies conducted in this field.

Key words: Father involvement, peer relations, self-perception.

ÖNSÖZ

Öncelikle tez danışmanlığımı kabul eden, çalışmamın her aşamasında bana bilgi ve desteklerini sunan, her zaman büyük bir anlayış ile beni dinleyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Handan DOĞAN'a yardım ve katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerinden faydalandığım ve jürimde yer alan sayın hocam Prof. Dr. Nermin ÇELEN'e ve lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca adını ve çalışmalarını duyarak tanımadan hayran olduğum yine değerli zamanından ayırıp jüri üyeliğimi yapmayı kabul eden sayın Prof. Dr. Rengin ZEMBAT'a teşekkür ederim.

Araştırmamda ölçeklerini kullanmama izin vererek bana destek olan sayın Doç. Dr. Hülya GÜLAY OGELMAN'a, Yrd. Doç. Dr. Nalan KURU TURAŞLI'ya, yüksek lisans eğitimim sırasında bilgilerinden de faydalandığım Prof. Dr. Gül ŞENDİL'e, verdiği iznin yanı sıra alandaki çalışmalar adına bana yardımcı olan Araş. Gör. Hilal KARABULUT'a teşekkürlerimi sunarım. Araştırmam sırasında bana verdiği bilgi ve desteklerden dolayı Yrd. Doç. Dr. Asiye ŞENGÜL AVŞAR'a teşekkür ederim.

Çalışmalarımı yürüttüğüm kurumlardaki okul müdürlerine, anasınıfı öğretmenlerine, değerli meslektaşlarım rehber öğretmenlere, çalışmama katılmayı kabul eden babalara ve en çok da en içten katkılarını sağlayan çocuklara yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Hayatımın her anında benimle birlikte sevindiğini, üzüldüğünü ve yorulduğunu bildiğim, hiçbir zaman hiçbir şey için bana "hayır" diyemeyen, dualarının gücüne inandığım, kızı olmaktan mutluluk ve onur duyduğum annem Güldafiret CAN'a hayatım boyunca verdiği tüm destekler için teşekkür ederim.

Her zaman her konuda bana en çok inanan ve güvenen, yüksek lisans çalışmalarımı en az benim kadar önemseyen, hayatımın sonuna kadar en büyük destekçim olacağına inandığım ve yine kızı olmaktan mutluluk ve onur duyduğum babam Yaşar CAN'a teşekkür ederim.

Deniz CAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
EKLER LİSTESİ.....	xii
1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Okulöncesi Dönemde Benliğin Ortaya Çıkışı ve Benlik Algısının Gelişimi....	2
1.2. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Gelişimi.....	4
1.3. Baba Katılımı, Benlik Algısı ve Akran İlişkileri İle İlgili Yaklaşımlar.....	5
1.3.1. Baba Katılımı İle İlgili Yaklaşımlar.....	5
1.3.2. Benlik Algısı İle İlgili Yaklaşımlar.....	9
1.3.3. Akran İlişkileri İle İlgili Yaklaşımlar.....	14
1.4. Konu İle İlgili Araştırmalar.....	23
1.4.1. Babanın Rolü İle İlgili Araştırmalar.....	23
1.4.2. Benlik Algısı İle İlgili Araştırmalar.....	32
1.4.3. Akran İlişkileri İle İlgili Araştırmalar.....	38
1.5. Araştırmanın Amacı.....	46
1.5.1. Araştırma Soruları.....	46
1.6. Araştırmanın Önemi.....	47
2. BÖLÜM.....	49
YÖNTEM.....	49
2.1. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	49
2.2. Veri Toplama Araçları.....	51
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	51
2.2.2. Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ).....	51
2.2.2.1. Keyfi meşguliyet boyutu (KM):.....	52
2.2.2.2. Temel bakım boyutu (TB):.....	52
2.2.2.3. İlgililik ve yakınlık boyutu (İY):.....	52

2.2.3. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği.....	53
2.2.3.1. Çekingen Davranış.....	53
2.2.3.2. Saldırgan Davranış:.....	53
2.2.3.3. Başkalarına Yardımını Amaçlayan Sosyal Davranış:.....	53
2.2.3.4. Aşırı Harekeli Davranış:	53
2.2.4. Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği (DÇBAÖ).....	54
2.3. İşlem	55
3. BÖLÜM	59
BULGULAR.....	59
3.1.4. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Anne Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi ve Mann Whitney U Testi Sonuçları	66
3.1.5. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi ve Mann Whitney U Testi Sonuçları	67
3.1.6. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuk Sayısına Göre ANOVA Testi ve Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	69
4. BÖLÜM	77
TARTIŞMA	77
4.1. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların babalarının baba katılım düzeyleri demografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir?.....	77
4.1.1. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Babanın Yaşına Göre Farklılık Göstermekte Midir?... 77	
4.1.2. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Göstermekte Midir?.....	78
4.1.3. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Babanın Çalışma Durumuna Göre Farklılık Göstermekte Midir?	79
4.1.4. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılık Göstermekte Midir?	80
4.1.5. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılık Göstermekte Midir?.....	80

4.1.6. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Farklılık Göstermekte Midir?.....	81
4.1.7. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Çocuğun Doğum Sırasına Göre Farklılık Göstermekte Midir?.....	82
4.2. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile baba katılım düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	83
4.3. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların benlik algıları ile baba katılım boyutlarının düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	85
KAYNAKLAR	87
EKLER	102
EK-A	102
EK-B.....	103
EK-C.....	104
EK-D	105
EK- E.....	106
EK- F.....	107
EK- G	108
ÖZGEÇMİŞ	114

KISALTMALAR LİSTESİ

DÇBAÖ: Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği

ÇDÖ: Çocuk Davranış Ölçeği

BAKÖ: Baba Katılım Ölçeği

TB: Temel Bakım

KM: Keyfi Meşguliyet

İY: İlgı ve Yakınlık

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2. 1. Çocukların Cinsiyet, Doğum Sırasına İlişkin Bilgiler	49
Tablo 2. 2. Baba ve Aileye İlişkin Bilgiler	50
Tablo 3.1. Babanın Yaşına Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	60
Tablo 3.2. Babanın Yaşına Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları	60
Tablo 3.3. Babanın Yaşına Göre İlgı ve Yakınlık Alt Boyutuna ve BAKÖ Toplam Puanına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	61
Tablo 3.4. Babanın Eğitim Durumuna Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	63
Tablo 3.5. Babanın Eğitim Durumuna Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları	63
Tablo 3.6. Babanın Eğitim Durumuna Göre İlgı ve Yakınlık Alt Boyutuna ve BAKÖ Toplam Puanına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	64
Tablo 3.7. Baba Katılım Düzeylerinin Babanın Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	65
Tablo 3.8. BAKÖ İlgı ve Yakınlık Alt Boyutundan ve BAKÖ'nün Tamamından Alınan Toplam Puanların Babanın Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	65
Tablo 3.9. Baba Katılım Düzeylerinin Annenin Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	66
Tablo 3.10. BAKÖ İlgı ve Yakınlık Alt Boyutundan ve BAKÖ'nün Tamamından Alınan Toplam Puanların Annenin Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	67
Tablo 3.11. Baba Katılım Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları.....	68
Tablo 3.12. BAKÖ'den Alınan Toplam Puanların Çocuğun Cinsiyetine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	68
Tablo 3.13. Çocuk Sayısına Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	69
Tablo 3.14. Çocuk Sayısına Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları.....	70
Tablo 3.15. Çocuk Sayısına Göre İlgı ve Yakınlık Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	71
Tablo 3.16. Çocuk Doğum Sırasına Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	72
Tablo 3.17. Çocuk Doğum Sırasına Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları ..	72

Tablo 3.18. Çocuk Doğum Sırasına Göre İlgı ve Yakınlık Alt Boyutuna ve BAKÖ Toplam Puanına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	73
Tablo 3.19. BAKÖ ve ÇDÖ Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Katsayısı İle Belirlenmesi	74
Tablo 3.20. BAKÖ İlgı ve Yakınlık Alt Boyutu İle ÇDÖ Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısı İle Belirlenmesi	74
Tablo 3.21. BAKÖ Alt Boyutları İle ÇDÖ Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısı İle Belirlenmesi	75
Tablo 3.22. BAKÖ ve DÇBAÖ Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Katsayısı İle Belirlenmesi	76
Tablo 3.23. BAKÖ İlgı ve Yakınlık Alt Boyutu İle DÇBAÖ Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısı İle Belirlenmesi	76



EKLER LİSTESİ

EKLER.....	102
EK-A	102
EK-B.....	103
EK-C.....	104
EK-D	105
EK- E.....	106
EK- F.....	107
EK- G	108

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Okul öncesi dönem gelişimin hızlı olduğu ve etkilerinin kalıcı olduğu bir dönemdir. Bu evre; çocukların okul öncesi eğitimi veren kurumlara gitmesiyle birlikte, akranlarıyla ilk ve yoğun ilişkiler kurmaları, gelecekteki akran ilişkilerinin ve diğer ilişkilerin temellerinin atılması dolayısıyla büyük önem taşımaktadır. Çocukların bu dönemde kurdukları akran ilişkileri; onların sosyal, duygusal, zihinsel, psikolojik ve fiziksel gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu dönemde akran ilişkilerinde yaşadıkları başarısızlıklar, sonraki yıllarda davranış ve sosyal uyumsuzluklar adına risk altına girmelerine yol açmaktadır (Gülay, 2008).

Okul öncesi dönem; çocukların benlik gelişimleri açısından büyük önem taşımaktadır. Benlik; insanın kendine yönelik duygu ve düşüncelerini içeren bir kişilik boyutu olarak tanımlanabilmektedir. Benliğin yapısı; çocuk doğduğu andan itibaren çevresi tarafından çocuğa verilen tepkiler vasıtası ile şekillenmektedir (Yaralı, 2015). Bu açıdan; bir çocuğun en fazla etkileşimde bulunduğu kişilerin aile bireyleri olduğu göz önüne alındığında, anne babasıyla yaşadığı etkileşimlerin, çocuğun kişiliğinin ve dolayısıyla benlik kavramının oluşumunda büyük bir etkisi olduğu görülmektedir (Sarıca, 2010; Turaşlı, 2006).

Ebeveynler; çocuğun sosyal yeterliliği ve pozitif akran ilişkilerinin kalitesine çeşitli katkılar sağlamaktadır. Ebeveyn-çocuk etkileşiminin; sosyal etkileşim için gerekli olan birçok yeterliliğin bulunduğu bir bağlamı temsil etmesi, çocuğa sağladığı güvenlik ağı sayesinde çocuğun toplumsal evrenin özelliklerini inceleme özgürlüğünü vererek çocuğun sosyal becerilerini geliştirmesini sağlaması ve çocuğun diğerleriyle olan ilişkiler hakkında beklentiler ve varsayımlar geliştirmesini sağlaması bu katkılar arasında sayılabilir (Rubin & Burgess, 2002). Bir çocuğun olumlu bir benlik geliştirmesi, ideal bir duygusal gelişim göstermesi ve çevresiyle doyurucu ilişkiler kurabilmesinin; erken dönemlerden itibaren anne-babasıyla kurduğu ilişkilerin kalitesine bağlı olduğu bilinmektedir. Ebeveynlerin çocuğun gelişiminde oynadığı rolleri belirleyebilmek için bu konu uzun yıllar araştırmacıların ilgilendiği konular arasında yer almıştır. Ancak yapılan araştırmalar genel olarak;

anne ile çocuk ilişkisine odaklanmış ve annenin çocuğun duygusal, sosyal, bilişsel gelişimine etkisini ortaya koymaya çalışmıştır (İnci, 2014; Sımsıkı, 2011).

Parke (1981)'ye göre; çocuğun gelişimi üzerinde babanın etkisini dışarıda bırakan iki önemli teorisyen vardır. Bunlardan biri; anne-bebek etkileşiminin çocuğun ileriki hayatındaki tüm gelişimi üzerinde etkisi olduğunu, babanın ise daha ileriki dönemlerde etkili olduğunu savunan Sigmund Freud'dur. İkincisi ise; bebeğin anne ile kurduğu ilk bağı önemi ve babanın anneyi destekleyen ikinci bir unsur olduğunu söyleyen Bowlby'dir (Parke'den aktaran Türkoğlu ve Gültekin Akduman, 2015). Ancak babaların aile içindeki katılımlarının çocukların üzerinde olumlu etkileri olduğunu (Day ve Lamb, 2004), babaların çocuklarıyla ilgilenmelerinin çocukların akademik, bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimleriyle ilişkili olduğunu (Güngörmüş, 1992) belirlenmesi; babanın çocuk üzerindeki etkisinin incelenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Ülkemizde aile içerisinde babanın varlığı veya yokluğu, baba ile çocuğun birlikte veya ayrı yaşıyor oluşu adına az sayıda da olsa incelemeler gerçekleştirilmiştir. Ancak baba-çocuk ilişkisi, babanın çocuğun hayatına hangi şekilde katılmasının ne gibi sonuçları olduğu hakkındaki araştırmalar sınırlıdır.

Downer, Campos, McWayne ve Gartner (2008) 1990-2005 yılları arasında yayınlanmış olan, baba katılımı ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran 90 çalışmayı incelemişlerdir. 32 çalışma sonucunun baba katılımının çocukların akademik ve sosyo-duygusal gelişimleriyle doğrudan ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Dolayısıyla yurtdışındaki bu çalışmaların sonuçları, Türkiye'deki baba katılımına yönelik çalışmaların yetersizliği ve yukarıdaki paragraflarda sunulan bilgiler göz önüne alınarak yapılacak bu araştırmada; okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının benlik algıları ve akran ilişkileri, baba katılım boyutlarına (temel bakım, keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık) göre incelenecektir. Ayrıca baba katılımının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılacaktır.

1.1. Okulöncesi Dönemde Benliğin Ortaya Çıkışı ve Benlik Algısının Gelişimi

Benlik kavramı; kişinin benliğine atfettiği nitelikler üzerindeki düşünceleri ve bilgileri ifade etmektedir (Bee & Boyd, 2009). Bebekler için nesnel ve insanların bağımsız ve kararlı birer varlık özelliği kazanmaları ayrı, kalıcı bir varlık olarak

benliğin ortaya çıktığını işaret etmektedir. Bebekler doğduktan sonra ilerleyen süreçlerde; kendi dokunmalarını hissettikçe, kol ve bacaklarının hareket ettiğini gördükçe kendi bedenlerini çevredeki beden ve nesnelere ayırt eden değişik duyu organlarından gelen duyarlar arasında eşleştirmeler yaparlar. İlk aylarda bebeğin benlik farkındalığı kısıtlı olmasına rağmen kendi görsel imgelerini başka uyarıcılardan ayırt ederler. Rochat ve Striano (2002)'ya göre; bebekler 3 ve 4. aylarda gerçekleştirilen deneylerde kendilerinin ve başkalarının imgelerine farklı tepkiler vermektedirler. Başkalarının video imgelerine kendi imgelerine göre daha uzun süre bakmaktadırlar. Bunlar benlik farkındalığının öncülleridir. Benlik farkındalığı bir başkasının bakış açısını anlama yönündeki ilk çabalarıdır. Kendi amaçlarının başkalarıyla çatıştığını öğrenirler, başkalarının niyet ve duygularının farkına varırlar. Bu sayede duygusal ve toplumsal anlamda da bir gelişme gösterirler (Berk, 2013).

2 yaş dolaylarında çocuklar kendilerini tanımaya başlarlar. Kendi fiziksel özelliklerinin bilinçli olarak farkında olurlar. 3. yılda da kendi görünümünün zihinsel temsillerini aynalardaki hallerine göre saflaştırır ve daha tam imgelerle kimlikleyebilirler. Kendilerinin ve başkalarının fiziksel özelliklerine dair daha fazla bilgi sergilerler. Kendilerini tanımaları sahiplik duygusunu geliştirir. 2 yaşındaki çocuklar nesnelere "benim" diyerek sahiplenirler. İkinci yılın sonunda dilin de güçlenmesiyle çocuklar benliği daha iyi ifade edebilir hale gelirler. 18-30 aylar arasında kendilerini ve başkalarını; yaş, cinsiyet, fiziksel özellik ve hatta "iyilik-kötülük" olarak sınıflandırabilirler (Berk, 2013).

Bununla birlikte; çocuklar içsel zihinsel dünyalarına ilişkin farkındalık geliştirdikçe kendilerine ilişkin bilgi ve değerlendirme daha kapsamlı hale gelir ve bir benlik kavramı yapılandırılmaya başlarlar. Okulöncesi dönemde çocukların benlik kavramları somuttur. Adları, fiziksel özellikleri, sahip oldukları şeyler ve günlük davranışlar gibi gözlenebilir özelliklerden söz ederler. 3,5 yaşındaki çocuklar yaşadıkları sonucunda hissettikleri duygu ve tutumlar açısından da ifade ederler. Bu da onların kendilerine özgü psikolojik özellikleri anlamaya başladıklarını göstermektedir (Berk, 2013).

1.2. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Gelişimi

Bir bebeğin doğumdan sonra başka yeni doğan bebeklerin sesini duyup ağlayışı akran etkileşiminin ilk örneğidir. 6-12 aylar arasında akran etkileşimleri artar. 10. aydan itibaren bebekler birbirlerine bakarak, gülümseyerek, dokunarak ve aynı oyuncakları kullanarak etkileşime girmeye başlarlar. 12. ay civarında temel sosyal etkileşimler başlar. Oyuncaklarla yaptıkları hareketleri birbirlerini izleyerek taklit ederler. Kısa süreli etkileşimleri olur. Bu ilk yılda akran ilişkilerinde sosyal farkındalık belirginleşmeye başlar (Gülay, 2010).

Bir yaş civarında akranlar arasında olumlu etkileşimler gelişir ve bu evredeki çocuklar yetişkinlere göre akranları ile daha fazla ilgilenirler. Bir – iki yaş aralığında akranlarla daha tamamlayıcı ve karşılıklı etkileşimler gelişmeye başlar. İki yaştan itibaren akran ilişkilerinde birbirini takip eden aşamalar söz konusudur. İlk olarak; çocukların birbirini izlemesi, gülümsemesi gibi sözsüz iletişimler gerçekleşir. Sonraki adımda; birbirlerine dokunma girişimleri olur. Son olarak da; sözel olarak iletişime geçerler. Bu evrede oyun etkileşimleri de artmaktadır. Yavaş yavaş işbirliği kurmaya ve birbirlerine uyum göstermeye başlarlar. Akranlar arasında cinsiyete göre tercih yapmaya da başlarlar. İki- üç yaş aralığında genel olarak kendi cinsiyetlerinden akranlarını tercih ederler (Gülay, 2010).

Üç yaş öncesinde çocuklar genel olarak ikili akran gruplarıyla vakit geçirmekteyken üç yaşla birlikte akran grupları kalabalıklaşmaya başlamaktadır. Kendi cinsiyetlerinden akranlarıyla etkileşime girme tercihleri artar ve ilkökul dönemine kadar da artmaya devam eder. Akranlarla birbirini taklit etme yerini paralel oyunlar veya işbirliğine dayalı oyunlara bırakır. Bu yıllar içerisinde dil gelişimi yüksek düzeyde olmadığı için akranlarla çıkan anlaşmazlıklarda fiziksel saldırganlıklar sergilenir. Bu da akranlar arasındaki kabul adına belirleyici unsurlardandır (Gülay, 2010).

Üç yaş sonrasındaki akran ilişkileri oyun arkadaşlığı olarak değerlendirilebilir. Çocuklar dört yaş dolaylarında akranlarıyla daha uzun süreli oyunlar oynar, daha çok vakit geçirirler. Üç yaşa göre bu yaşlardaki saldırganlık davranışları daha olumsuz tepkilerle karşılanır. Akran tercihleri ve popülerlik özellikleri 4-5 yaşlarda şekillenmeye başlar. Beş yaştan itibaren akranlar arasında anlaşmazlık çıktığında çocuklar çözüm için önceki dönemlere göre daha sosyal

davranışlar kullanmaya başlarlar. Ayrıca önceki dönemlerde çözüm için kullanılan fiziksel saldırganlık yerini sözel tartışmaya bırakır. Çocuklar için akranlarla birlikte olmak, diğer çocuklarla iyi ilişkiler kurmak önceki dönemlere göre daha fazla önem taşımaya başlar (Gülay,2010).

Altı yaşından itibaren akranlar arasında paylaşım, işbirliği ve dostluk gibi olumlu davranışların yanı sıra rekabet, kavga ve tartışmalar da artmaktadır. Okul öncesi dönem; akran ilişkileri adına temellerin atıldığı, gerekli yeterliliklerin kazanıldığı bir dönem olması dolayısıyla önem taşımaktadır (Gülay, 2010).

1.3. Baba Katılımı, Benlik Algısı ve Akran İlişkileri İle İlgili Yaklaşımlar

1.3.1. Baba Katılımı İle İlgili Yaklaşımlar

Literatürde baba katılımının tanımlanmasıyla ilgili ortak bir noktaya varılamamıştır. Araştırmalarda baba katılım boyutlarıyla ilgili üzerinde durulan farklı modeller bulunmaktadır (Sımsıkı, 2011). Bu modeller hakkında geniş bilgi aşağıda sunulmaktadır;

1.3.1.1. Belsky'nin süreç modeli

Belsky'e (1984) göre babanın davranışları üç faktör tarafından etkilenmektedir. Bu belirleyici faktörlerin etkileri ebeveynlik açısından eşit değildir ve daha geniş sosyal yapı üzerinde etkili olarak ebeveynliği dolaylı bir biçimde şekillendirmektedir. İdeal ebeveynlik; en iyi şekilde, çocuklara karşı mükemmel bakımı mümkün kılan ebeveynliğin üç belirleyicisinin değişen derecelerde dinamik olarak ortaya çıkması şeklinde tanımlanabilir (Belsky, 1984).

Belsky'nin (1984) modeline göre; ebeveynin kişiliği, psikolojik yapısı, ebeveynlik tutumu gibi ebeveyne özgü olan faktörler babanın davranışlarını etkileyen birinci faktördür. İkinci faktör; çocuğun yaşı, toplumsal cinsiyeti, mizacı gibi çocuğa ait özelliklerdir. Son olarak üçüncü faktör ise; çalışma koşulları, evlilik ilişkisi, ebeveynin sosyal ağı gibi alanları kapsayan stres ve destek kaynaklarıdır (Belsky'den aktaran Duran, 2010).

1.3.1.2. Palkovitz'in baba katılım modeli

Palkovitz (2002) baba katılımının çok boyutlu bir durum olduğunu belirtmiştir. Ebeveyn katılımının duygusal, bilişsel ve davranışsal alanları içerdiğini ve en az 15 baba katılım tipinin bulunduğunu ifade etmiştir (Cabrera, Fitzgerald, Bradley & Roggman, 2007).

Palkovitz'in (1997) söz ettiği onbeş baba katılım tipi; iletişim (konuşma, dinleme vs.), öğretim (öğüt verme, rol model olma gibi), izleme-kontrol (okul toplantılarına katılma, arkadaşlarını tanıma, ödevlerine yardım gibi), düşünme (endişelenme, plan yapma, umut etme gibi), günlük işler yapma, temel bakım verme (besleme, banyo yaptırma gibi), ihtiyaçlarını karşılama-bakım (yemek pişirme, ütü yapma gibi), ilgileri paylaşma (beraber okuma yapmak gibi), ulaşılabilirlik (beraber vakit geçirmek gibi), planlama (tatil planı, gelecek planı yapma gibi), aktivite yapma (alışveriş yapma, pikniğe gitme gibi), geçindirme-sağlayıcılık (beslenme, giyim, eğitim masraflarını karşılama), sevgi gösterme (sarılma, göz teması kurma, öpme gibi), koruma (güvenliğini sağlama, önlem alma gibi), duygusal anlamda destekleme (teşvik etme gibi) olarak ifade edilmiştir (Palkovitz'den aktaran Ünlü, 2010). Bunlar bir babanın çocuğun hayatına dahil olabilmesini sağlamaktadır (Ünlü, 2010). Ayrıca baba katılımı, çocuğun annesini destekleme gibi dolaylı katılım tiplerini de içermektedir (Hawkins & Palkovitz, 1999).

1.3.1.3. İnteraktif sistem modeli

Grossman, Pollack ve Golding (1988) yaptıkları incelemeler sonucu baba katılımını; psikolojik özellikler, evlilik, sosyo-kültürel faktörler, ebeveynlerle ilgili değişkenler ve çocuklarla ilgili değişkenler olmak üzere beş boyutun etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bu boyutlar baba katılımının nitelik ve niceliğini etkilemektedir (Grossman, Pollack ve Golding, 1988).

Bu modele göre baba katılımını etkileyen ve baba katılımının niteliği ve niceliği hakkında bize fikir verecek boyutlardan psikolojik boyut; babaların iyilik hali, kendi babaları ile olan ilişkileri, anksiyete durumları, cinsiyet kimlikleri gibi özellikleri ifade etmektedir. Evlilik boyutu, babaların evliliğinin kalitesi, eşleriyle ilişkileri ve hatta baba katılımına anne tarafından gösterilen tepkiyi de içermektedir. Zaman, anne-baba yaşı, ekonomik durum, çalışma, toplumsal sınıf gibi etkenler baba

katılımını etkileyen diğerk bir boyut olan sosyo- kültürel boyut kapsamında yer almaktadır. Ebeveynlere bağılı değışkenler boyutu; babanın ebeveynlik stili, çocuklarla olan etkileşimi, babanın daha önce gösterdiği ebeveynlik kalitesi gibi özellikleri ifade etmektedir. Son olarak önemli boyutlardan biri olan çocukla ilgili değışkenler boyutu ise; çocukların cinsiyeti ve yaşlarını kapsamaktadır (Duran, 2010).

1.3.1.4. Lamb'in üç boyutlu baba katılım modeli

Lamb, Pleck, Chernov ve Levine'in (1985) baba katılımı kavramı "etkileşim", "çocuk için ulaşılabilir olma" ve "sorumluluk" olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Etkileşim; bakım verme, oyun ya da serbest zaman etkinliklerinde çocukla doğrudan paylaşılan etkileşimi ifade etmektedir. Ulaşılabilir olma, babanın çocukla iletişime geçmesi için fiziksel ve psikolojik açıdan ulaşılabilir olmasını kapsamaktadır. Sorumluluk ise babanın veli toplantılarına katılma, okul sonrası etkinliklerin düzenlenmesinde yardımcı olma, doktora götürme gibi görevlerde yer almasını, çocukla ilgili plan yapmasını, çocuğunun bakımından ve iyi olmasından sorumlu olmasını ifade etmektedir (Cabrera ve ark., 2007).

Lamb, Pleck, Charnov ve Levine (1985) 'e göre, babaların katılım düzeyini etkileyen beş farklı faktör vardır. Bunlardan ilki diğerk faktörlere göre daha az üzerinde durulan biyogenetiktir. Bu faktör çoğunlukla evrimsel ve hormonal olarak erkeklerin ve kadınların biyolojik temelleriyle ilgilidir. İkinci faktör olan motivasyon, babaların çocukların günlük bakımına dahil edilmesini istemeleri anlamına gelmektedir. Babaların çocuklarının yaşamına katılım motivasyonunu etkileyen bazı faktörler de bulunmaktadır. Bunlar; babanın kişisel gelişim öyküsünü, kendi babalarının katılım seviyesini, baba olma yaşlarını, babanın kişilik özelliklerini, toplumsal cinsiyet ve kadınla ilişkili inançlarını, cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını içermektedir. Yetenek ve kendine güven faktörü; babaların çocuk bakım faaliyetleriyle alakalı olarak kendilerinde algıladıkları yeteneğı ifade etmektedir. Sosyal destek; evlilik ilişkisinin baba katılımını hangi ölçüde etkilediğı, annenin çalışma durumu gibi özellikleri ifade etmektedir. Kurumsal faktör ise; babaların çalışma koşulları, çalışma saatleri, iş doyumları gibi özellikleri ifade etmektedir (Lamb ve ark., 1985 ve Duran, 2010).

Pleck (2010) baba katılımını yeniden gözden geçirerek baba katılımının üç temel bileşeni olduğunu ifade etmiştir. Bunlar; olumlu doğrudan temas aktiviteleri, sıcaklık ve duyarlılık, kontrol olarak sıralanmaktadır. Olumlu doğrudan temas aktiviteleri bileşeni gelişimi destekleyecek şekilde çocukla etkileşimi, sıcaklık ve duyarlılık bileşeni çocuğa yönelik ilgi ve yakınlığı ve kontrol bileşeni ise denetim ve karar vermeyi kapsamaktadır. Ayrıca Pleck, yeniden gözden geçirilen baba katılımı kapsamında iki tane de destekleyici unsur olduğunu belirtmektedir. Bunlardan biri “dolaylı bakım”dır. Çocuk için yapılan, çocukla doğrudan etkileşim gerektirmeyen aktiviteler, çocuk için bir şeyler satın alma ve düzenlemeyi kapsayan maddi dolaylı bakım biçimleri dolaylı bakım içerisinde yer almaktadır. Son destekleyici unsur olan süreç sorumluluğu ise; diğer unsurlarla ilgili olarak çocuğun ihtiyaçlarına yönelik babanın denetimini kapsamaktadır (Pleck, 2010).

Ülkemizde baba katılımını belirlemeye yönelik çalışmalarda genelde araştırmacılar kendi çalışmalarının amacına yönelik olarak bilgi formları ve görüşme formları geliştirerek ölçüm yapmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada; Sımsıkı ve Şendil tarafından araştırmaları kapsamında 2011’de Lamb’in baba katılım boyutları ve baba katılımının yeniden kavramsallaştırılmış boyutları dikkate alınarak geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Dolayısıyla baba katılımının keyfi meşguliyet, temel bakım ve ilgi ve yakınlık boyutları üzerinde durulacaktır.

Bu kapsamda çalışmadaki *baba katılımı*; babanın varlığı, sıcaklığı, ebeveynlik memnuniyeti, çocuğunu yetiştirmesi, maddi desteği, dil kullanımı gibi aktiviteleri kapsamaktadır. *Keyfi meşguliyet*; babanın çocukla birlikte gerçekleştirdiği serbest zaman aktivitelerini ve çocukla birlikte oynanan çeşitli oyunları kapsayan baba katılım boyutudur. *Temel bakım*; çocuğun günlük ihtiyaçlarının giderilmesi, fiziksel bakımının sağlanması ve sağlıkla ilgili durumlarla ilgilenmeyi belirten çeşitli aktiviteleri kapsayan baba katılım boyutunu ifade etmektedir. *İlgi ve yakınlık* ise; çocuğun yaşadığı durumlara ilgili ve duyarlı davranmak, gerektiğinde yönlendirmek, çocuğa sözel ya da fiziksel sevgi göstermek gibi çocuğun kendisini iyi hissetmesini sağlayacak çeşitli aktiviteleri kapsayan baba katılım boyutudur (Sımsıkı,2011).

1.3.2. Benlik Algısı İle İlgili Yaklaşımlar

1.3.2.1. William James ve benlik kavramının ilk ele alınışı

Benlik kavramını ele alan ilk psikolog olarak kabul edilen William James, benlik kavramının belirgin olmamasından yola çıkarak; "Ben" ve "Benim" olarak adlandırılan iki benlik durumu arasında önemli bir fark olduğunu belirtmiştir. "Ben (salt ego)" yani bilen olarak ben çoğu zaman içsel duygulardan oluşan kişisel (subjektif) benliktir. "Benim (görgül ego)" yani bilinen ego olarak ben ise fiziksel özellikler, sosyal davranışlar, mizaç ve kendi özelliklerini bilmeyi içerir ve çoğu zaman nesnel (objektif) benliktir. "Benim" durumu; kendi özelliklerimiz, ideallerimiz ve fikirlerimizin tamamı "benlik kavramı" olarak adlandırılır (Onur, (1997)'dan aktaran Dündar, 2010).

James'a göre bilinen benliğin üç yönü bulunmaktadır. Birinci yön olan maddesel benlik; bireyin sadece bedenini değil sahip olduğu tüm eşyaları kapsar. Bunlar kişinin kimliği için temel oluşturur. Başka bir deyişle maddesel benlik kişinin yakın çevresini ve dünyada sahip olduğu eşyaları kapsar. Sosyal benlik yönü; kişinin başkalarının gözünde nasıl görüldüğüne ilişkin düşüncesidir. Aile benliği, kulüp benliği, işveren benliği, arkadaş benliği, sevgili benliği gibi gruplandırılabilir. Ruhsal benlik; kişinin yetenekleri ve yetkileri hakkındaki kendi imgesi, tartışabilme kabiliyetiyle ilgili duyguları, vicdan temizliği gibi kişisel duyguları içerir (İşitan, 2005).

1.3.2.2. Psikodinamik açıdan benlik kavramı

1.3.2.2.1. Freud ve psikanalitik kuram

Freud kuramında gelişimi açıklarken oral, anal, fallik, latant ve genital dönem şeklinde bir sıralama kullanmıştır. Ona göre kişilik gelişimi yaşamın ilk 5-6 yılında yukarıda bahsedilen dönemlerden ilk üçünde gerçekleşmektedir. Freud'un geliştirdiği yapısal modele göre kişiliği oluşturan üç yapı vardır; id, ego ve süperego. İd (ilkel benlik); kişiliğin ilkel, içgüdüsel yönlerini içermektedir. İd, bilinçdışı düzeyde işlev göstermekte olan ve haz ilkesine göre hareket eden bir sistemdir. İd hazzı erteleme kapasitesinden yoksundur. Bu kapasite; çocuk kendi ihtiyaç ve arzuları dışında gerçek bir dünya olduğunun farkına vardığında ortaya çıkmaktadır. Bu farkındalık geliştikçe kişiliğin ikinci sistemi olan ego (benlik) ortaya çıkmaktadır.

Ego organizmanın gerçek dünya ile ilişkisini düzenlemek, id'in amaçlarına ulaşmasına yardımcı olmak üzere 6-8. aylarda id'den evrimleşerek gelişmektedir. İd ile süperego arasında arabuluculuk görevini yerine getirmektedir. Ego, gerçeklik ilkesine göre hareket etmektedir ve bilinç, bilinç öncesi ve bilinçdışı düzeylerde işlev gösteren bir sistemdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

Kişiliğin en son gelişen sistemi olan süperego yani üst benlik; toplumsal norm ve davranış standartlarının içselleştirilmesini temsil etmektedir. Süperego 3-5 yaş civarında egodan ayrılmaya başlamaktadır, doğuştan var olan bir sistem değildir. Çocuklar anne-baba, öğretmen ve diğer otorite figürleriyle aralarındaki etkileşimler sonucu bu yapıyı kazanmaktadır. Süperegonun alt sistemi olan vicdan sistemi ile kişinin cezalandırıcı öz değerlendirmelerini, suçluluk duygularını içermektedir. Diğer bir alt sistem olan ego ideal sistemi ise süperegonun ödüllendirici yanıdır ve ebeveynlerin onayladığı davranışlar yoluyla gelişmektedir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010). Kısaca Freud; genel benlik içinde var olan alt benliklerden bahsetmektedir.

1.3.2.2.2. Harry Stack Sullivan ve kişiler arası ilişkiler kuramı

Küçük çocuklarda benlik gelişimini açıklayan ve kapsamlı bir kişilik kuramı oluşturan ilk Amerikalı olan Sullivan (1947); kişiliğin diğer insanlar olmadan gelişemeyeceğini ve kişiliğin sosyal bir çevrede geliştiğini belirtmiş ve Kişiler arası ilişkiler kuramını geliştirmiştir (Sullivan'dan aktaran Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010). Ona göre; kişinin benlik sistemi kişiler arası ilişkilerin yarattığı anksiyeteye tepki olarak gelişmektedir (Cevher ve Buluş, 2007). Dolayısıyla okul öncesi çağı çocuklarının en fazla vakit geçirdikleri anne babanın çocuğun benlik kavramı gelişiminde büyük bir etkisi bulunmaktadır.

Sullivan, kişilik gelişimindeki evreleri bebeklik, ilk çocukluk, ikinci çocukluk (okul çağı), ön ergenlik, erken ergenlik, geç ergenlik ve yetişkinlik olarak sınıflandırmıştır. Sullivan'ın kuramına göre; üç benlik sistemi bulunmaktadır. Bunlar; "iyi ben", "kötü ben" ve "ben değil"dir. İyi ben kişileştirmesi geçmişte ödüllendirilmiş olan, kişilerin iyi hissetmesine yardımcı olan ve kaygı duygusu yaşanmayan yönlerdir. Kötü ben kişileştirmesi; bebeğin çevresi özellikle annesi tarafından aldığı ceza ve onaylanmama deneyimlerini içeren, pişmanlık ve kaygı

hissettiren yönleri ifade etmektedir. Bu ikisi büyük oranda bilinç düzeyinde yer alırken ben değil kişileştirmesi bilinçdışıdır. Çünkü ben değil kişileştirmelerinin içerdiği deneyimler kötü ben kişileştirmelerinin başa çıkamayacağı kadar yoğun kaygılar içermektedir. Bu sebeple de bebekler bu deneyimleri yok saymakta ve bunlar ben kişileştirmelerinden çözülerek ayrılmaktadırlar. Bu kişileştirmeler kişiliğin belirsiz, korku ve endişe yaratan yönünü oluşturmaktadır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

1.3.2.3. Sosyolojik açıdan benlik kavramı

Cooley'in, benliği açıklamak için kullandığı "ayna benlik" kavramı kişinin etkileşimde bulunduğu diğer insanların kendisini nasıl algıladıklarını ve nasıl değerlendirdiklerini yansıtan bir kavramsallaşmadır (Adana,2000). Cooley (1902)'e göre, kişinin kendisi hakkındaki duygu ve düşünceleri, çocukluk döneminde onu etkileyen diğer insanlarla ilişkileri ve başkalarının onun hakkındaki düşüncelerini içselleştirmesi sonucu oluşmaktadır. Yani kişiler etrafları tarafından olumsuz olarak değerlendirildiğini düşündüğünde kendileri hakkında olumsuz görüşler geliştirirler. Bazen aile gibi duygusal bağ bulunan kişiler ayna benliği harekete geçirme konusunda tek başlarına bile yeterli olabilmektedir. Ancak kişiler başkaları karşısında tamamıyla da pasif değildir, etraflarından algıladıkları görüşleri özellikle de olumsuz görüşleri filtrelemektedirler (Wiley, 2009; Cevher ve Buluş, 2007).

1.3.2.4. Hümanistik açıdan benlik kavramı

Rogers; birey merkezli yaklaşımında benliğin, benlik kavramı ve ideal benlik olmak üzere iki alt sistemden oluştuğunu belirtmiştir. Benlik kavramı, kişinin varlığına ve deneyimlerine ilişkin algıladığı bütün yönlerini kapsamaktadır. Yani kişinin kendini algılayışıdır. İdeal benlik ise; kişinin kendisinde görmeyi arzuladığı, olmak istediği nitelikleri içermektedir. Rogers; kişinin ideal benliği ile benlik kavramı arasında çok fazla fark olmasının uyumsuz ve sağlıklı kişiliğin belirtisi olduğunu savunmaktadır. Benlik kavramının kişinin yaşamındaki önemli kişiler tarafından koşulsuz olumlu saygı ile desteklenmesi gerekmektedir. Ancak anne babalar çocuklar kendilerinden beklenenleri yerine getirdiğinde saygı gösterdiklerinde çocuk sağlıklı kişilik gelişimi gerçekleştirememektedir. Çünkü koşullu olumlu saygı durumunda çocuklar benliklerinin bir kısmının reddedileceği korkusuyla kendi gerçek duygularından vazgeçeceklerdir. Anne babalarının uygun

gördüğü şekilde davranmayı ve hissetmeyi öğrenen bu çocuklar kendi hatalarını veya zayıf taraflarını inkar ederek kendileriyle ilgili farkındalıklarını azaltacaklardır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

1.3.2.5. Araştırma odaklı kuramlar açısından benlik kavramı

Allport (1961)'un ayırıcı özellik kuramında kişilik; kişilerarası kuramların aksine intrapsişik bir olgu olarak ele alınmaktadır. Kişiliğin gelişiminde diğerleri üzerinde bıraktığımız etkinin ve diğerlerinin bize verdiği tepkilerin önemli olduğunu kabul etmekle birlikte yapayalnız bir kimsenin de kişilikten yoksun olmadığını öne sürmektedir. Allport ayırıcı özellik kavramından bahsederek iki insanın hiçbir şekilde birbirine benzemeyeceğini ifade etmiştir. Ayırıcı özellik; bir bireyin belirli bir kişilik özelliğini ne ölçüde sergilediğine bağlı olarak kişiyi sınıflandıran bir kişilik boyutudur. Allport Freud'un kişiliğin ilk çocukluk yıllarında biçimlendiği görüşüne karşı çıkmış ve benlik kavramının yaşamın farklı dönemlerinde gelişen bileşenleri olduğundan söz etmiştir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

Bu kuramda; kişiliğin merkezinde yer alan ve insanlar tarafından yaşamlarında önemli kabul edilen olumlu davranış ve özellikleri içeren benlik kavramı “proprium” olarak adlandırılmıştır. Proprium insan doğasının ilerleme, gelişmeye yönelik yönünü temsil etmektedir. Ancak olumsuz özellikleri içermediği için kişiliğin bütünü temsil etmemektedir. Allport (1961) proprium'un çocukluktan yetişkinliğe kadar gelişen ve zamanla birbirleriyle kaynaşarak bir bütün oluşturan yedi farklı proprium duygusu olduğunu belirtmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir;

1. Bedensel kendilik duygusu; Yaşamın ilk yılında bebekler kendileri ve dış dünya arasında ayırım yapamazlar. Ancak zamanla kas, tendon, iç organlardan kaynaklanan duyarın farkına vararak bu ayırımı yapmaya başlarlar. Bu ayırımı yapabilmeleriyle birlikte bedensel kendilik duygusunu kazanmış olurlar.

2. Öz-kimlik duygusu; çocuğun kendisinde olan değişikliklere rağmen aynı kişi olduğunu anlamasını ifade eden duygudur. Yani çocuğun benliğinin sürekliliğini edinerek kimlik duygusu kazanmasını kapsamaktadır.

3. Öz saygı duygusu; yaşamın üçüncü yılında ortaya çıkmaya başlamaktadır. Çocuğun bir şeyleri kendi başına yapabildiğinde, başarı sağlayabildiğinde hissettiği gurur duygusudur.

4. Öz-uzanım duygusu; 4-6 yaşlar arasında proprium benlik alanının genişlemesiyle çocuklar fiziksel varlıklarının yanı sıra çevrelerinin bir bölümünün de kendilerine ait olduğunu fark ederler. “Benim topum, annem” gibi duyguları kazanırlar.

5. Kendilik imajı; 5-6 yaşlar arasında ortaya çıkan kendini değerlendirme kapasitesini ifade etmektedir. Çocuk bu dönemde diğer insanların kendisinden neler beklediğini öğrenmeye başlamaktadır.

6. Rasyonel baş edici benlik duygusu; 6-12 yaşlar arasında çocuklar içsel talepleriyle etkili şekilde baş etmek ve yaşamdaki problemlere çözümler bulmak için gereken rasyonel kapasiteye sahip olduklarının farkına varmaktadırlar. Bu farkındalık sonucunda da sözü edilen duygu kazanılmaktadır.

7. Benlik arayışı; proprium’un gelişiminde ergenlik döneminde kimlik arayışıyla başlayan son aşamadır. Ergen, gelecekle ilgili plan yapmanın zorunluluğunun farkına varmaktadır. Benlik arayışına girdiği için rol denemeleri yapmaktadır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

Birçok kişilik kuramcısının aksine psikolojik açıdan sağlıklı kişilikleri inceleyen Allport ergenlik ve genç yetişkinlikte benlik arayışının sona ermediğini, bu çabaların bütünleşmiş bir benlik duygusuna gerek duyduğunu savunmaktadır. Bu düşünceye göre; benlik duygusu ancak yetişkinlikte benliğin tüm yönleri pekiştiğinde ortaya çıkmaktadır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2010).

1.3.2.6. Kültürel açıdan benlik kavramı

Benlik gelişiminde kültürün önemini vurgulayan Kağıtçıbaşı’na göre benlik kavramı; kişinin her türlü dünya görüşünü, varoluş nedenlerini, bütün davranışlarını, düşüncelerini etkilemektedir. Benlik yapısı kültürden kültüre de farklılık göstermektedir. Kağıtçıbaşı, üç farklı benlik türünden bahsetmektedir. Bunlardan ilki ayrışık benlik olarak da ifade edilen bireyci benliktir. Batı kültüründe yaygın olan bu benlik yapısında kişilerin başkalarından farklı olması, kendini ifade edebilmesi, kendi benliğini diğerlerinden ayırması durumu söz konusudur. Bireyler kendi duygu, düşünce ve amaçlarına göre hareket etmekte ve kendi kararlarını kendileri vermektedir. Bu durumda kişiye özgüven ve benlik saygısı kazandırmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

İkinci benlik türü Asya kültürü gibi karşılıklı bağlılığa önem veren Batı dışındaki toplulukçu kültürlerde görülen ilişkili benliktir. Bu benlik türünde kişinin bireyselliği önem taşımamaktadır. Kişinin başkalarına bağlılığı ve ondan beklenenleri yerine getirmesi istenmektedir. Kişinin kendini öne çıkarması hoş karşılanmamaktadır. Kişinin benliğini diğerlerinden kesin sınırlarla ayıramadığı bu benlikte ilişkilere uyum gösterip diğerlerinin parçası olmak özgüven ve özdeğerin temelini oluşturmaktadır. Bu tür benliğin sınırları katı çizgilerle başkalarından ayrı değildir. Başka benliklerle örtüşmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Kağıtçıbaşı'nın diğerlerine eklediği üçüncü benlik türü; özerk-ilişkisel benliktir. Bu benlik yapısı adından da anlaşıldığı gibi hem ilişkisel eğilimi hem de özerkliği içinde barındırmaktadır. Bu benlikteki özerklik başkalarından uzaklaşma değil, kendi kendine karar verebilme, etkin olabilme şeklindedir. Maddi açıdan özerk olan ancak duygusal açıdan bağlılıkları devam eden ve ilişkisel rolleri barındıran toplulukçu kültürlerin kentsel tabakalarında görülen benlik türüdür (Kağıtçıbaşı, 2010).

Bahsedilen kuramlarla uyumlu olarak benlik gelişiminin; anne baba ile özdeşim ve ilişkinin niteliği, çocuğa gösterilen ilgi, çocuğun desteklenmesi, aile disiplinini uygulama biçimi gibi faktörlerden etkilendiği belirtilmektedir (Adana, 2000).

1.3.3. Akran İlişkileri İle İlgili Yaklaşımlar

1.3.3.1. Helen L. Koch

Helen Koch 1930'lu yıllarda çocukların anaokulundaki akran ilişkilerini inceleyen ilk araştırmacılardan biridir. Koch (1933, 1957) sınıf ortamında çocuğun kendini sosyal grubun bir üyesi olarak algılamasının oyun davranışlarını ve sınıfa katılımını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Akran ilişkilerinin kardeş ilişkilerini doğrudan, anne-baba-çocuk ilişkisini dolaylı olarak etkilediğini ifade etmiştir. Popülerliği "sosyal etkililik, sosyallik" olarak tanımlamış ve sonraki yıllardaki kabul edilme / reddedilme kavramlarına temel sağlamıştır (Koch'tan aktaran Gülay, 2010).

1.3.3.2. George Herbert Mead

İnsanın sosyal bir varlık olduğuna dikkat çeken Mead, çevrenin insan gelişimi üzerindeki etkisini vurgulamıştır. Ona göre; çocukluk döneminde sosyal gruplara katılma, oyunlar sırasında rol oynama gibi becerilerin çocuğun kişilik gelişimine katkıda bulunduğunu belirtmiştir (Betts, 2005; Gülay, 2010).

Bu yaklaşıma göre akranlarla oynanan oyunlar ve gerçekleştirilen etkileşimler; sosyal dünyaya bir örnek oluşturmakta, çocuğun yetişkin dünyasına hazırlık yapmasına olanak sağlamakta ve çocuğun oyunlar sırasında aldığı roller ile roller arasındaki etkileşimler hakkında bilgilenmesini sağlamaktadır. Çünkü çocuklar üstlendikleri rolleri yerine getirirken taklit eder, etkileşimli olarak karşılık verir ve birlikte olaylar yaratırlar. Örneğin doktor rolünü üstlenen çocuk, doktorun diğer doktorlarla, hemşirelerle ve hastalarıyla olan sosyal yapısını da öğrenmektedir (Betts, 2005). Mead, sosyal varlık olmanın sosyal yapıların parçası olmanın dışında sosyal gelişimin diğer gelişim alanları üzerindeki etkisiyle de ortaya çıktığını vurgulamıştır. Ayrıca içsel konuşma, dil becerileri ve sosyal etkileşimlerin bilişsel sembolleri oluşturduğuna dair görüşleriyle Piaget ve Vygotsky'nin yaklaşımlarına da katkılar sağlamıştır (Gülay, 2010).

1.3.3.3. Harry Stack Sullivan – Kişiler arası ilişkiler kuramı

Yetişkin- çocuk ve çocuk- çocuk ilişki türlerinin birbirinden farklı olduğunu vurgulayan kurama göre; akran ilişkileri simetrik ve karşılıklıdır. Akran ilişkisi çocuğa sosyal güvenlik ve destek sağlamaktadır. İşbirliği, rekabet, uzlaşma bu ilişkinin temel unsurlarıdır. Okulöncesi dönemde, ileri yıllardaki akran ilişkilerinin temellerinin atıldığını ifade ederek; akran ilişkilerinde akran kabulünü arttıracak olumlu davranışların çocuktaki kaygıyı azaltacağını ve kendilik kavramına olumlu katkılar sağlayacağına dikkat çekmiştir (Gülay, 2010).

Ona göre okulöncesi dönem ilişkileri çift yönlü süreçlerle belirlenmektedir;

1. İhtiyaçları karşılamak ya da karşılamamak
2. Karşılıklı etkileşimlerle ilişkilerin geliştirilmesi ya da karşılıklı etkileşimlerin eksikliği ile ilişkilerin gelişmemesi
3. Memnuniyet ya da memnuniyetsizlik (Gülay, 2010).

1.3.3.4. Jean Piaget – Bilişsel gelişim kuramı

Akran ilişkilerini, bilişsel ve sosyo-bilişsel açıdan değerlendiren Piaget; bilişsel gelişimi etkileyen farklı faktörler olduğunu, bu faktörlerden birinin de sosyal deneyim olduğunu belirtmiştir (Gülay, 2008). Sosyalleşme sürecinde çocuk, etkileşimde bulunduğu çevreden bilgi ve düşünceleri doğrudan almamaktadır. Aldığı bilgileri kendi zihninde yeniden yapılandırmaktadır. Çocuğun sosyal çevresindeki aile, öğretmenler, akranlar, komşular gibi tüm bireyler çocuğun gelişimini etkilemektedir. Ancak akranlar ile olan ilişkiler çocuk için ayrı bir öneme sahiptir. Kendi aralarındaki konuşmalar, oyunlar, bir işle ilgili birlikte çalışmalarını çocukların etkileşimlerini biçimlendirmektedir. Akran etkileşimlerinin önemli bir bölümünü oluşturan oyun taklit becerilerini geliştirmektedir. Çocuklar akranlarını taklit ederek yeni beceriler ve davranışlar öğrenmektedir (Gülay, 2010).

Çocuk, çevresiyle ve akranlarıyla etkileşimi arttıkça benmerkezci düşünceden sıyrılmaktadır. Akranlarından farklı bilişsel deneyimler yaşamakta olan çocuk, akranlarıyla farklı düşünce yapısına sahip olduğundan önce bir dengesizlik yaşamaktadır. Daha sonra bu dengesizlik dengeye dönüşmekte ve bu da çocuğun bilişsel gelişimine katkı sağlamaktadır (Uluyurt, 2012).

1.3.3.5. Lev S. Vygotsky – Sosyo kültürel gelişim kuramı

Piaget'ye göre çocuğun zihinsel gelişimi büyük ölçüde kendiliğinden olurken Vygotsky'e göre akranları ve yetişkinler bir takım bilgiler vererek ya da yardımlar sağlayarak çocuğun gelişimine yardımcı olmaktadır (Selçuk, 2007). Vygotsky, öğrenmede kültürel ve sosyal yapının etkileri üzerinde durmuştur. Sosyal etkileşim oyunlarının bilişsel gelişimde rol oynadığını savunmuştur. Ayrıca her fonksiyonun çocuğun kültürel gelişiminde önce sosyal düzeyde, sonra bireysel düzeyde ortaya çıktığını ifade etmiştir (Ergün ve Özsüer, 2006). Vygotsky bireysel öğrenmenin gerçekleştiğini yadsımaz. Onun söylemek istediği, grup halinde öğrenme süreçlerinin bilişsel gelişimin merkezinde olduğudur (Bee ve Boyd, 2009).

Vygotsky; çocuk belli bir şeyi yapabilmek için gerekli donanıma sahip olsa bile olgunlaşmanın o şeyi yapabilmesinde tek etken olmadığını söylemektedir (Erdener, 2009). Vygotsky bunu açıklamak için Yakınsal (Proximal) Gelişim Alanı kavramını kullanmaktadır. Bu alandaki davranışlar; çocuğun kendi başına

yapamadığı ancak bir yetişkin veya akranının yardımıyla yapabildiği davranışlardır (Bee ve Boyd, 2009). Çocuk tek başına yapamayacağını, yetişkin veya arkadaş desteği ile başarabilir (Ergün ve Özsüer, 2006). Yani Vygotsky'nin sosyo kültürel gelişim kuramına göre çocuk akran işbirliği ve iletişimi sayesinde hem sosyal hem de bilişsel açıdan gelişmiş olacaktır. Akranlarıyla yaşanan etkileşimler sonrasında çocuk yeni davranışlar ve beceriler edinecektir. Sosyal konuşmaların içselleştirilmesiyle gelişim gerçekleşecektir. Bu sebeple akran etkileşimleri çocuğun hayatında önem taşımaktadır (Gülay, 2008).

1.3.3.6. Albert Bandura- Sosyal öğrenme kuramı

Yaşamın ilk yıllarında anne babalar, çocukları tarafından model alınmaktadır. Bu da çocuklara taklit etmeyi öğretmektedir. Model alma süreci, çocukların akran ilişkilerinde de ortaya çıkmaktadır. Bu sayede çocuklar birbirlerini model alarak; işbirliği, saldırganlık, empati gibi birçok davranışı öğrenirler. Öğrendikleri davranış kalıplarını katıldıkları sosyal ortamlarda kullanırlar. Aldıkları geri bildirimlere göre de davranışları devam eder ya da ortadan kalkar. Yani gözlem veya taklit yoluyla akranlarından öğrendikleri davranışlarından ödüllendirilenler pekişerek devam eder, ceza görenler ise söner (Gülay, 2010).

1.3.3.7. Urie Bronfenbrenner - Ekolojik sistem kuramı

Bu kuram; çocuğun farklı karakterlerin yer aldığı karmaşık bir toplumsal çevrede büyüdüğüne odaklanmıştır (Bee ve Boyd, 2009). Kuram, kişinin toplumdaki tüm sosyal sistemlerle etkileşim halinde bulunduğunu ve gelişimin de bu etkileşim sonucunda ortaya çıktığını ifade etmektedir. Buna göre toplumda birbirinden bağımsız ama ilişkili beş sistem bulunmaktadır. Mikrosistemde; anne-baba-kardeş davranışları, ev ortamı, aile ile ilgili durumlar, okul ve akranlar yer almaktadır. Mezosistem; mikrosistemdeki iki ya da daha çok ortamın etkileşiminden oluşmaktadır. Eksosistem; kişilerin doğrudan parçası olmadığı, onları dolaylı olarak etkileyen en az iki sistemin etkileşimini kapsamaktadır. Anne-babanın iş stresi, geliri, medya kuruluşları bu sistemin unsurlarındandır. Makrosistem; kültür ve alt kültürleri de kapsayan sistemdir. Kültürel değerler, yasalar, gelenek- görenek, inanç sistemi ve politik düşüncelerle şekillenmektedir. Kronosistem; tarihsel sürecin bireyler üzerindeki etkisini ifade etmektedir. Bütün sistemleri kapsayan en son sistemdir (Gülay, 2010).

Her çocuk ekolojik sistemin bir parçasıdır ve toplumdaki tüm yapılarla yaşam boyunca etkileşim halindedir. Bu etkileşimler çocuğun sosyal ilişkileri ile sağlanmaktadır. Akranlarla ilişkiler etkileşim boyutlarından biri olmakla birlikte, çocuğun diğer öğelerle olan etkileşimi de akran ilişkilerini etkilemektedir. Akranlar da çocukların doğrudan etkileşim halinde bulunduğu mikrosistemde yer alarak çocuğu doğrudan etkilemektedir. Kültürel yapı ve bu yapıyı oluşturan öğeler akran ilişkilerini farklılaştırabilmektedir (Gülay, 2010).

1.3.3.8. James Youniss'in yaklaşımı

Youniss (1980), Piaget'in akran etkisi rolü üzerine olan görüşlerini genişleterek akran ilişkilerinin çocuğun dış dünyadan elde ettiği bilgilerle var olanlar arasında denge sağlamasında etkili olduğunu belirtmektedir. Piaget ve Sullivan'ın görüşlerinin bir derlemesini sunan Youniss; akranlar arasındaki konum ve güç eşitliği üzerinde durmuştur. Söz konusu eşitliğin anne-baba-çocuk ilişkisinde yer almadığını ve demokratik ilişkilerin temeli olduğunu belirtmiştir (Gülay, 2010).

Bu yaklaşıma göre; sosyal gelişim yetişkin-çocuk ve çocuk-çocuk arasında olmak üzere iki alanda gerçekleşmektedir. Yetişkin- çocuk etkileşiminde yetişkin; sosyal ortamı düzenlemekle birlikte çocuk için yeni bilgi kaynağı olmaktadır. Çocuk-çocuk etkileşiminde ise işbirliği, karşılıklı olma ve katılıma yönelik bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Youniss, çocukların etkileşimlerle kendi akran kültürlerini oluşturduklarını savunmaktadır. Aynı zamanda akranlar tarafından sevilmenin olumlu sosyal davranışları artıracığını ifade ederek, akran ilişkilerinin faydalarına dikkat çekmektedir (Youniss'ten aktaran Betts, 2005; Gülay, 2010).

1.3.3.9. William Corsaro - Yorumsal kuram

Corsaro; Mead, Piaget ve Vygotsky'nin çocuk üzerinde çevre etkileşiminin etkileri hakkındaki görüşlerini harmanlayarak Yorumsal Kuramı oluşturmuştur. Kuramda akran ilişkilerinin yapısından daha çok etkisi üzerinde durulmaktadır (Gülay, 2010). Corsaro (1997)'ya göre; çocuklar sosyal etkileşimlere yorumlama ve dil becerileri ile katılmaktadır (Corsaro'dan aktaran Yüce, 2015).

Kuramdaki temel öge olan yorumsal toplumsallaşma, üç tip işbirlikçi etkileşim ile gerçekleşir;

- Çocuk, yetişkin dünyasıyla işbirliği içindedir. Bu dünyadan bilgi edinir, yetişkin rehberliğinden yararlanır.

- Çocuk, akran kültürü ile işbirliği içindedir. Çocuk bu kültürün hem sahibi hem de parçasıdır.

- Çocuk, yetişkin kültürü ile işbirliği içindedir. Yetişkin kültürünü etkileşim esnasında yeniden yorumlar ve özümser (Gülay, 2010).

1.3.3.10. Zihin kuramı

Perner ve Lang (1999)'e göre zihin kuramı, niyetler, hisler, kanılar, istekler gibi zihinsel durumları kişinin kendisine ve başkasına atfedebilme becerisidir. Bu beceri insanların istediği, düşündüğü, hissettiği ve niyet ettiği şeyi bilmek üzere onların nasıl davranacağına ilişkin tahminler yapmasına olanak sağlamaktadır (Perner ve Lang'den aktaran Aydın, 2015).

Akranların davranışlarına ve duygularına karşı ilgili olan, nedenlerini anlayabilen çocukların daha çok sevildiği ve kabul edildiği bilinmektedir. Akranların zihinsel durumlarını anlamayan ve bu nedenle akranları tarafından reddedilen çocuklar, ileriki yıllarda bu becerileri öğrenme ya da geliştirme fırsatlarını da kaybedeceklerdir (Gülay, 2010). Gerçekleştirilen bazı çalışmalarda da zihin kuramının vurguladığı beceriler, çocukların akranlarıyla sosyal etkileşimini geliştirir. Zihin kuramı becerilerine sahip olan çocukların yakın arkadaşlara sahip oldukları ve akranları tarafından popüler olarak algılandıkları belirlenmiştir. Zihin kuramındaki becerilerdeki eksiklikler de akranlarla yaşanan problemleri arttırabilmektedir (Hay, Payne ve Chadwick, 2004).

1.3.3.11. Sosyal bilgi süreci modeli

Dodge (1985) sosyal kabulün davranıştan, davranışın sosyal bilgiyi alma ve işleme gibi sosyal biliş süreçlerinden, sosyal biliş süreçlerinin ise durum ve kişinin duruma getirdiği bir bölümü bilinçdışı olan etmenlerden etkilendiğini ifade etmektedir. Çocuğun geçmiş deneyimleri, duygusal durumu, beklentilerini kapsayan bu etmenler çocuğun sosyal durumlara yaklaşımının belirleyicisidir (Dodge'den aktaran Hortaçsu, 2003).

Dodge sosyal biliş süreçlerini altı aşama şeklinde sıralamaktadır. Buna göre ilk aşamada kişi, durumla ilgili olan ipuçlarının farkına vararak kodlama yapar. İkinci olarak yaşanan durumla ilgili olarak nedensel ve niyetsel bir yorumlama getirir. Ardından kişi duruma uygun tepkileri gözden geçirir. Sonraki aşamada olası tepkiler; olası sonuçları ve toplumsal normlar açısından değerlendirilir. Daha sonra bir tepki belirlenir ve son olarak da davranışın gördüğü tepkilere göre ayarlama gerçekleştirilir (Hortaçsu, 2003). Bu süreçlerdeki sorunlar, sosyal uyumsuzluğa ve dolayısıyla da akran ilişkilerinde problemlere neden olmaktadır (Gülay, 2010). Saldırgan çocuklar ise hafızalarındaki problemler ya da seçici olma, dikkat etmedeki yetersizlikler nedeniyle sosyal mesajları yanlış, eksik anlayabilmektedirler (Gülay, 2008). Dolayısıyla yanlış algılanıp yanlış yorumlanan mesajlar sonucunda uygun olmayan tepkiler gerçekleşebilmektedir.

1.3.3.12. Judith Harris – Grup sosyalleşme kuramı

Judith Harris (1995) Grup Sosyalleşme Teorisi' nde, biyolojik faktörlerin yanı sıra grup içi ve gruplar arası sosyolojik süreçlerin öğrenme üzerindeki etkisini önemsemiştir. Grup sosyalleşme kuramı iki varsayıma dayanmaktadır. Bunların ilki çocukların çeşitli ortamlarda farklı davranışları öğrendikleri ve akranlarla öğrenilenlerin ailede öğrenilenlerden farklı olduğu görüşüdür. İkincisi ise sosyalleşmenin akran gruplarındaki çocukların aralarındaki etkileşimler sırasında gerçekleştiğidir (Harris'ten aktaran Gülay, 2008). Dolayısıyla çocuk- çocuk etkileşimi, yetişkin- çocuk etkileşimine göre sosyalleşmede daha etkilidir. Bir akran grubunun üyesi olmak çocuğun sosyalleşmesine ve grubun beklenti ve değerlerine göre davranışlarını değiştirebilmesine katkı sağlamaktadır (Gülay, 2010).

Bu yaklaşıma göre gruplarda iki süreç vardır. Asimilasyon süreci kültürel değerlerin gruptan kişilere aktarılmasını ifade eder. Farklılaştırma süreci de sosyal yapı içinde bireylerin statülerinin şekillenmesidir (Betts, 2005).

1.3.3.13. Çocuk ve çevre yordayıcı model

İlk olarak Ladd ve Asher tarafından 1985'te ortaya konulan modelde popüler olan ve popüler olmayan çocuklar arasında sosyal etkileşim stratejileri bilgisi, sosyal olmayan amaçlar ve sosyal etkileşimlerde kendilik algısı gibi sosyal –bilişsel unsurlar açısından farklılıklar bulunduğu ifade edilmiştir (Gülay,2010).

Çocuk ve çevre modelinde çocuk ve çocuğun sosyal-ilişkisel çevresi doğrudan ve dolaylı olarak uyumunu etkilemektedir. Bu çevre içerisinde anne-baba-çocuk ilişkisi çocuk ve çocuğun akran ilişkileri üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak etkili olmaktadır. Modelde akran ilişkilerinde uyumu azaltacak ve arttıracak unsurlara odaklanılmıştır. Bu modeli benimseyen araştırmacılar okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerini saldırganlık, çekingenlik ve korkulu-kaygılı olma gibi davranış sorunlarının kısa ve uzun etkileri açısından incelemişlerdir (Gülay, 2010).

Bu modelden yola çıkan Parker ve Asher (1987) çocukların davranışsal özelliklerinin ileriki yıllardaki uyum veya uyumsuzluğun temel sebepleri olabileceğini belirtmişlerdir. Modelin “Nedensellik” ve “Rastlantısallık” olmak üzere iki ilkesi bulunmaktadır. Nedensellik ilkesine göre çocuğun davranışsal özelliklerine bağlı olarak akran ilişkilerindeki durumu, ileriki yıllardaki uyumunu etkilemektedir. Yani akran ilişkileri sosyal uyumun nedeni olmaktadır. Rastlantısallık ilkesine göre ise; geliştirilen başarısız akran ilişkileri, akran grubunda uzun süreli olarak akran grubunda etiketlenme gibi rastlantısal sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu rastlantısal sonuçlar uyumsuzluğun doğrudan nedeni olmamaktadır. Örneğin nedensellik ilkesinde; bir çocuğun akranları arasında saldırgan davranışlar sergilemesi ile akranları tarafından reddedilmesi ve uyumsuzluk yaşaması arasında bir neden-sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Ancak rastlantısallık ilkesinde; saldırganlık gibi olumsuz davranışlar doğrudan uyumsuz sonuçlara, dolaylı olarak da akran reddine yol açmaktadır. Yani akran reddine bağlı olmadan saldırganlıktan ötürü uyumsuzluk ortaya çıkabilmektedir. Akran reddi bu süreçte rastlantısal olarak ortaya çıkan, uyumsuzluk üzerinde doğrudan etkisi bulunmayan unsurdur. Parker ve Asher nedensellik ve rastlantısallık ilkelerindeki çekingenlik, saldırganlık gibi olumsuz davranışların çoklu risk unsurları olarak uyumsuzluğa katkı sağladığını belirtmişlerdir. Bu unsurların yanı sıra; olumlu sosyal davranışları içeren çoklu koruyucu unsurların da akran kabulü ve uyuma katkı sağladığını ifade etmişlerdir (Parker ve Asher'den aktaran Ladd, 2006; Gülay, 2010).

Ladd (2006), Çocuk –Çevre Yordayıcı Modeli temel alarak oluşturduğu iki modelden bahsetmektedir.

1.3.3.13.1. Problem temelli model

Bu model; saldırgan ve çekingen davranışları ortaya çıkartan durumlara ve bu davranış sorunlarının akran ortamındaki etkisi üzerinde yoğunlaşmıştır. Buna göre çocuğun gösterdiği duygusal-davranışsal kontrol yetersizliği gibi dışa yönelik problemler saldırganlığa ve akranlar tarafından reddedilmesine neden olmaktadır. Aynı şekilde sergilenen içe yönelik problemler çekingenliğe ve çocuğun akranlar tarafından sevilmemesine, reddedilmesine ya da dışlanmasına neden olmaktadır.

1.3.3.13.2. Yer değiştirme modeli

Bu modele göre; saldırganlık ve çekingenlik gibi risk oluşturan davranışlar ile uyumsuzluk zamanla yer değiştirebilmektedir. Yani bir çocuk saldırganlık nedeniyle akranları tarafından reddediliyorken ilerleyen zamanlarda akranları tarafından reddedilme saldırgan davranışlar sergilemenin temel nedeni haline gelmektedir. Benzer şekilde; çekingen davranışlar, içe yönelik davranış sorunları, akranlar tarafından reddedilmeye yol açıyorken daha sonraki yıllarda reddedilme sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Ladd, 2006; Gülay, 2010).

Bir çocuğun anne ve babası onun ilk etkileşime girdiği kişilerdir. Çocuğun anne babasıyla yaşadığı bu ilk etkileşimler onun için sosyal dünya adına bir prova niteliği taşımaktadır. Ebeveynleriyle olumlu ilişkiler geliştiren çocuklar akranları ile de olumlu ilişkiler geliştirmekte, ebeveynleriyle olumsuz ilişkiler geliştiren çocuklar ise akranları arasında saldırganlık gibi olumsuz sosyal davranışlara daha sık başvurmaktadır (Gülay, 2008).

Anne babanın çocuğun akran ilişkileri üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etkisi bulunmaktadır. Anne babanın çocuklarıyla karşılıklı ilişkiler kurması, model olması, arkadaş ilişkilerini geliştirici ortamlar oluşturması çocuğun akran ilişkilerine olan doğrudan etkiler iken; anne babaların kendi kişilik özellikleri, bağlanma biçimleri, çocuk yetiştirme tutumları dolaylı etkiler arasında yer almaktadır (Gülay, 2008).

1.4. Konu İle İlgili Araştırmalar

1.4.1. Babanın Rolü İle İlgili Araştırmalar

Evans'ın 1997'de babaların babalık rolünü algılamaları ve baba katılımını incelediği çalışmada; babaların çocuğun fiziksel bakımına katılmaktan ziyade fiziksel bakımı sağlayacak parayı kazanma, çocuğun geleceğiyle ilgili kararlar alma, çocuğa eğitim olanakları sunma, çocuğa zihinsel beceriler oğretme gibi konularda kendilerini sorumlu hissettikleri grlmştş. Söz konusu çalışmaya katılan babalar tarafından en az önemli bulunan noktalar ise çocukla oynamak ve çocuğun günlük ihtiyaçlarını karşılamak olarak belirtilmiştir.

Flouri ve Buchanan 2003'te yayınlanan çalışmalarında çocukların daha sonraki yıllardaki ruh sağlıkları üzerinde baba katılımının rolünü incelemişlerdir. alışmalarında; ocuklar 7 yaş ve 16 yaşlarındayken baba ve annelerinin katılımlarını belirlemek üzere, 16 ve 33 yaşlarında da duygusal- davranışsal problemleri ve psikolojik stresi belirlemek üzere ölümler yaparak analizler gerçekleştirmişlerdir. Yaptıkları analizlerin sonuçlarına göre; çocuklar 7 yaşında iken babalarının katılım düzeyleri ile 16 yaşında iken gösterdikleri duygusal- davranışsal problemleri arasında ilişki olmadığını belirlemişlerdir. Benzer şekilde çocukların 16 yaşındaki baba katılımı ile 33 yaşındaki psikolojik sıkıntılarını arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuşlardır. Ancak 16 yaştaki baba katılım düzeyi ile 33 yaştaki psikolojik sıkıntı arasındaki ilişkinin kızlarda erkeklerden daha güçlü olduğu belirlenmiştir (Flouri & Buchanan, 2003a).

Yine Flouri ve Buchanan (2003b) yayınladıkları başka bir çalışmalarında; 14-18 yaş aralığındaki ergenlerin baba katılımları ve anne katılımlarının onların psikolojik iyi oluşları üzerindeki rolünü araştırdıkları çalışmalarında ergenlerin cinsiyetleri, anne veya baba katılımları ve mutlulukları arasında anlamlı bir etkileşim olmadığını belirlemişlerdir. Buna karşılık ülkemizde 2003 yılında Yılmazçetin babaların çocuklarının hayatlarına katılım düzeyleri ile 11-14 yaş aralığındaki çocukların davranışsal problemleri, okul performansları ve yeterlilik becerileri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda; babaların katılımları ile çocukların hem tüm davranışsal problemleri hem de dışa yönelik davranışsal problemleri arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca babanın çocuklarının hayatına dahil olma oranının, çocuğun cinsiyetine ve

babanın işinden ve maaşından memnuniyetine göre değişmediği ancak eşleri çalışan babaların eşleri çalışmayanlara göre çocuklarının hayatlarına daha fazla katılım sağladığı da ortaya konmuştur.

Flouri ve Buchanan (2003c)'in 14-18 yaş aralığındaki ergenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında ise; anne ve baba katılımının ergenlerin zorbalık davranışları ile olan ilişkisini araştırmışlardır. Sonuçlar düşük anne katılımı ve düşük baba katılımının ergenlerin zorbalık davranışlarına anlamlı bir şekilde katkıda bulunduğunu göstermiştir.

Carlson'un 2006'da yayınladığı araştırmasında ise baba katılımının aile yapısı ile ergenlerin suçluluk, negatif duygular, içe yönelim ve dışa yönelim problemleri arasındaki ilişkide aracılık edip etmediğini ele alınmıştır. Çalışmanın sonucuna göre aile yapısı ve baba katılımının ergenlerde davranış problemleri ile ilişkili olduğu, baba katılımının aile yapısı ve ergenlerdeki problem davranışlar arasındaki ilişkide kısmen aracılık yaptığı ve aile yapısı açısından da babanın ergen ile birlikte yaşaması durumunda baba katılımının ergen davranışlarında daha önemli olduğu belirlenmiştir.

Annelerin ve babaların baba katılımını bildirimleri arasındaki farklılıkları inceleyen bir çalışmada; annelerin babalara göre daha düşük düzeyde baba katılımı olduğunu bildirdiği ortaya konmuştur. Babaların ve annelerin bildirimleri arasındaki bu tutarsızlıkları; ebeveyn çatışması, babaların ailesiyle birlikte ikamet etmeyişi, babaların yaşı, annelerin eğitim durumu ve istihdam durumu gibi değişkenlerin yordadığı belirlenmiştir (Coley ve Morris, 2002).

Taşkın ve Erkan'ın 2005'te Texas Tech Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Konferansı'nda sundukları deneysel çalışmalarında ise çalışmaya katılan 2-9 yaş aralığında çocukları olan babalara 10 haftalık bir Baba Eğitim Programı uygulanmıştır. Eğitim öncesi ve sonrasında yapılan ölçümler karşılaştırıldığında; babalara verilen eğitimin babaların çocuklarının oyunlarına katılma, çocuklarıyla birlikte dışarı çıkma, sözel etkileşime girme, çocuklarına yeni bir şeyler öğretme, günlük bakımlarıyla ilgilenme ve çocuklarına özel zamanlarda bakma sıklığını artırdığı ortaya konmuştur (Taşkın ve Erkan, 2009).

Kocayörük ve Sümer (2009) baba katılım eğitiminin aile işlevlerine ve ergenlerin akran ilişkilerine etkisini incelemiştir. 9. Sınıf öğrencileri ve onların babalarını kapsayan çalışmada; baba katılım eğitiminin, babaların aile işlevlerine yönelik değerlendirmelerine anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim alan babaların çocukları, “yakın ilişkiler” ve “duyarlılık” boyutlarında ilerleme göstermişlerdir. Ayrıca baba katılım eğitimi alan babaların çocuklarının, Akran İlişkileri Ölçeğinin “güven ve özdeşim” alt boyutunda, babaları eğitim almayan çocuklara göre ilerleme gösterdiği de sonuçlar arasında yer almaktadır.

Paulson, Dauber ve Leiferman (2011) çalışmalarında ebeveyn depresyonu, ebeveyn ilişki kalitesi ve baba katılımı arasındaki ilişkileri incelemiştir. Anne ve baba depresyonunun ebeveyn ilişki kalitesini doğrudan, baba katılımını da dolaylı olarak etkilediğini ortaya koymuşlardır. Baba katılımının birlikte zaman geçirme, baba yatırımları ve mali katkılar olmak üzere üç değişkenli olarak ele alındığı çalışmanın sonuçlarına göre; babanın depresyonunun ebeveyn ilişkisi üzerinden baba katılımının üç alanını da dolaylı olarak negatif etkilediği belirlenmiştir. Buna karşılık; anne depresyonunun ebeveyn ilişkisi üzerinden baba katılımının babanın yatırımları alanını dolaylı olarak negatif etkilediği belirlenmiştir.

Ünlü (2010); babaların ve onların babalarının çocuk bakımına katılımlarının genel yapısını, babaların oğullarının babalık davranışlarına etkisini ve babanın çocuğun bakımına katılımını etkileyen faktörleri incelemiştir. 0-8 yaş aralığında çocuğu olan babalar üzerinde yapılan çalışmada; babaların kendi babalarının katılımını algılayış biçimlerinin, kendi çocuklarının bakımına katılımlarını etkilediği belirlenmiştir. Araştırmacı çalışması kapsamında Babalık Ölçeği ve Baba Katılım Ölçeği’ni Türkçeye adapte etmiştir. Çalışmada kullanılan Baba Katılım Ölçeği; anne desteği ve öğretme, denetleme ve planlama, ulaşılabilirlik, disiplin sağlama, duygusal destek ile ihtiyaç karşılama gibi boyutlardan oluşmaktadır. Eş desteğinin, babanın yaşının ve babanın baba olma yaşının; babanın çocuğunun bakımına katılma düzeyini etkileyen faktörler olduğu bulunmuştur. Ayrıca sonuçlar hem katılımcı babaların hem de katılımcıların kendi babalarının en sık geçim sağlama rollerine ilişkin etkinliklere, en az ise ulaşılabilirlik alt boyutundaki etkinliklere katıldığını göstermiştir.

Yine Ünlü 2015 yılında 50-72 aylık çocukların babalarının katılımına yönelik algılarını anlamak ve çocukların baba katılımına yönelik algılarını anne ve babalarının algıları ile karşılaştırmak amacıyla başka bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çocukların baba katılımına yönelik algıları babaların gözlemlenebilir davranışlarınca şekillenmekte ve çocuklar babalarının katılımını orta düzey olarak algılamaktadır. Ayrıca çocuklar babalarının katılım düzeylerini ailedeki diğer kişilerin katılımlarından daha düşük algıladıkları da sonuçlar arasındadır. Çocukların baba katılımına yönelik algılarının annelerin baba katılımına yönelik algıları ile daha çok benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Düşük, orta ve yüksek katılımlı olarak algılanan babalar karşılaştırıldığında; demografik özellikler, babanın toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algısı, annenin baba katılımından tatmin olma düzeyi, babanın çocuk bakımına katılma düzeyi ve anne ile baba raporlarındaki tutarlık bakımından farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Japon babalar üzerinde yapılan bir çalışmada; babaların katılımı anaokuluna çocuğu bırakmak ve almak, çocuğa banyo yaptırmak, birlikte akşam yemeği yemek, çocukla oyun oynamak gibi aktiviteler üzerinden değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; çalışma saati daha kısa olan, eşi çalışan, ailesinde daha az yetişkin bulunan, daha fazla çocuğu olan ve çocukları daha küçük olan babaların okul öncesi çocuk bakımına katılmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Ishii-Kuntz, Makino, Kato ve Tsuchiya, 2004).

1998'de Ögüt tarafından gerçekleştirilen çalışmada üst ve orta sosyo ekonomik statülü, okul öncesi çağında çocuğu olan babaların katılımı ile çocukların yaşı, cinsiyeti ve annenin çalışma durumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Baba katılımı araştırmacı tarafından yapılandırılmış görüşme tekniği ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre baba katılımının çocuğun yaşı ve cinsiyeti ile annenin çalışıp çalışmamasına göre farklılaştığı saptanmıştır. Babalar erkek çocuklarıyla eğitim ve bilişsel içerikli oyunlar oynarken kız çocuklarıyla sözel içerikli ve sanatsal aktiviteler üzerinden vakit geçirmektedirler. Ayrıca daha küçük yaş çocuğu olan babaların çocukla ilgili daha fazla sorumluluk hissettiği de belirlenen sonuçlar arasındadır.

Sımsıkı'nın (2011) baba katılımını çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmada baba katılımının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı, çocuk sayısı

arttikça babanın çocukla oyun oynama ve serbest zaman aktivitesine katılmayı kapsayan keyfi meşguliyet boyutunun düştüğü saptanmıştır. Babanın eğitim düzeyi arttikça keyfi meşguliyet ve toplam baba katılımı düzeyinin arttığı, babanın demokratik ebeveyn tutumuna sahip olmasıyla ilgi ve yakınlık boyutunun arttığı görülmüştür. Ayrıca çift uyumunun alt boyutlarının, ebeveyn tutumu ile katılım arasındaki ve babanın bağlanma stili ile baba katılımı arasındaki bazı ilişkilerde biçimlendirici role sahip olduğu belirlenmiştir.

Gaertner, Spinrad, Eisenberg ve Greving (2007), bebeklik döneminde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile baba katılımı arasındaki ilişkileri incelemiştir. 6-8 aylık bebeklerin babaları üzerinde 6 ay aralıklı olarak ölçümler yapmışlardır. Ölçümlerde; babaların temel bakım verme, oyun, öğretme ve sakinleştirme gibi faaliyetlere katılımı üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunda; babaların otoriter tutuma sahip olmalarının hafta içinde sağladıkları katılım ile negatif ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca annelerin korumacı tutuma sahip olmalarının da babaların hafta sonu sağladıkları katılım ile negatif ilişkiye sahip olduğunu bildirmişlerdir.

Pekkarakaş'ın 2010'da ailenin çocuğun eğitimine katılım ve ilgililiğini ölçen Aile Katılım Ölçeği'ni babalara uygulayarak gerçekleştirdiği çalışmasında; babaların katılımı ile ebeveynliğe yönelik modern veya geleneksel inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuç olarak; babaların okul dışı ortamlarda çocuğun öğrenme sürecine desteğini ifade eden aile temelli katılımı arttikça geleneksel tutumun düştüğü görülmüştür.

Erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisini inceleyen Duran (2010); erkeksi norm boyutu olan hovardalık ve duygusal denetimin, baba katılımının sorumluluk ve etkileşim boyutu açısından anlamlı farklılaştığını saptamıştır. Ayrıca çalışmanın sonuçlarına göre kazanma ve statüye verilen önem erkeksi normu, baba katılımının sorumluluk boyutu; homoseksüelliği küçümseme erkeksi normu ise, baba katılımının ulaşılabilirlik boyutu açısından anlamlı farklılık göstermektedir.

Türkoğlu ve Gültekin Akduman'ın 2015'te yayınlanan çalışmalarında babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Babalık rolü algısı ile çocukların sosyal becerileri arasında olumlu

ilişki olduğu belirlenmiştir. Kuruçırak'ın (2010) çalışmasında ise; babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasında olumlu ilişki olduğu bulunmuştur.

Easterbrooks ve Goldberg (1984)'in çocuk bakımında baba katılımı, ebeveyn özellikleri ve çocuk uyumu arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmalarında babaların erkek çocuklarıyla kız çocuklarına göre daha fazla zaman geçirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Erkek çocuklardaki baba katılımının ebeveyn özelliklerinden bebeklerin bağımsızlığını teşvik etmek ile negatif ilişkide olduğu belirlenmiştir.

Buckley ve Schoppe-Sullivan'ın (2010) araştırmasında bakım verme ve oyun faaliyetlerine babanın katılımı ile eşin yardımcı ebeveynlik davranışı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ikisi arasındaki ilişkide babaların rolleri hakkında ebeveynlerin geleneksel olmayan inançları ile eşlerin çalışıp çalışmama durumunun aracı olup olmadığı da incelemiştir. Ebeveynlerin ikisinin de çalıştığı ailelerde babanın bakım ve oyun faaliyetlerine katılımı yükseldiğinde eşlerin yardım sağlamayan davranışlarının azaldığı belirlenmiştir. Tek çalışanlı ailelerde ise babanın bakım faaliyetlerine katılımı yükseldikçe yardım sağlamayan ebeveynlik davranışının yükseldiği ve destekleyiciliğin azaldığı tespit edilmiştir. Tek çalışanlı ailelerde babanın oyuna katılımı ile ebeveyn davranışı arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Bulanda ise 2004'te gerçekleştirdiği çalışmasında babaların cinsiyet ideolojilerinin baba katılımlarını nasıl yönlendirdiğini belirlemeye çalışmıştır. Buna göre eşitlikçi, tarafsız ve geleneksel görüşe sahip babaların katılımları karşılaştırılmıştır. Eşitlikçi görüşe sahip olan babaların geleneksel görüşe sahip babalara göre daha fazla katılım sağladıkları gözlenmiştir.

Castillo, Welch ve Sarver (2011) baba katılımını oyun oynamak, tekerlemeler söylemek, hikaye okumak, hikaye anlatmak, akrabaları ziyaret etmek, fiziksel sevgi göstermek gibi aktiviteler açısından belirledikleri çalışmalarında katılım ile babaların yaş, ırk, mali durum ve ikamet durumu arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Sonuçlara göre; çocuklarıyla birlikte ikamet eden ve yaşı büyük olan babaların daha fazla katılım sağladığı belirlenmiştir.

Feldman 2000 yılında yayınladığı çalışmasında ebeveyn çocuk etkileşiminin belirleyicilerini; ev ve çocuk bakımında ebeveynler arasında sorumlulukların paylaşımı, hafta içi ve hafta sonunda çocuğa harcanan zaman miktarı ve çocuk bakım

faaliyetlerinin kapsamı olarak ifade etmiştir. Babaların duyarlılığı; ev ve çocuk bakımında sorumluluk paylaşımı, hafta sonunda çocukla vakit geçirme, çocuk bakım faaliyetlerinde babanın performansının kapsamı ve evlilik yakınlığı ile ilişkili bulunmuştur. Bu sonuçlar evlilik ilişkisi ve ebeveyn çocuk ilişkisi ile baba katılımı arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymuştur.

Erkek ergenlerin yaşam memnuniyetlerinde, baba katılımı ve zorbalığın aracı etkisi incelendiğinde; düşük baba katılımı ve zorbalık mağduriyetinin düşük yaşam memnuniyetine katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır (Flouri ve Buchanan, 2002).

Nkwake 2009 yılında geleneksel olarak çocuk bakımı görevinin kadınlara ait olduğu görüşünün hüküm sürdüğü Uganda'da, çalışan anneler ve eşleri üzerinde bir çalışma yapmıştır. Babanın güven ve motivasyonu, babalık izni kullanımına erişimi, kısa çalışma süresi gereksinimi, evlilik ilişkisindeki uyum ve yüksek eğitim düzeyinin baba katılımında pozitif etki gösterirken eşin çalışması ve mal varlığının negatif etki gösterdiği belirlenmiştir.

Çocuk özellikleri, ebeveyn stresi ve ebeveyn katılımı arasındaki ilişkiler incelendiğinde çocuk mizacı ve ebeveyn stresi arasında ilişki olduğu, ebeveyn tarafından algılanan çocuk mizacının katılıma etkisinin babalarda annelere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada baba katılımı etkileşim, ulaşılabilirlik, sorumluluk ve toplam katılım olarak ele alınırken, çocuk mizacı da sosyallik, aktivite seviyesi ve duygusal yoğunluk olarak ele alınmıştır. Sosyalliği yüksek olan kızların babalarının sosyalliği düşük olan kız babalarına göre daha fazla katılım sağladıkları, erkeklerde ise böyle bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (McBride, Schoppe ve Rane, 2002).

Jacobs ve Kelley (2006)'in araştırmalarında baba katılımının öngörücüleri üzerinde durmuşlardır. Çalışmalarının sonuçlarına göre; baba katılımının sorumluluk boyutu, babalık ve yapısal değişkenlere (örneğin; babalar ve annelerin çalışma saatleri) ilişkin inançlarla öngörülmüştür. Babanın çocuğun birincil bakıcısı olarak geçirdiği zamanları, yapısal değişkenler (örneğin; annelerin çalışma saatleri) ve inanç değişkenleri (örneğin; erkeğin babalığa yönelik inançları ve ebeveynliği hakkındaki etkililik inançları) tarafından öngörülmüştür. Baba katılımının etkileşim ve ulaşılabilirlik boyutu incelenen yapılardan herhangi biri tarafından önemli ölçüde

öngörülmemiştir. Bunlarla birlikte annelerin eşin çocuk bakımına katılımıyla ilgili inançlarının anlamlı bir ilişkisinin olmadığı ortaya konmuştur. Bu durum da babanın katılım sağlamasında kendi karar ve inançlarının daha önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Güngörmüş 1986'da baba yoksunluğunun benlik kavramına etkisini ve babası olmayan öğrencilerin problemlerinin hangi alanlarda yoğunlaştığını incelemiştir. İnceleme sonucunda; baba yoksunluğunun hem kız hem erkek öğrencilerin benlik kavramı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Babası olan ve olmayan gruplar arasında problemlerin yoğunlaştığı alan açısından bir fark tespit edilmemekle birlikte babası olmayan grupta problemlerin daha fazla sayıda olduğu, özellikle de kızlarda erkeklere oranla daha yüksek oranda olduğu görülmüştür. Aynı araştırmacı 1992'de babanın çocuğun zekası, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Baba ile geçirilen zamanın miktarına, çocuğun ebeveynin kabul-red düzeyini algılayışına, baba ile gerçekleştirilen faaliyet sayısına göre çocukların WISC-R zeka testinin çeşitli alt boyutlarında, bazı derslerin başarısında ve başarı ölçümünün çeşitli alt boyutlarında farklılaştığı belirlenmiştir. Yine babadan algılanan kabul ve red düzeyinin ve baba ile gerçekleştirilen faaliyet sayısının çocuklara yapılan kişilik değerlendirmelerindeki çeşitli alt boyutlarda ve benlik kavramı sonuçlarında farklılık yarattığı gözlenmiştir.

Downer, Campos, McWayne ve Gartner (2008) 1990-2005 yılları arasında yayınlanmış olan, baba katılımı ile farklı değişkenler arasındaki ilişkileri araştıran 90 çalışmayı incelemişlerdir. 32 çalışma sonucunun baba katılımının çocukların akademik ve sosyo-duygusal gelişimleriyle doğrudan ilişkili olduğunu belirlemişlerdir.

Cabrera, Shannon ve Tamis-LeMonda (2007) çalışmalarında sıcak, duyarlı ve ilgili babalarla büyüyen çocukların, psikolojik olarak daha uyumlu olduğunu, daha az davranış problemleri gösterdiğini ve akranlarıyla daha iyi iletişim kurduğunu belirtmişlerdir.

Ülkemizde babalar üzerinde yapılmış olan en kapsamlı, güncel ve hala farklı konu içerikleriyle devam eden seri şeklindeki çalışma ise AÇEV tarafından yürütülmektedir. Türkiye'de Babalığı Anlamak Serisi olarak isimlendirilmiş olan bu

çalışmalar ile AÇEV; Türkiye’de babalığın uygulanma biçimlerini, kaynaklarını, edinilme-aktarıma yollarını ve erkeklikle ilişkisini anlamak ve elde edilen bu veriler ışığında babalığa etkisi olan tüm paydaşlar için öneri zemini oluşturmayı amaçlamaktadır. Serinin yayınlarının ilki Türkiye’de Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri, ikincisi Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye’de Babalık ve son olarak Türkiye’de Erkeklik ve Babalık Halleri raporlarından oluşmaktadır. Araştırma serisinin yayınlanan Türkiye’de İlgili Babalık ve Belirleyicileri raporundaki bilgilere göre; araştırma sonucunda babalık hallerine yönelik çeşitli endeksler oluşturulmuş ve bu endekslerden beş farklı babalık kategorisi elde edilmiştir. Bunlardan ilki olan “geleneksel babalık” kategorisi, değişime kapalı, otoriter ve çocuklara mesafeli bir babalığı temsil etmektedir ve Türkiye’de en yaygın ve hâkim olan babalık kategorisidir. İkinci kategorideki “yeni geleneksel babalık”; genel özellikleriyle ve egemen erkeklik tutumlarıyla geleneksel kategorideki babalara benzemekle birlikte kız çocuklarıyla olan ilişkilerinde bu gelenekselliği aşmaya başlayan ve onlarla yakın ilişkiler kurmaya çalışan bir yapıdadır. “Hevesli babalık” kategorisi, geleneksel babalık algısı taşıyan ama kendi tercihi ile “ilgili babalık” davranışları sergilemeye başlayan ve aslında toplumdaki dönüşümde önemli rol oynayan babaları ifade etmektedir. “Gayretli babalık” kategorisinde, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin aksine davranan ama bu davranışları biraz da zorunluluk ile yapan babalardan oluşmaktadır. Türk toplumunda pek yaygın olmayan, babalık deneyimini önemseyen ve çocuk yetiştirme konusunda kendilerini geliştirmek için çaba harcayan babalar ise “çizgi dışı babalık” kategorisi olarak isimlendirilmiştir (AÇEV, 2017).

Yukarıda sözü edilen Türkiye Babalık Araştırması 2016 yılında 0-10 yaş arası çocuğu olan çeşitli yaşlardan ve sosyoekonomik düzey (SED) gruplarından babalar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında derinlemesine görüşmelerden oluşan bir nitel çalışma ve anketlerden oluşan bir nicel çalışma hayata geçirilmiştir. Nitel çalışmada İstanbul, Gaziantep, Konya, Trabzon ve Tekirdağ’da yaşayan 40 baba ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş; nicel bölümde 51 ilden 3235 baba ile anket yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; babaların %50’si çocuğunu hiçbir zaman tuvalete götürmediğini, %36’sı hiçbir zaman çocuğunun altını değiştirmedeğini, %35’i de hiçbir zaman çocuklarının tırnaklarını kesmediğini belirtmiştir. Babaların çocukların gelişimi ve bakımıyla ilgili en seyrek ilgilendikleri

konular çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını cevaplamak ve istismardan korunmaları için onları bilgilendirmektir. Babaların %19'u çocuğuna "hiçbir zaman" kitap okumadığını belirtirken, %13'ü çocuklarının okul etkinliklerine hiçbir zaman katılmadığını belirtmiştir. Babalar çocuklarıyla onların gelişimlerini destekleyecek şekilde kaliteli zaman geçirmemektedir. Yine araştırma sonuçlarına göre; bazı babaların çocukla sohbet etmek ile öğüt vermek arasındaki farkı net ayırtamadığı belirlenmiştir. Babanın evliliğinden duyduğu memnuniyet ve sıcaklığın, en düşük sosyoekonomik seviyede ve 4-10 yaşları arasında çocuğu olan babaların, çocuklarına gösterdiği sıcaklık ve yakın davranışları olumlu etkilediği sonuçlar arasındadır. Babalar, iş yerinde ne kadar fazla zaman geçirirlerse, çocuklarına karşı ilgili babalık davranışları o oranda azalmaktadır. Araştırmaya katılan babaların %28'inin ilgili babalık davranışını olumlu etkileyen babalık izni gibi bir hakları olduğunu bilmedikleri ve %21'inin de iş yerinin izin vermemesinden dolayı babalık izni kullanamadıkları belirlenmiştir. Ayrıca babalar çocuklarının zihinsel gelişimi ve duygusal sorunları hakkında eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda; kişisel faktörler, aile bağlamındaki faktörler, çalışma hayatı, erkeklik ve toplumsal cinsiyet rolleri başlıkları altında ilgili babalığı etkileyen beş faktör olduğu ifade edilmiştir (AÇEV, 2017).

1.4.2. Benlik Algısı İle İlgili Araştırmalar

Günalp'in (2007) çalışmasında demokratik ana-baba tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklarının özgüven duygularının gelişiminin olumlu yönde olduğu, buna karşın baskıcı tutum, ilgisiz tutum ve koruyucu tutumun çocukta özgüven duygusunun gelişimini olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır.

Çocukların benlik kavramını çeşitli değişkenler açısından inceleyen Zincirkıran (2008); çocukların özsaygı puanlarının anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, okulöncesi kuruma devam ettiği süre, okulöncesi kuruma başlamadan önce bakım veren kişiye göre farklılaştığını; öz yeterlilik puanlarının, baba eğitim durumu, okulöncesi kuruma devam etme süresi, okulöncesi kuruma başlamadan önce bakım veren kişiye göre farklılaştığını belirlemiştir.

Benzer şekilde Sarıca tarafından 2010'da okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramları çeşitli sosyo-demografik

değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda kızların benlik kavramı puan ortalamalarının erkeklere göre, altı yaşındaki çocukların beş yaşındaki çocuklara göre, aile türü çekirdek aile olan çocukların aile türü geniş aile olan çocuklarınkine göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyi yüksek olan ve okul öncesi kuruma devam süresi daha uzun olan çocukların diğerlerine göre daha yüksek benlik kavramına sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi, kardeşe sahip olma ve annenin çalışma durumuna göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şeremet (2006) beş ve altı yaşındaki okulöncesi dönemi çocuklarının kendilik algılarının yaş, cinsiyet, doğum sırası, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin çalışıp çalışmama durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Yaş ve cinsiyet ortak etkilerine bakıldığında, 5 yaşındaki erkeklerin 6 yaşındaki erkeklere göre bilişsel yeterlilik düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. 5 yaşındaki erkeklerin 6 yaşındaki erkeklere ve 5-6 yaşındaki kızlara göre anneleri tarafından kabul edilme algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erkek çocukların kız çocuklara göre bedensel yeterliliklerini daha olumlu algıladıkları, annelerin ve babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların kendilik algılarının yükseldiği saptanmıştır.

Önder (2004)'in çalışmasında, 4- 6 yaşlar arası okulöncesi çocukların benlik algıları yaş, cinsiyet, annenin çalışma durumu gibi bazı değişkenlere göre incelemiştir. Yaş ve cinsiyet adına bir fark bulunmamakla birlikte annesi çalışan çocukların benlik algısının önemli bir alt boyutu olan anne tarafından kabul edilme algılarının annesi çalışmayan çocuklara göre anlamlı derecede düşük olduğu saptanmıştır.

6 yaş grubundaki çocukların benlik algıları ile aile işlevleri arasındaki ilişki incelendiğinde; ailedeki davranış kontrolü işlevi ile çocuğun öz yeterlilik, öz saygı ve benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre; davranış kontrolü yükseldikçe çocukların öz yeterlilik, öz saygı ve toplam benlik algısı puanı da yükselmektedir (İkiz, 2009).

Çocuklar tarafından algılanan aile ilişkileri üzerinde durulan bir çalışmada çocukların öz yeterliliklerinin aile tutumlarıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Buna

göre; engelleyici aile ilişkilerinin öz yeterliliğin alt boyutlarıyla negatif yönde, destekleyici aile ilişkilerinin ise öz yeterlilik alt boyutlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Oflozoğlu Göncü, 2013).

Bu çalışmada kullanılan Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği kullanılarak gerçekleştirilen bir çalışmada çocukların benlik algıları ile bilişsel performansları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda; 6 yaş grubu çocukların dikkat, eşzamanlı bilişsel işlemler, ardılık alt ölçekleri ve CAS toplam puanları ile benlik puanları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulgusu ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte planlama alt ölçeği ile benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Dündar, 2010).

Çocukların benlik algıları ile bilişsel özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir başka çalışmada da çocukların bilişsel tempoları değişken olarak belirlenmiştir. Bilişsel tempo; çocuğun verilen görevi gerçekleştirme süresi ve hata oranını içeren göreve yaklaşım durumunu ifade etmektedir. Çalışmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların bilişsel tempoları; hızlı doğrucu, içtepsel (hızlı ve yüksek yanlışlı), yavaş yanlışçı, düşünsel (yavaş ve yüksek doğrulu) olarak kategorilendirilmiştir. Bilişsel tempo ile öz saygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık olmadığı ancak öz yeterlik puan ortalamalarının ve toplam benlik algısı puan ortalamalarının, hızlı doğrucu olan çocuklarda bilişsel temposu içtepsel olan çocuklara göre yüksek olduğu görülmüştür (Yaralı, 2015).

Çalışmamız gibi çocukların benlik kavramları ile babalarına dair özelliklerin ilişkisine odaklanan bir çalışmada babaların bağlanma stilleri güvenli, kaygılı-kararsız ve kaçınan olarak ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda; çocukların benlik kavramı puanlarının babalarının bağlanma stillerine göre anlamlı bir fark göstermediği belirlenmiştir (Yakupoglu, 2011).

Demirbilek 2013'te ergenlik dönemindeki 435 ortaokul öğrencisi üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında Piers-Harris Benlik Kavramı Ölçeği'ni kullanmıştır. Söz konusu ölçek; Mutluluk-Doyum, Kaygı, Popülarite-Sosyal beğeni-Gözde olma, Davranış ve Uyma-Konformite, Fiziksel görünüm, Zihinsel ve Okul Durumu alanlarında ölçümler sağlamaktadır. Araştırmacı yaptığı analizler sonucunda; mutluluk ve doyum, kaygı, popülarite (sosyal beğeni), konformite(davranış ve

uyum), fiziksel görünüm, zihinsel ve okul durumu alt boyut puanları ile atılganlık puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ayrıca Benlik Kavramı Ölçeği toplam puanları ile atılganlık puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benzer şekilde Bal (2006) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırmada çocukların benlik algılan ile atılganlık düzeyleri arasında düşük düzeyde de olsa pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aynı araştırmada; sosyo- ekonomik düzeyin öğrencilerin benlik algılarını ve atılganlık düzeylerini etkilediği ve farklılaşmalar yarattığı belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sahip oldukları benlik algıları ile ilköğretime hazır bulunuşlukları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre; benlik algısı ile ilköğretime hazır bulunuşluk alt boyutlarından matematik becerileri, zihinsel ve dil gelişim, sosyal-duygusal gelişim ve fiziksel gelişim arasında anlamlı pozitif yönlü ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların benlik algısı toplam puanları ve öz saygı alt boyut puanları ile; ilköğretime hazır bulunuşluk alt boyutları (matematik, zihinsel ve dil gelişim, sosyal-duygusal gelişim, fiziksel gelişim) arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte öz yeterlilik alt boyut puanları ile yalnızca zihinsel ve dil gelişimleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Akşin, 2013).

Skowron (2005) annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların benlik algısı arasındaki ilişkiyi incelediği bir çalışma gerçekleştirmiştir. Duyguları ılımlaştırmada daha iyi olan, bağlılık ve özerklikte yetenekli olan annelerin çocuklarının olumsuz çocuk yetiştirme tutumları sergileyen annelerin çocuklarına göre daha yüksek benlik algısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Albukrek (2002) çocukta benlik algısının gelişiminde baba ile olan ilişkilerin önemine dikkat çekmiştir. Çalışmasında anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 3. ve 4. Sınıflarda öğrenim görmekte olan çocuklar ve aileleri üzerinde yapılan çalışmada; babanın çocuğuna karşı davranışları olumsuz olarak algılandıkça çocuğun benlik kavramının olumsuz şekilde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öztürk ve Serin (2007), anne-babası boşanmış 9-13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik kavramı ve kaygı

düzeleleri arasındaki ilişkiyi incelemiştirlerdir. Çalışmaya göre; anne babası boşanmış çocuklarla, anne babası boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve benlik saygıları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Anne-babası boşanmış olan çocukların kaygı düzeylerinin daha yüksek ve benlik saygılarının da daha düşük olduğu gözlenirken, anne-babası boşanmamış olan çocukların kaygı düzeylerinin daha düşük ve benlik saygılarının da daha yüksek olduğu görülmektedir.

Turaşlı (2006), 6 yaş okulöncesi çocuklarda benlik algılarını desteklemeye yönelik sosyal duygusal hazırlık programının etkinliğini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, benlik algısı düzeyi açısından program uygulanan çocuklarda program uygulanmayan çocuklara göre anlamlı farklar bulunmuştur.

Tunç (2000) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle ailesiyle birlikte kalan ergenlerin benlik algıları yönünden karşılaştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; yetiştirme yurdunda kalan ergenler ile ailesi yanında kalan ergenlerin Aile İlişkileri, Cinsel Tutumlar, Başetme Gücü, Beden İmgesi, Duygu Düzeyi, Çevre Tutumu, Meslek ve Eğitim Hedefleri, Sosyal İlişkiler ve Ruh Sağlığı alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile "Genel Benlik İmgesi" puan ortalamaları arasında anlamlı farklar olduğu görülmektedir. Bu doğrultudaki anlamlı sonuçların, ailesi yanında kalan ergenler lehine olduğu belirlenmiştir.

Tazeoğlu tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen çalışmada annelerin uyguladıkları disiplin yöntemleri ile çocukların benlik algısının, çocukların sergiledikleri davranış sorunlarını ve annelerin uyguladıkları disiplin yöntemlerinin de çocukların benlik algısını anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur.

Yılmaz (2011); boşanmamış fakat sürekli çatışma yaşayan ve boşanmış çiftlerin ilköğretim çağındaki 7-12 yaş çocuklarının benlik algısı ve kaygı düzeyleri bakımından, çatışma yaşamayan çiftlerin çocuklarına göre farkını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında çatışmalı evliliklerin içerisinde yetişen çocukların, boşanmış çiftlerin çocuklarına göre kaygı düzeylerinin daha yüksek, benlik algılarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Boşanmış çiftlerin çocuklarının ise uyumlu evlilikleri olan çiftlerin çocuklarına göre benlik algılarının daha düşük, kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Örgün (2000), 420 sekizinci sınıf öğrencisinin anne-baba tutumları ile benlik saygısı ve atılganlık düzeyi ilişkisini araştırmıştır. Farklı anne-baba tutum algısına sahip çocukların benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğunu; eşitlikçi demokratik tutum algılayan çocukların baskıcı otoriter ve aşırı koruyucu tutum algılayanlardan daha yüksek benlik saygısına sahip olduklarını saptamıştır.

Argun (2005) tarafından yapılan araştırmada anne-baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlüğü ile okul öncesi çocukların duygusal-davranışsal güçlüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çocukların duygusal-davranışsal güçlüğü ve kendilik algısı ile anne, baba ve öğretmenlerinin öğrenilmiş güçlüğü arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur. Araştırmada babaların öğrenim durumuna göre çocukların kendilik algısı düzeyleri incelenmiş ve kendilik algısı alt ölçeklerinden ‘akran kabulü’ ile babaların öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bunların yanı sıra çocukların duygusal-davranışsal güçlüğü ve kendilik algısı ile babaların yaşı, çocuklarla kurdukları iletişim biçimi, çocukların güçlü yönlerini ortaya çıkarma çabaları, çocukların duygusal gelişimlerini olumlu değerlendirmeleri, çocukların özelliklerinden memnuniyet dereceleri, çocukların arkadaşlık ilişkilerini olumlu değerlendirmeleri ve annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur.

Bishop ve Ingersoll (1989), 8-12 yaş arasındaki çocukların aile yapısı ile aile içindeki uyumsuzluğun çocukların benlik kavramlarıyla olan ilişkisini incelemişlerdir. Kızgınlığın ve saldırganlığın düşük olduğu ailelerde yetişen çocukların benlik kavramlarının, kızgınlığın fazla olduğu ailelerde yetişenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Boşanmış aileden gelen çocuklar mutluluk boyutundan daha yüksek puan almışlardır. Ailesel uyumsuzluğun düşük seviyede ve ailedeki bağlılık ve sevginin yüksek seviyede olduğu ailelerden gelen çocukların daha yüksek pozitif benlik kavramı geliştirdikleri ortaya çıkmıştır. (Bishop ve Ingersoll’dan aktaran İkiz, 2009).

Cevher ve Buluş (2006)’un araştırmasına göre babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuğun akademik benlik saygısı düzeyinin düştüğü görülmüştür. Babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe elde ettiği işe daha uzun zaman ayırdığı için aile bireyleriyle yeterince ilgilenememesi, işinin getirdiği karmaşa ve stresle birlikte

bunları ev ortamına yansıtması gibi durumlar yaşanabilir. Bunun sonucunda aileden yeterince ilgi görmeyen, başarıları takdir edilip desteklenmeyen çocukların akademik benlik saygıları olumsuz etkilenebilmektedir (Yakupoglu, 2011).

1.4.3. Akran İlişkileri İle İlgili Araştırmalar

Yaşar Ekici'nin gerçekleştirdiği çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan aile katılım çalışmalarına katılan ailelerin çocuklarının genel sosyal becerilerinin, sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık-sosyal kabul ve sosyal etkileşim becerilerinin katılmayan ailelerin çocuklarına oranla daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

İnci 2014'te yaptığı çalışmada babaların ebeveynlik tutumu ile çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve aralarında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Uçar Çabuk (2013)'un çalışmasında da ebeveynlerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeylerinin, çocukların sosyal konumunu yordadığı belirlenmiştir.

Gülay (2008), okulöncesi dönem çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin (Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği, Akranlarının Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği ve Resimli Sosyometri Ölçeği) dilsel eş değerlik, güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarını gerçekleştirmek ve akran ilişkilerini, çeşitli değişkenler (cinsiyet, anne tutumları, anne ve baba eğitim düzeyleri) açısından incelemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Otoriter annelerin çocuklarının, demokratik annelerin çocuklarına göre daha çok dışlandıkları belirlenmiştir. Erkek çocuklarının, kız çocuklarına göre daha aşırı hareketli oldukları ortaya konmuştur. Eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarının, eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarına göre akranları tarafından daha çok tercih edildikleri belirlenmiştir. Eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarının, eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarına göre asosyal davranışları daha sık gerçekleştirdikleri belirlenmiştir. Eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarının akranları tarafından, eğitim düzeyi düşük babaların çocuklarına göre daha çok tercih edildikleri de bulgular arasında yer almaktadır.

Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler ve bu değişkenlerin birbirleri ile ilişkileri incelenmiştir. 5-6 yaş grubundan çocukları kapsayan inceleme sonuçlarına göre, çocukların sosyal

konumları ile aşırı hareketlilik ve akranlarının şiddetine maruz kalma arasında olumsuz yönde ilişkinin olduğu bulunmuştur. Sosyal konum ile saldırganlık, korkulu-kaygılı olma, dışlanma, başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış ve sosyal olmayan davranış arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir (Gülay, 2009).

Yine Gülay tarafından 2011’de gerçekleştirilen bir çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ile akran ilişkilerinin farklı boyutları arasındaki ilişki eğitim öğretim yılının güz ve bahar dönemlerinde yapılan ölçümlerle incelenmiştir. Güz ve bahar dönemlerinde çocukların okula uyum düzeyleri yükseldikçe olumlu sosyal davranış düzeyleri de yükselmekte, uyum düzeyleri düştükçe olumlu sosyal davranış düzeyleri de düşmektedir. Her iki dönemde de okula uyum düzeyi arttıkça saldırganlık, korkulu-kaygılı olma, dışlanma, aşırı hareketlilik ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri azalmakta, başkalarına yönelik olumlu sosyal davranış düzeyi artmaktadır. Okulun başında sağlanan uyum düzeyi yıl içindeki akran ilişkilerini etkileyebilmektedir.

Demir, Baran ve Ulusoy (2005) gençlerin arkadaş-akran grubu ve flörtleriyle yaşadıkları ilişkilerin onların depresyon belirtileri göstermesindeki ve intihar da dahil sapsmış davranışlar içine girmelerindeki rolünü belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Gencin arkadaşlarına güvenmesi, sorunlarını ve sırlarını paylaşması, boş zamanlarını birlikte geçirmesi ile çocuğun ebeveyni tarafından sevilen bir çocuk olması, ebeveyninin kullandığı pekiştireçler, aile içi şiddet, ebeveyninin kendisini anlamadığını düşünmesi, depresyon belirtileri göstermesi ve intihar düşüncesi arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir.

Çorbacı Oruç (2008) tarafından yapılan çalışmada; 6 yaş çocuklarında sosyal yeterlilik, akran ilişkileri ve sosyal bilgi işleme süreci üzerinde durulmuştur. Akran grubuna giriş, provakasyona tepki, başarısızlığa tepki, başarıya tepki, sosyal beklentiler, proaktif saldırganlık alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Ancak; öğretmen beklentileri ve reaktif saldırganlık alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığı belirlenmiştir. Buna göre; kız çocuklarının öğretmen beklentilerini karşılamak alanında erkeklere göre daha az problem yaşadıkları ve erkek çocukların da reaktif saldırganlık alanında kızlara göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür.

Christchurch Sağlık ve Kalkınma Araştırması'nın verileri kullanılarak 9 yaşında akran ilişkilerindeki problemler ile ergenliğin sonlarındaki psikososyal uyum arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlara göre; erken dönemlerdeki akran ilişkilerindeki problemler yükseldikçe suça yönelim ve madde kötüye kullanımı gibi davranış problemlerinin de yükseldiği belirlenmiştir. Bununla birlikte kaygı bozukluğu ve major depresyonda herhangi bir farklılaşma olmadığı gözlenmiştir (Woodward & Fergusson, 1999).

Uluyurt'un 2012'de gerçekleştirdiği araştırmanın bağımlı değişkenini akran ilişkileri, bağımsız değişkenini ise yaş, cinsiyet, kurum tipi, anne-baba eğitim durumu, anne-baba yaşı, anne-baba mesleği, kardeş sayısı ve doğum sırası oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre; erkek çocukların akranlarına karşı saldırganlık, dışlanma, aşırı hareketlilik, akranların şiddetine maruz kalma puanları, kız çocuklarının puanlarından yüksektir. Kız çocukların da akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış gösterme puanları, erkek çocukların puanlarından yüksektir. Baba eğitim düzeyi arttıkça dışlanma, aşırı hareketlilik, akran şiddetine maruz kalma puanı azalmaktadır. Baba yaşı arttıkça akranlarına karşı saldırganlık, akranlarına karşı asosyal davranış geliştirme, akranlarına karşı korkulu kaygılı olma, aşırı hareketlilik, akran şiddetine maruz kalma puanları da artmaktadır.

Pırtık (2013) tarafından boşanmış ve tam aileden gelen okul öncesi çocukların sosyal beceri ve akran tepkilerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmada kullanılan Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği; kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendini kontrol etme becerileri, sözel açıklama becerileri, sonuçları kabul etme becerileri, dinleme becerileri, amaç oluşturma becerileri, görevleri tamamlama becerileri alt ölçeklerini içermektedir. Sonuçlara göre; tam aileye sahip çocukların Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin hem alt boyutlarında hem sosyal beceri toplam sonuçlarında, boşanmış aileye sahip çocuklardan yüksek puanlara sahip olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlara ilaveten boşanma ve tam aileden gelme durumuna göre çocukların akranlarına karşı gösterdikleri davranışsal tepkilerinde anlamlı bir fark olduğu da saptanmıştır.

2015 yılında Yüce tarafından yapılan bir çalışmada okulöncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkileri ve

akran şiddetine maruz kalma düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda okulöncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkilerinden yardımı amaçlayan sosyal davranış geliştirme, akranlara karşı korkulu kaygılı olma, asosyal davranış geliştirme, akranları tarafından dışlanma ve aşırı hareketlilik arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkarılmıştır. Saldırganlık ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri açısından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Özmen (2013), 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin sosyal problem çözme becerisi açısından incelediği çalışmasında verilerini Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği ve Wally Sosyal Problem Çözme Testi kullanarak toplamıştır. Araştırma sonucunda, çocukların akranlarıyla ilişkilerinde gösterdikleri çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış ve saldırganlık davranışlarının sosyal problem çözme becerisine göre farklılaştığı belirlenmiştir.

Atalay (2010), akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalmanın cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne-baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı ile ilişkisi üzerinde çalışmıştır. Çalışmada Akran Zorbalarını Belirleme Ölçeği, Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği, Anne Baba Tutum Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; erkeklerin korkutma-sindirme ve açık saldırı alt boyutlarında, kızların kişisel eşyalara saldırı alt boyutunda akran zorbalığına daha fazla maruz kaldıkları ortaya konmuştur. Erkeklerin korkutma-sindirme, açık saldırı ve ilişkisel saldırı türünden akran zorbalığı gösterme davranışlarını kızlardan daha fazla sergiledikleri bulunmuştur. Yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, anne baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve benlik saygısı değişkenlerinin akran zorbalığına maruz kalma ve akran zorbalığı göstermeyi yordayan değişkenler olduğu da belirlenmiştir.

Merdan (2014)'ın, ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin şiddet davranışlarında ailenin, öğretmenlerin ve akran gruplarının rolünü belirlemeye çalışmıştır. Öğrencilerin şiddet davranışlarında ailelerin, öğretmenlerin ve akran gruplarının ayrı ayrı rol oynadığı çalışma sonunda ortaya konan sonuçlar arasındadır. Çocuğun yaşı büyüdükçe hem gözlenen saldırganlığın hem de ilişkisel saldırganlığın azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anne baba davranışlarının çocuk sosyal davranışları üzerindeki etkisine odaklanan başka bir çalışmada, ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışlarını yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; ebeveyn tutumları çocukların sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışlarının anlamlı yordayıcısıdır. Yapılan analiz sonuçları annelerin demokratik ve otoriter tutumlarının çocukların sosyal yetkinliklerini ve içe dönüklüklerini anlamlı düzeyde yordadığını göstermiştir. Ayrıca çocukların sosyal yetkinlikleri ile ebeveynlerin otoriter tutumları ve aşırı koruyucu tutumları arasında negatif yönde, demokratik tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çocukların içe kapanıklıkları ile ebeveynlerin otoriter tutumları ve aşırı koruyucu tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Ebeveyn tutumlarından izin verici tutum ile çocukların sosyal yetkinlikleri ve içe kapanıklıkları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan, 2012).

Altay ve Güre (2012) yine annelerin ebeveynlik stilleri ile çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bulgular, anneleri demokratik ebeveyn stiline sahip çocukların anneleri tarafından rapor edilen olumlu sosyal davranışlarının, izin verici ebeveyn stiline sahip çocuklarınkinden daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelendiği farklı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda; cinsiyet grupları arasında akranlarına karşı saldırganlık, akranlarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranışlar gösterme, akranlarına karşı korkulu-kaygılı olma, akranları tarafından dışlanma ve aşırı hareketlilik alt boyut puan değerleri açısından istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık belirlenmiştir. Erkeklerin akranların şiddetine maruz kalma puanlarının kızlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur (Salı, 2014).

Denizli’de okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta anlamlı düzeyde değişiklik gösterip göstermediğini inceleyen iki yıllık boylamsal bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri Çocuk Davranış Ölçeği ve Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği’ni her çocuk için her uygulama döneminde bir defa doldurmuştur. Araştırmanın ilk verileri

2011'in mayıs ayında, ikinci veriler ise bir yıl sonra 2012'nin mayıs ayında doldurulmuştur. Araştırmanın genel sonuçlarına göre, okul öncesi eğitimi almış çocukların saldırganlık düzeyleri, sosyal olmayan davranış düzeyleri, korkulu-kaygılı olma düzeyleri, dışlanma düzeyleri ve akran şiddetine maruz kalma düzeyleri 6 yaşta düşüş göstermekte iken olumlu sosyal davranış düzeyleri 6 yaşta artış göstermektedir (Erten Sarıkaya ve Gülay Ogelman, 2013).

Yener tarafından 2014'te gerçekleştirilen çalışmada; annelerin çocuk yetiştirme tutumu ölçeğinin demokratik tutum ve eşitlik koruma boyutu ile çocuklarının sosyal becerilerinden sosyal işbirliği, sosyal bağımsızlık – sosyal kabul ve sosyal etkileşim becerileri boyutları arasında pozitif, anlamlı, düşük bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Bununla birlikte, annelerin çocuk yetiştirme tutumu ölçeğinin aşırı kontrolcü annelik boyutu ile çocuklarının sosyal becerilerinden sosyal bağımsızlık – sosyal kabul ve sosyal etkileşim becerileri arasında pozitif, anlamlı, düşük bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca annelerin çocuk yetiştirme tutumu ölçeğinin ev kadınlığı rolünü reddetme ve sıkı disiplin boyutları ile çocuklarının sosyal becerilerinden sosyal işbirliği becerileri arasında negatif, anlamlı, düşük bir ilişki bulunması da sonuçlar arasındadır.

Aydın 2015'te üzerinde çalıştığı yüksek lisans tezinde akran ilişkilerini açıklamada kullanılan zihin kuramını ele almıştır. Çalışmanın amacı, 3-4 yaşındaki çocukların zihin kuramı ve kendini düzenleme becerilerinin olumlu sosyal davranışın ne kadarını açıkladığını incelemektir. Yapılan analizler sonucunda kendini düzenleme becerisinin duygusal yönünün çocukların olumlu sosyal davranışları ile ilişkili olmadığı ancak bilişsel yönünün ve zihin kuramının ilişkili olduğu belirlenmiştir. Çoklu regresyon analizi ise kendini düzenleme becerisinin bilişsel yönünün değil zihin kuramının çocukların yardım etme davranışının yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Çocukların anne-babalarıyla olan ilişkilerinin niteliği ve aile içindeki erken çocukluk deneyimleri ile çocukların çatışma durumlarındaki davranışları ve yeni ilişkiler kurabilme gibi sosyal davranış örüntüleri ile ilişkisi olduğu belirlenmiştir (Main ve Weston, 1981'dan aktaran Çorbacı Oruç, 2008).

Dinçer (2008), alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerini incelemiştir. Sonuçlara göre; alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ergenler arasında arkadaşlık ilişkileri alt boyutları ile algılanan anne baba tutum puan ortalamaları açısından anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeyde akran ilişkilerinin bağıllık boyutu ile anne babanın otoriter ve demokratik olarak algılanması arasında, üst sosyo-ekonomik düzeyde yine bağıllık boyutu ile annenin otoriter ve demokratik olarak algılanması arasında, alt sosyo-ekonomik düzeyde de akran ilişkilerinin güven ve özdeşim boyutu ile babanın otoriter ve demokratik olarak algılanması arasında ilişki bulunduğu ortaya konmuştur. Ayrıca ergenlerin sosyo-ekonomik düzeyleri arttıkça anne baba tutumlarının demokratik olarak algılanması ile arkadaş ilişkileri puanları artmaktadır.

Türkoğlu (2013); okul öncesi dönemde çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin, çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemiştir. Söz konusu araştırmada 48-60 ay ve üzeri çocuklar yer almıştır. Araştırmacı; “Genel Bilgi Formu”, “Babalık Rolü Algı Ölçeği”, “Eş Destek Ölçeği” ve “Sosyal Beceri Ölçeği” ile verilerini toplamıştır. Çalışmada; babaların babalık rolü algıları ile eşlerinden gördükleri destek arasında ve babaların babalık rolü algıları ile çocuklarının sosyal becerileri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Ayrıca babaların eş destek ölçeğinin takdir etme boyutu ile çocuklarının sosyal becerilerinden sosyal işbirliği boyutu arasında pozitif, anlamlı ama düşük bir ilişki bulunmuştur.

Perren ve Alsaker (2006), anaokulundaki kurban, zorba ve zorba/kurbanların sosyal davranışları ve akran ilişkilerini inceledikleri çalışmalarına 5-7 yaş arasındaki 344 çocuğu dahil etmişlerdir. Çocukların kurban, zorba ve zorba/kurban olarak kategorilere ayrıldığı araştırma sonucunda, kurbanların diğer çocuklara göre daha uysal, daha az girişken, işbirlikçi ve içine kapanık olduğu, oyun arkadaşlarının bulunmadığı ve liderlik becerilerinin düşük olduğu saptanmıştır. Zorbalık gösteren çocuklarınsa diğerlerine göre daha fazla saldırganlık ve olumsuz sosyal davranışlar sergiledikleri, daha fazla liderlik becerilerine sahip oldukları ortaya konmuştur.

9., 10. ve 11. sınıf düzeyindeki 595 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada ergenlerde zorbalık; anne, baba ve akran ilişkileri açısından

incelenmiştir. Araştırmacı Olweus Zorba-Kurban Anketi, Anne Baba – Ergen İlişkileri Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ölçme araçlarını kullanarak verilerini toplanmıştır. Zorbalık oranının erkeklerde ve kızlarda benzerlik gösterdiği, kurban oranının kızlarda, zorba/kurban oranının ise erkeklerde daha fazla olduğu bulunmuştur. Yine sınıf düzeyi yükseldikçe zorba olmanın arttığı, kurban olmanın ise azalma eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Yapılan diğer analizlere göre; ergenlerde anne- baba ilişkileri arttıkça zorba ve zorba/kurban statülerinde olma olasılıkları azalmaktadır. Akran ilişkilerinin artışı ise zorba olma olasılığını artırırken kurban olma olasılığını azaltmaktadır (Totan, 2008).

Ladd ve Burgess (2001) 5 yaş çocukları üzerinde iki yıl süren bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmada saldırganlık üzerinde etkili olan risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin etkisi incelenmiştir. Bu faktörler akran ve öğretmenlerle ilişkilerin stresli ve destekleyici yönlerini içermektedir. Bulgulara göre; doğrudan saldırganlık, psikolojik ve okul uyumu açısından risk faktörüdür. Akranlar tarafından reddedilme ve öğretmen- çocuk çatışmaları, akran şiddetine maruz kalmaya göre psikolojik ve sosyal uyumun daha güçlü bir belirleyicisidir. Öğretmen- çocuk arasındaki süreğen çatışmalar, çocukların doğrudan saldırganlıklarını arttırabilmektedir. Akran şiddetine maruz kalma da saldırganlığı arttıran diğer bir unsurdur. Yakın arkadaş sayısı, öğretmen- çocuk arasındaki yakın ilişki, akranlar tarafından kabul edilme ise uyumunu kolaylaştırıcı ve koruyucu faktörler arasında bulunmuştur.

Munoz, Braza ve Carreras (2004) yaptıkları çalışmada saldırgan ve saldırgan olmayan davranışları incelemişlerdir. Saldırgan olmayan grup etkinliklerinde kazanım ve yetkeci olmak üzere iki unsur belirlemişlerdir. Buna göre kazanım; kurallara uyma, rica etme, izleme, yeniden düzenlemeyi içermektedir. Yetkeci olmak ise; rica etme, liderlik etme ve uyumu içermektedir. 5 yaş çocuklarında yetkeci davranış ve saldırganlık arasında ilişki belirlenmiştir.

Hay ve Pawlby (2003) annelerin psikolojik problemleri ile çocukların başkalarına yardım amaçlı sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bulgulara göre annelerinin psikolojik problemlerinin olmadığı çocuklar, başkalarına yardım amaçlı sosyal davranışları daha sık gerçekleştirmektedir. Ayrıca bu çocuklarda dışa yönelik problemler daha düşüktür.

Wainwright (2002) annelerin çocukların sosyal yeterliğine ilişkin algıları ve annelerin çocuklarının akran ilişkilerini yönetme stillerinin çocukların sosyal ilişkilerine etkisi üzerinde çalışmıştır. 3-4 yaşlarındaki çocukları kapsayan çalışma; annelerin akran ilişkilerini yönetme stilleri ile çocuklarının akran kabulü ve kişilerarası ilişkilere ait becerileri arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Annelerin çocukların sosyal hayatlarıyla ilgilenmelerinin, çocuklarıyla etkileşimlerinin ve kendi oluşturdukları sosyal çevrenin çocukların sosyal yeterliklerini, akranları tarafından kabul edilmelerini etkilediği saptanmıştır.

Ladd (2006) geliştirdiği modelleri test ettiği çalışmasında; okul öncesi dönemde dışa yönelik davranış problemlerinin saldırganlık ve akran reddine neden olduğunu belirlemiştir. İçe yönelik davranış problemlerinin ise çekingenlik ve yine akran reddine yol açtığını belirlemiştir. Bununla birlikte; çalışmasında daha sonra Yer Değiştirme Modeli olarak anılan modelini de belirlemiştir. Buna göre; anaokulu yıllarında saldırgan çocuklar reddedildikleri için dışa yönelik davranış problemleri sergileyebilmektedirler. Ancak ilköğretim üçüncü sınıftan itibaren dışa yönelik davranış problemleri saldırganlığın ve reddedilmenin nedeni haline gelmektedir. Yine anaokulu yıllarında içe yönelik davranış problemleri; çocuklarda çekingenliğe ve akran reddine sebep olmakta iken ilköğretimin ilerleyen yıllarında çekingenlik ve reddedilme sonucu ortaya çıkmaktadır.

1.5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi eğitime devam eden çocukların akran ilişkileri ve benlik algılarının baba katılım boyutlarına göre incelenmesidir. Ayrıca çeşitli demografik özelliklere (babanın yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumu, eşin çalışma durumu, çocuğun cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, söz konusu çocuğun doğum sırası) göre baba katılım boyutlarının farklılaşıp farklılaşmadığını ya da bu özelliklerle ilişkili olup olmadığını belirlemek de amaçlar arasındadır. Bunların yanı sıra babanın çocuğun hayatındaki rolü ile ilgili olarak ülkemizde sınırlı sayıda olan literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

1.5.1. Araştırma Soruları

Belirlenen genel amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularının cevapları aranacaktır:

1. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeyleri;
 - 1.1. babanın yaşına,
 - 1.2. babanın eğitim düzeyine,
 - 1.3. babanın çalışma durumuna,
 - 1.4. annenin çalışma durumuna,
 - 1.5. çocuğun cinsiyetine,
 - 1.6. ailedeki çocuk sayısına,
 - 1.7. çocuğun doğum sırasına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri (saldırganlık, korkulu- kaygılı olma, asosyal davranışlar, dışlanma, aşırı hareketlilik ve başkalarına yardımı amaçlayan sosyal davranış) ile baba katılım boyutlarının (keyfi meşguliyet, temel bakım, ilgi ve yakınlık, toplam baba katılımı) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların benlik algıları (öz yeterlik, özsaygı, toplam benlik algısı) ile baba katılım boyutlarının (keyfi meşguliyet, temel bakım, ilgi ve yakınlık, toplam baba katılımı) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.6. Araştırmanın Önemi

Babaların çocukların yaşamlarına katılım boyutlarının ve bunun çocukların akran ilişkileri ve benlik algıları ile ilişkisinin belirlenmesi, literatürü sınırlı olan baba ile çocuk etkileşimi alanına katkı sağlayacağı için önem taşımaktadır. Baba-çocuk ilişkisi adına ülkemizde bugüne kadar babanın çocukla vakit geçirip geçirmemesi veya ne kadar süre vakit geçirdiği, okullarda düzenlenen aile katılım faaliyetlerine katılıp katılmaması şeklinde yapılan araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Ancak babanın çocuğun hayatına katılımındaki farklı boyutların, çocuğun farklı

alanlardaki gelişimiyle ilişkisinin ele alınmamış olması dolayısıyla bu çalışmanın sonuçları önemli bilgiler sağlayacaktır.

Yurt dışındaki pek çok araştırmanın sonuçları göstermiştir ki baba katılımının niteliği ve niceliği bir çocuğun gelişiminin tüm aşamalarında etkilidir. Bu etkiler; psikososyal gelişim, yetişkinlikte daha iyi bir ruh sağlığı, yüksek bilişsel ve sosyal yeterlilik, yüksek sosyal sorumluluk, empati yeterliliği, öz kontrol, öz saygı, sosyal olgunluk ve yaşam becerisi olgunluğu, daha pozitif baba-çocuk ve baba-ergen ilişkisi, karşılık beklemeden yardımı içeren kardeş ilişkileri, düşük okul becerisi güçlüğü, daha iyi akademik gelişim, yetişkinlikte yüksek mesleki başarı olarak özetlenmektedir (Ehrenberg, Gearing-Small, Hunter & Small, 2001; Wilson & Prior, 2011). Bu bilgiler, baba üzerine kısıtlı çalışmaları bulunan ülkemizde bu alanda çalışmalar yapılması gerekliliğini göstermektedir.

Ayrıca bu çalışma; ebeveynlere özellikle de babalara rehberlik edebilmek adına, çocuğun hayatında aldıkları rollerin ne gibi farklılıklarla ilişkili olduğunu görmeleri ve çocuklar üzerindeki etkilerini anlamaları konusunda daha bilimsel bilgilere dayanmayı sağlayacaktır. Dolayısıyla bu bilimsel bilgileri kullanmaya ihtiyacı olan, okul öncesi dönem çocukları ve aileleriyle çalışan uzmanlar ve öğretmenlere bilgi kaynağı sağlayacaktır.

Ebeveynlerin de; çocuklarına yönelik yaklaşımları ve bunların ilişkili olduğu çocuk özellikleri hakkında bilinçlenmelerine katkı sağlayacaktır. Babaların çocuklarının hayatlarında aldıkları rollerin ve onların hayatlarına katılım boyutlarının çocuklarındaki çıktıları hakkında ülkemizdeki durumları ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Bunlarla birlikte bu çalışma; babalara rehberlik etmek adına oluşturulabilecek eğitimler için hem somut bilgiler ortaya koyacak hem de eğitim içeriklerini yapılandırma noktasında yol gösterici olacaktır.

Bunların yanı sıra araştırma sonucunda elde edilen bilgiler; öğretmenlere, uzmanlara ve ebeveynlere yönelik önerilerde bulunmaya katkı sağlayacağı için önem taşımaktadır. Ayrıca ortaya çıkarılacak sonuçlar; bundan sonraki araştırmalar için yol gösterici olacak, yeni ilişki ve farklılaşmalarla ilgili merak uyandıracak ve araştırmacılara öneriler sunulmasını sağlayacaktır.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların akran ilişkileri ve benlik algılarının baba katılım boyutlarına göre incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma betimsel bir araştırma olup ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modelleri iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya dereceleme amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2009, s. 81).

Bu bölümde; çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2016-2017 Eğitim –Öğretim yılında İstanbul Sultanbeyli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 6 devlet okulunun anasınıfına, 1 devlet ve 1 özel anaokuluna devam eden 172 çocuk, onların babaları ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Tablo 2.1'de araştırmaya katılan çocukların cinsiyet ve doğum sırasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2. 1. Çocukların Cinsiyet, Doğum Sırasına İlişkin Bilgiler

Cinsiyet	N	%
Kız	83	48.3
Erkek	89	51.7
Toplam	172	100
Doğum Sırası		
1. çocuk	86	50.0
2. çocuk	45	26.2
3. çocuk	32	18.6
4. çocuk veya daha sonraki çocuk	9	5.2
Toplam	172	100.0

Tablo 2.1 incelendiğinde araştırmaya toplam 172 çocuğun katıldığı, çocukların %48.3'ünün kız, %51.7'sinin erkek olduğu görülmektedir. Tablo 2.1'de araştırmaya katılan çocukların doğum sıralarına ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Buna göre çocukların %50'sinin birinci çocuk, %26.2'sinin ikinci çocuk,

%18.6'sının üçüncü çocuk ve %5.2'sinin dördüncü veya daha sonraki çocuk olduğu görülmektedir. Çocukların yarısının doğum sırası birincidir.

Tablo 2.2'de araştırmaya katılan babalara ve ailelerine ilişkin bazı demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2. 2. Baba ve Aileye İlişkin Bilgiler

Baba Eğitim Durumu	N	%
İlkokul Mezunu	49	28.5
Ortaokul Mezunu	32	18.6
Lise Mezunu	66	38.4
Üniversite Mezunu	25	14.5
Toplam	172	100.0
Babanın Yaşı		
25-30	37	21.5
31-35	69	40.1
36-40	47	27.3
41-45	14	8.1
45 ve üzeri	5	2.9
Toplam	172	100.0
Babanın Çalışma Durumu		
Evet	165	95.9
Hayır	7	4.1
Toplam	172	100.0
Eşin Çalışma Durumu		
Evet	26	15.1
Hayır	146	84.9
Toplam	172	100.0
Çocuk Sayısı		
Tek çocuk	15	8.7
2 çocuk	92	53.5
3 çocuk	49	28.5
4 çocuk ve üzeri	16	9.3
Toplam	172	100.0

Tablo 2.2'de babaların eğitim durumu incelendiğinde %38.4 ile en fazla lise mezunlarının bulunduğu bunu sırasıyla; %28.5 ile ilkokul mezunlarının, %18.6 ile ortaokul mezunlarının ve %14.5 ile üniversite mezunlarının takip ettiği görülmektedir. En üst eğitim düzeyi olarak tanımlanan üniversiteden mezun olan katılımcı sayısı en düşük sayıdadır.

Babaların yaş dağılımları incelendiğinde en fazla 31-35 yaş arasında (%40.1) oldukları, bunu sırasıyla 36-40 yaş arası (%27.3), 25-30 yaş arası (%21.5), 41-45 yaş arası (%8.1) ve 45 yaş ve üzeri (%2.9) olanların takip ettikleri görülmektedir.

Babanın çalışma durumu incelendiğinde katılımcıların %95.9'u çalıştıklarını ifade ederken geriye kalan %4.1'i çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer bir deyişle babaların tamamına yakını çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Eşlerin çalışma durumları incelendiğindeyse katılımcıların eşlerinin %84.9'u çalışmadıklarını, %15.1'i çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Eşlerin büyük bir çoğunluğu çalışmamaktadır. Çocuk sayısı incelendiğindeyse aileler en fazla iki çocuğa (%53.5) sahiptirler. Bunu sırasıyla üç çocuk (%28.5), dört çocuk ve üzeri (%9.3) ve tek çocuk (%8.7) takip etmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin soruların yer aldığı Kişisel Bilgi Formu, Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ), Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği (ÇDÖ) ve Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği (DÇBAÖ) ölçme araçları kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalar aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan bilgi formu araştırmaya katılan babalar tarafından doldurulacak yedi sorudan oluşmaktadır. Formda; araştırma kapsamındaki çocukların cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı, çocukların doğum sırası, babaların yaşları, eğitim düzeyleri, çalışma durumları, annelerin çalışma durumları hakkında bilgiler yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu *Ek A*'da sunulmuştur.

2.2.2. Baba Katılım Ölçeği (BAKÖ)

Ölçek; Sımsıkı ve Şendil tarafından 2011-2012 yıllarında İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı anaokulları ve ilköğretim okullarının anasınıfına devam eden 350 çocuğun babası üzerinde geliştirilmiştir. 3-6 yaş arasında çocuğu olan babaların, çocuklarıyla birlikte ne tür etkinliklere ne kadar sıklıkta katılım sağladıklarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Beşli likert tipi olan

ölçek 37 maddeden oluşmaktadır. “Her zaman böyledir” seçeneği 5 puan, “Çoğunlukla böyledir” seçeneği 4 puan, “Bazen böyledir” seçeneği 3 puan, “Nadiren böyledir” seçeneği 2 puan, “Hiçbir zaman böyle değildir” seçeneği 1 puan almaktadır. Maddeler davranış biçimleri şeklindedir. Ölçeğin keyfi meşguliyet, temel bakım, ilgi ve yakınlık olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Hem toplam puan hem de her boyut için ayrı bir puan elde edilmektedir. Babaların ölçekten yüksek puan alması, baba katılım düzeylerinin de yüksek olduğuna işaret etmektedir (Sımsıkı ve Şendil, 2014).

BAKÖ'nin (*Ek-B*) alt boyutlarının ifade ettiği özellikler aşağıdaki gibidir;

2.2.2.1. Keyfi meşguliyet boyutu (KM): Babanın çocukla birlikte gerçekleştirdiği serbest zaman aktivitelerini ve çocukla birlikte oynanan çeşitli oyunları kapsamaktadır. Bu alt boyutu ölçen maddeler; 1, 3, 5, 7, 10, 12, 14, 15, 20, 21, 23, 25, 28, 31, 33, 35, 37 şeklindedir.

2.2.2.2. Temel bakım boyutu (TB): Çocuğun günlük ihtiyaçlarının giderilmesi, fiziksel bakımının sağlanması ve sağlıkla ilgili durumlarda babanın ilgilenme düzeyini belirten çeşitli aktiviteleri kapsamaktadır. Bu boyutun maddeleri; 2, 4, 8, 11, 16, 24, 26 ve 29'dur.

2.2.2.3. İlgi ve yakınlık boyutu (İY): Çocuğun yaşadığı şeylere ilgili ve duyarlı davranmak, gerektiğinde yönlendirmek, çocuğa sözel ya da fiziksel sevgi göstermek gibi çocuğun kendisini iyi hissetmesini sağlayacak çeşitli aktiviteleri kapsamaktadır. Bu alt boyut; 6, 9, 13, 17, 18, 19, 22, 27, 30, 32, 34 ve 36. maddeleri kapsamaktadır (Sımsıkı, 2011; Sımsıkı ve Şendil, 2014).

Ölçek için yapılan güvenirlik analizi sonucu Cronbach Alfa değerleri; keyfi meşguliyet boyutu için .88, temel bakım boyutu için .85, ilgi ve yakınlık boyutu için .87 ve BAKÖ toplam puanı için .93 olarak bulunmuştur (Sımsıkı ve Şendil, 2014).

Yapılan bu araştırmada da ölçeğin; keyfi meşguliyet alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .88, ilgi ve yakınlık alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .87, temel bakım alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.83 ve ölçeğin toplam puanı için elde edilen Cronbach Alpha güvenirlik

katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Bu güvenilirlik katsayılarına göre ölçekten elde edilen puanların güvenilir olduğu sonucuna ulaşılabilir.

2.2.3. Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği

1996'da öğretmenlerin bilgileri doğrultusunda, okul öncesi dönem çocuklarının okulda akranlarıyla olan ilişkilerini değerlendirmek amacıyla Gary W. Ladd ve Suzan M. Profilet tarafından geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Ölçek aynı amaçla Gülay (2008) tarafından dilimize uyarlanmış ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek 44 maddeden oluşmakta ve üçlü likert tipi bir ölçektir. Saldırganlık, korkulu-kaygılı olma, asosyal davranışlar, dışlanma, aşırı hareketlilik ve başkalarına yardımcı amaçlayan sosyal davranış olmak üzere altı alt boyuttan oluşmaktadır (Gülay, 2008).

2.2.3.1. Çekingen Davranış: Çekingen davranışın üç türünden ilki, **asosyal davranış**, akran grubundaki etkinliklerden uzakta kalmayla meydana gelen yalnız kalmayı ifade eder. **Dışlanma** ise akranlar tarafından dışlanmayı, akran ortamından izole olmayı ifade eder. **Korkulu-kaygılı** davranış ise sosyal ortamda çocukların farklı durumlar karşısında ağlama, üzülme, korkma gibi tepkilerini belirtir.

2.2.3.2. Saldırgan Davranış: Ölçekteki davranış yapılarından saldırganlıkta akranlara yönelik fiziksel ve sözel saldırganlık yer almaktadır.

2.2.3.3. Başkalarına Yardımı Amaçlayan Sosyal Davranış: Başkalarına yardımcı amaçlayan sosyal davranış, akranlara yönelik empatik, işbirlikli, kibar, yardım etmeye yönelik davranışları içerir.

2.2.3.4. Aşırı Hareketli Davranış: Dışa yönelik olan bu davranış problemi sadece okul öncesi asosyal davranış örnekleriyle ilgili değil, okul uyumu problemleriyle de ilişkilidir (Gülay, 2008).

Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği (*Ek-C*)'nin ülkemiz için yapılan güvenilirlik çalışmalarında hesaplanan Cronbach Alfa değerleri sırasıyla .87, .78, .84, .89, .83 ve .91 ve ölçeğin toplamı için olan değer ise .80'dir. Ölçekte, alt ölçeklerin yapısı gereği genel bir toplam puandan söz edilmemektir. Her bir alt ölçek, kendi içinde değerlendirilmektedir. Alt ölçeklerden alınan toplam puanlar, o ölçeğin temsil ettiği davranışın hangi sıklıkta gerçekleştirildiğini ifade etmektedir (Gülay, 2008).

Yapılan bu araştırmada ölçeğin; akranlarına karşı saldırganlık alt boyutu için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.87, başkalarına yardım amaçlayan sosyal davranış (prososyal) alt boyutu için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.94, akranlarına karşı asosyal davranış alt boyutu için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.91, akranlarına karşı korkulu kaygılı davranış gösterme alt boyutu için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.73, akranları tarafından dışlanma alt boyutu için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.85, aşırı hareketlilik alt boyutu için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.82 ve ölçeğin tamamı için elde edilen Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0.80 olarak hesaplanmıştır. Bu güvenilirlik katsayılarına göre ölçekten elde edilen puanların güvenilir olduğu sonucuna ulaşılabilir.

2.2.4. Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği (DÇBAÖ)

Demoulin tarafından 1995- 1998 yılları arasında Batı Tennessee, Kentucky ve Kansas'taki bazı okullarda 950 okul öncesi eğitime devam eden öğrenciyi içine alan, "Kendimi Seviyorum" adlı, benlik algılarını desteklemeyi amaçlayan bir program çalışmasında ölçme aracı olarak kullanılmak üzere geliştirilmiştir (Turaşlı, 2006).

DÇBAÇ (*Ek-D*) çocukların bireysel benlik kavramının sistematik ve karşılaştırmalı analiz edilmesini sağlayan ve tanı koyan ölçek Turaşlı tarafından 2006'da dilimize uyarlanmış ancak 2014'te geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçekte öz yeterlik (çocuğun okulu algılayışı ve grup içinde kendisi ile ilgili algısı) ve öz saygı (çocuğun kendisi ile ilgili algısı) olmak üzere iki alt ölçek bulunmaktadır. Öz yeterlik kısmında 14, özsaygı kısmında 15 madde olmak üzere toplam 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler çocuğun kendisini, ailesini, arkadaşlarını ve okuldaki bazı faaliyetleri kapsayan ifadelerden oluşmakta ve ifadeler "hissederim" şeklinde bitmektedir. Ölçek uygulanırken çocuğun kendisine okunan ifadelerle ilgili olarak hissettiği duygunun yüz ifadesini (mutlu, ne mutlu ne mutsuz, üzgün) boyaması istenir. Her maddedeki yüz ifadesi 1-3 arasında puan alır. Öz yeterlik alt ölçeği için 14- 42 arasında puanlama yapılırken, öz saygı için 15-45 arasında puanlama yapılır. İki alt ölçek toplanarak benlik kavramı puanı oluşturulur. Toplam benlik kavramı puanı da 29- 87 arasında değişir. Öz yeterlik alt ölçeğinde 14-23 puan arası düşük, 24-30 puan arası orta, 34-42 puan arası yüksek; öz saygı alt ölçeğinde 15-24 puan arası düşük, 25-34 puan arası orta, 35-45 puan arası yüksek

kabul edilirken, toplam benlik algısı puanında ise 29-48 puan arası düşük, 49-68 puan arası orta ve 69-87 puan arası yüksek kabul edilir (Turaşlı, 2006; Yaralı, 2015).

Ölçeğin güvenirlik çalışması 170 çocuğun sonuçları üzerinde Cronbach alfa, Spearman ve Guttman teknikleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa ve Spearman değerleri 0.8851, Guttman değerleri ise 0.8805 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin öz yeterlik alt boyutu için bu değerler sırasıyla; .79, .83 ve .83 şeklindedir. Öz saygı alt boyutu için ise sırasıyla; .80, .83 ve .83 şeklindedir. Ayrıca ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayıları ölçeğin toplamı için .607, öz yeterlik alt boyutu için .615, öz saygı alt boyutu için .516 olarak belirlenmiştir ve .01 düzeyinde anlamlıdır (Turaşlı, 2006).

Ölçeğin kriter geçerliliği için, bu yaş grubu çocukların benlik algısı düzeylerini belirlemeye yönelik aynı kapsamda bir test bulunamadığından, Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği ve Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği kriter geçerliliği amacı ile uygulanmış ve korelasyonlara bakılmıştır. Sonuçlar toplu olarak değerlendirildiğinde Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeğinin tüm ölçekler ve alt boyutları arasında. 01 düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Turaşlı, 2006).

Yapılan bu araştırmada ölçeğin; öz yeterlik alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.68, öz saygı alt boyutu için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.62 ve ölçeğin tamamı için elde edilen Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.79 olarak hesaplanmıştır. Bu güvenirlik katsayılarına göre ölçekten elde edilen puanların güvenilir olduğu sonucuna ulaşılabılır.

2.3. İşlem

Öncelikle tez önerisi üniversitenin Etik Kurulu'na sunularak çalışma için onay alınmıştır (*Ek- E*). Daha sonra çalışmanın gerçekleştirileceği okullar için İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile yazışmalar yapılmış gerekli izinler alınmıştır (*Ek- F*). Çalışma yapılacak okullardaki çocukların öğretmenlerinden alınan bilgilere göre; uygulanacak ölçeği cevaplamakta zorlanacak kaynaştırma öğrencileri, dilsel farklılık nedeniyle ölçek maddelerini anlayamayacak yabancı uyruklu öğrenciler ve boşanma, vefat gibi sebeplerle babaları ile birlikte yaşamayan öğrenciler çalışmanın dışında bırakılmıştır. Ardından 2016-2017 Eğitim- Öğretim yılında çalışılmak üzere belirlenen okullardaki 5-6 yaş grubu öğrencilerin velilerine araştırmanın amacı,

önemi anlatılmış ve gönüllü olan katılımcılardan veriler toplanmaya başlanmıştır. Söz konusu çalışma grubundaki babalara Kişisel Bilgi Formu ve Baba Katılım Ölçeği gönderilmiş, öğrencilerin akran ilişkilerini değerlendirmek üzere öğretmenlerine Ladd- Profilet Çocuk Davranış Ölçeği verilmiştir. Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği araştırmacı tarafından 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında çalışılan okullarda eğitim gören 5-6 yaş grubu çocuklara birebir uygulanmıştır. Çocuklarla gerçekleştirilen bu aşama her çocuk için ortalama 15-20 dakikalık bir sürede tamamlanmıştır. Çalışmada kullanılacak veriler, Kasım 2016-Şubat 2017 aralığındaki tarihlerde toplanmıştır. Araştırma verileri toplandıktan sonra, elde edilen bilgiler IBM SPSS Statistics 20 paket programına girilmiş ve analizler bu paket programı aracılığıyla yapılmıştır. Araştırma sorularının çözümüne uygun olan istatistiksel teknikler seçilerek verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada baba katılım boyutlarından keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarının; çocuğun cinsiyetine, baba çalışma durumuna ve anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermedikleri bağımsız örneklem için t testi, ilgi ve yakınlık alt boyutu için Mann Whitney U testi ile belirlenmiştir. Ayrıca BAKÖ'nün tamamından alınan toplam puanların çocuğun cinsiyetine, baba çalışma durumuna ve anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermedikleri Mann Whitney U testi ile belirlenmiştir.

Araştırmada baba katılım boyutlarından keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarının; çocuk sayısına, çocuk doğum sırasına, yaşa ve baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermedikleri Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA-ANOVA) ile belirlenmiştir. Ayrıca BAKÖ'nün tamamından alınan toplam puanların ve ilgi ve yakınlık alt boyutundan alınan puanların çocuk sayısına, çocuk doğum sırasına, yaşa ve baba eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermedikleri ve çocukların baba katılım düzeylerinin (BAKÖ alt boyutları ve tamamı için) çocukların benlik algısı düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermedikleri Kruskal Wallis H testi ile belirlenmiştir.

Araştırmada kullanılan parametrik tekniklerden bağımsız örneklem için t testinin varsayımları; bağımlı değişkene ait ölçümler en az aralık ölçeğinde, ortalama

puanları karşılaştırılacak örneklem ilişkisiz ve bağımlı değişkene ilişkin ölçümler her iki grupta normal dağılımlı olacak şekildedir (Büyüköztürk, 2009).

Varsayımlardan ilk ikisi veri yapısı gereği sağlanmıştır. Normallik varsayımı için normallik testi yapılmıştır. Normallik testi sonuçlarında kişi sayısının 50'den büyük olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov manidarlık düzeyine, 50'den küçük olduğu durumlarda Shapiro-Wilk manidarlık düzeyine bakılmaktadır (Büyüköztürk, Bökeoğlu-Çokluk ve Köklü, 2009). Manidarlığın anlamlı çıkmaması ($p > .05$) puanların evrendeki dağılımı normal dağılımdan farklılık göstermemesi anlamına gelir. Normallik testi sonuçlarında puanların evrendeki dağılımı normal dağılımdan farklılık göstermemiştir. Ayrıca betimsel istatistikler de incelenmiştir. Betimsel istatistiklere göre ortalama ve medyanın birbirlerine yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının da -1 ve 1 arasında olması verilerin normalden aşırı sapmadığının bir göstergesi olarak sunulabilir (Büyüköztürk, Bökeoğlu-Çokluk ve Köklü, 2009). Yapılan incelemelerde yukarıda sunulan bilgilerden faydalanılmış ve verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin analizinde araştırmada kullanılan diğer parametrik test olan ANOVA'nın da kontrol edilmesi gereken varsayımları vardır. Bu varsayımlar Büyüköztürk (2009)'e göre bağımlı değişkene ait ölçümler en az aralık ölçeğinde, ortalamaları karşılaştırılacak örneklem ilişkisiz, puanlar bağımlı değişkende etkisi araştırılan faktörün her bir düzeyinde normal dağılımlı ve bağımlı değişkene ilişkin varyanslar her bir örneklem için eşit/homojen olmalı şeklindedir.

Araştırmada ayrıca parametrik testlerden bağımsız örneklem için t testinin parametrik olmayan karşılığı Mann Whitney U testi ve parametrik testlerden ANOVA'nın parametrik olmayan karşılığı Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan parametrik olmayan bu teknikler, bağımlı değişkenlerin, bağımsız değişkenlerin her bir kategorisinde normal dağılımlı olmamasından dolayı seçilmiştir. Normallik varsayımı için normallik testi yapılmış ve puanların evrendeki dağılımının normal dağılımdan farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bunun üzerine betimsel istatistikler de incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda yukarıda açıklanan verilerin normal dağılımdan sapma gösterdiği, diğer bir deyişle normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada baba katılım boyutlarıyla DÖ alt boyutları arasında ve yine baba katılım boyutuyla DBAÖ alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olup olmadığı Pearson Korelasyon Katsayısı ve Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir. Bu katsayıların yorumlanmasında; 0.00-0.30 arasında düşük, 0.30-0.70 arası orta ve 0.70-1.00 arası yüksek düzeyde ilişki ölçütleri (Büyüköztürk, 2009) kullanılmıştır.



3. BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular, amaç bölümündeki araştırma sorularının sırası ile verilmiştir.

3.1. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Sonuçları

3.1.1. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Babanın Yaşına Göre ANOVA Testi ve Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeylerinin babanın yaşına göre anlamlı fark gösterip göstermediği incelenmiştir. BAKÖ ölçeğinden alınan puanlar sürekli, babanın yaş değişkeni ise 25-30, 31-35, 36-40, 41 ve üzeri olacak şekilde kategorik olarak tanımlanmıştır. BAKÖ'nün keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarından alınan puanlar ortalamaları, karşılaştırılacak bağımsız örneklemelerde normal dağılımlıdır. Bunun için normallik testi sonuçlarından ve betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. *Ek G*'de normallik testi sonuçları ve betimsel istatistiklere ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Normallik testi sonuçlarında kişi sayısının 50'den büyük olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov manidarlık düzeyine, 50'den küçük olduğu durumlarda Shapiro-Wilk manidarlık düzeyine bakılmaktadır (Büyüköztürk, Bökeoğlu ve Köklü, 2009). Manidarlığın anlamlı çıkmaması ($p > .05$) puanların evrendeki dağılımı normal dağılımdan farklılık göstermemesi anlamına gelir. Normallik testi sonuçlarında puanların evrendeki dağılımı normal dağılımdan farklılık gösterdiği durumlar olmuş, bunun üzerine betimsel istatistikler incelenmiştir. Betimsel istatistiklere göre ortalama ve medyanın birbirlerine yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının da -1 ve 1 arasında olması verilerin normalden aşırı sapmadığının bir göstergesi olarak sunulabilir (Büyüköztürk, Bökeoğlu ve Köklü, 2009). Yapılan incelemelerde yukarıda sunulan bilgilerden faydalanılmış ve keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarından elde edilen verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla veriler ANOVA ile çözümlenmiştir. Ayrıca BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık

alt boyutundan ve BAKÖ'den alınan toplam puanlar, ortalamaları karşılaştırılacak bağımsız örneklem normal dağılım göstermemiştir. Normalliğe ilişkin inceleme sonuçları *Ek G*'de verilmiştir. Dolayısıyla veriler Kruskal Wallis H testi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.1, Tablo 3.2 ve Tablo 3.3'te sunulmuştur.

İlk olarak babanın yaşına göre BAKÖ'den elde edilen (keyfi meşguliyet ve temel bakım) puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Babanın Yaşına Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Gruplar	N	\bar{X}	Ss
Keyfi meşguliyet	25-30	37	54.32	10.45
	31-35	69	55.53	12.67
	36-40	47	55.43	11.20
	41 ve üzeri	19	51.47	13.90
	Toplam	172	54.79	11.94
Temel bakım	25-30	37	25.59	7.19
	31-35	69	26.67	8.06
	36-40	47	24.49	6.45
	41 ve üzeri	19	25.00	7.39
	Toplam	172	25.66	7.39

Tablo 3.1 incelendiğinde keyfi meşguliyet alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=55.53$) yaşı 31-35 yaş aralığında olan babalardan ulaşıldığı ve temel bakım alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=26.67$) yaşı 31-35 yaş aralığında olan babalardan ulaşıldığı görülmektedir. Puanlar arası farkların istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 3.2'de sunulmuştur.

Tablo 3.2. Babanın Yaşına Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Keyfi meşguliyet	Gruplararası	274.38	3	91.46	.63	.59
	Gruplariçi	24083.49	168	143.35		
	Toplam	24357.88	171			
Temel bakım	Gruplararası	142.77	3	47.58	.87	.45
	Gruplariçi	9183.99	168	54.67		
	Toplam	9326.76	171			

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre babaların katılım düzeyleri keyfi meşguliyet alt boyutunda ($F_{(3-168)}=0.63$; $p>.05$) ve temel bakım alt boyutunda ($F_{(3-168)}=0.87$; $p>.05$) babanın yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemiştir.

BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların ve BAKÖ'nün tamamından elde edilen puanların babanın yaşına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3. Babanın Yaşına Göre İlgi ve Yakınlık Alt Boyutuna ve BAKÖ Toplam Puanına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
İlgi ve yakınlık	25-30	37	83.76	3	6.52	.09
	31-35	69	88.47			
	36-40	47	95.62			
	41 ve üzeri	19	62.13			
	Toplam	172				
BAKÖ toplam	25-30	37	85.96	3	2.88	.41
	31-35	69	93.30			
	36-40	47	82.00			
	41 ve üzeri	19	73.97			
	Toplam	172				

Tablo 3.3 incelendiğinde ilgi ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların babanın yaşına göre [$X^2=6.52$, $p>.05$] ve BAKÖ'den elde edilen toplam puanların babanın yaşına göre [$X^2=2.88$, $p>.05$] istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

3.1.2. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre ANOVA Testi ve Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı fark gösterip göstermediği belirlenmiştir. BAKÖ ölçeğinden alınan puanlar sürekli, babanın eğitim durumu ilkökul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu ve üniversite mezunu olacak şekilde kategorik olarak tanımlanmıştır. BAKÖ'nün keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarından alınan puanlar ortalamaları, karşılaştırılacak bağımsız

örneklerde normal dağılımlıdır. Bunun için normallik testi sonuçlarından ve betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır.

Normallik testi sonuçlarında kişi sayısının 50'den büyük olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov manidarlık düzeyine, 50'den küçük olduğu durumlarda Shapiro-Wilk manidarlık düzeyine bakılmaktadır (Büyüköztürk, Bökeoğlu ve Köklü, 2009). Manidarlığın anlamlı çıkmaması ($p>.05$) puanların evrendeki dağılımı normal dağılımdan farklılık göstermemesi anlamına gelir. Normallik testi sonuçlarında puanların evrendeki dağılımı normal dağılımdan farklılık gösterdiği durumlar olmuş, bunun üzerine betimsel istatistikler incelenmiştir. Betimsel istatistiklere göre ortalama ve medyanın birbirlerine yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının da -1 ve 1 arasında olması verilerin normalden aşırı sapmadığının bir göstergesi olarak sunulabilir (Büyüköztürk, Bökeoğlu ve Köklü, 2009). Yapılan incelemelerde yukarıda sunulan bilgilerden faydalanılmış ve meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarından elde edilen verilerin normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla veriler ANOVA ile çözümlenmiştir.

Ayrıca BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutundan ve BAKÖ'den alınan toplam puanlar, ortalamaları karşılaştırılacak bağımsız örneklem normal dağılım göstermemiştir. Normalliğe ilişkin incelemeler *Ek G*'de verilmiştir. Dolayısıyla veriler Kruskal Wallis H testi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.4, Tablo 3.5 ve Tablo 3.6'da sunulmuştur.

İlk olarak babanın eğitim durumuna göre BAKÖ'den elde edilen (keyfi meşguliyet ve temel bakım) puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3.4'te sunulmuştur.

Tablo 3.4. Babanın Eğitim Durumuna Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Gruplar	N	\bar{X}	Ss
Keyfi meşguliyet	İlkokul mezunu	49	52.69	12.46
	Ortaokul mezunu	32	52.03	11.90
	Lise mezunu	66	56.69	12.19
	Üniversite mezunu	25	57.44	9.06
	Toplam	172	54.79	11.94
Temel bakım	İlkokul mezunu	49	26.00	7.50
	Ortaokul mezunu	32	23.43	5.16
	Lise mezunu	66	26.39	8.35
	Üniversite mezunu	25	25.88	6.64
	Toplam	172	25.66	7.39

Tablo 3.4 incelendiğinde keyfi meşguliyet alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=57.44$) üniversite mezunu olan babalardan ulaşıldığı ve temel bakım alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=26.39$) lise mezunu olan babalardan ulaşıldığı görülmektedir. Puanlar arası farkların istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 3.5'te sunulmuştur.

Tablo 3.5. Babanın Eğitim Durumuna Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Keyfi meşguliyet	Gruplararası	874.40	3	291.47	2.09	.10
	Gruplarıçi	23483.47	168	139.78		
	Toplam	24357.87	171			
Temel bakım	Gruplararası	200.49	3	66.83	1.23	.30
	Gruplarıçi	9126.27	168	54.32		
	Toplam	9326.76	171			

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre babaların katılım düzeyleri keyfi meşguliyet alt boyutunda ($F_{(3-168)}=2.09$; $p>.05$) ve temel bakım alt boyutunda ($F_{(3-168)}=1.23$; $p>.05$) babanın eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemiştir.

BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların ve BAKÖ'nün tamamından elde edilen puanların babanın eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan

anlamli farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6. Babanın Eğitim Durumuna Göre İlgî ve Yakınlık Alt Boyutuna ve BAKÖ Toplam Puanına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X²	P
İlgî ve yakınlık	İlkokul mezunu	49	87.94	3	3.18	.36
	Ortaokul mezunu	32	77.06			
	Lise mezunu	66	93.20			
	Üniversite mezunu	25	78.06			
	Toplam	172				
BAKÖ toplam	İlkokul mezunu	49	80.89	3	6.91	.08
	Ortaokul mezunu	32	70.50			
	Lise mezunu	66	96.70			
	Üniversite mezunu	25	91.06			
	Toplam	172				

Tablo 3.6 incelendiğinde ilgi ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların babanın eğitim durumuna göre [$X^2=3.18$, $p>.05$] ve BAKÖ'den elde edilen toplam puanların babanın eğitim durumuna göre [$X^2=6.91$, $p>.05$] istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

3.1.3. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Baba Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeylerinin babanın çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermediği belirlenmiştir. BAKÖ ölçeğinden alınan puanlar sürekli, babanın çalışma durumu değişkeni ise iki kategoriden oluşmaktadır. BAKÖ'nün keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarından alınan puanlar, ortalamaları karşılaştırılacak bağımsız örneklemde normal dağılımlıdır. Dolayısıyla veriler bağımsız örneklem için t testi ile çözümlenmiştir. Ayrıca BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutundan ve BAKÖ'den alınan toplam puanlar, ortalamaları karşılaştırılacak bağımsız örneklem normal dağılımlı değildir. Normallik dağılımına ilişkin sonuçlar *Ek G*'de verilmiştir. Dolayısıyla veriler Mann Whitney U testi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.7 ve Tablo 3.8'de sunulmuştur.

Tablo 3.7. Baba Katılım Düzeylerinin Babanın Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

	Gruplar	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Keyfi meşguliyet	Çalışan	165	54.39	11.77	170	-2.17	.03*
	Çalışmayan	7	64.28	12.72			
Temel bakım	Çalışan	165	25.42	7.28	170	-2.08	.04*
	Çalışmayan	7	31.28	8.24			

*p<.05

Bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre baba katılımları keyfi meşguliyet alt boyutunda ($t_{(170)}=-2.17$; $p<.05$) ve temel bakım alt boyutunda ($t_{(170)}=-2.08$; $p<.05$) babanın çalışma durumuna istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermektedir. Buna göre çalışmayan babaların keyfi meşguliyet puanları ($\bar{X}=64.28$), çalışan babaların keyfi meşguliyet puanlarından ($\bar{X}=54.39$) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir. Ayrıca çalışmayan babaların temel bakım puanları ($\bar{X}=31.28$), çalışan babaların temel bakım puanlarından ($\bar{X}=25.42$) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir.

BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutundan alınan puanların ve BAKÖ'nün tamamından alınan toplam puanların babanın çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı fark gösterip göstermediğine ilişkin Mann Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 3.8'de verilmiştir.

Tablo 3.8. BAKÖ İlgi ve Yakınlık Alt Boyutundan ve BAKÖ'nün Tamamından Alınan Toplam Puanların Babanın Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İlgi ve yakınlık	Çalışan	165	86.42	14259.00	564.00	.92
	Çalışmayan	7	88.43	619.00		
BAKÖ toplam puan	Çalışan	165	85.12	14044.50	349.50	.08
	Çalışmayan	7	119.07	833.50		

Tablo 3.8 incelendiğinde babaların BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutundan aldıkları puanların babanın çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği [$U=564.00$, $p>.05$] ve BAKÖ'nün tamamından elde edilen

toplam puanların babanın çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği [U=349.50, p>.05] belirlenmiştir.

3.1.4. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Anne Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeylerinin annenin çalışma göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermediği belirlenmiştir. BAKÖ ölçeğinden alınan puanlar sürekli, annenin çalışma durumu değişkeni ise iki kategoriden oluşmaktadır. BAKÖ'nün keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutlarından alınan puan ortalamaları, karşılaştırılacak bağımsız örneklemelerde normal dağılımlıdır. Dolayısıyla veriler bağımsız örneklem için t testi ile çözümlenmiştir. Ayrıca BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutundan ve BAKÖ'den alınan toplam puanlar, ortalamaları karşılaştırılacak bağımsız örneklem normal dağılımlı değildir. Normallik dağılımına ilişkin sonuçlar *Ek G'*de verilmiştir. Dolayısıyla veriler Mann Whitney U testi ile çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.9 ve Tablo 3.10'da sunulmuştur.

Tablo 3.9. Baba Katılım Düzeylerinin Annenin Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem T Testi Sonuçları

	Gruplar	N	\bar{X}	S	Sd	t	P
Keyfi meşguliyet	Çalışan	26	59.69	12.91	170	2.30	.02*
	Çalışmayan	146	53.93	11.58			
Temel bakım	Çalışan	26	30.54	6.92	170	3.80	.00*
	Çalışmayan	146	24.79	7.14			

*p<.05

Bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre baba katılımları keyfi meşguliyet alt boyutunda ($t_{(170)}=2.30$; p<.05) ve temel bakım alt boyutlarında ($t_{(170)}=3.80$; p<.05) annenin çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermektedir. Buna göre eşleri çalışan babaların keyfi meşguliyet puanları ($\bar{X}=59.69$), eşleri çalışmayan babaların keyfi meşguliyet puanlarından ($\bar{X}=53.93$) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir. Ayrıca eşleri çalışan babaların temel

bakım puanları (\bar{X} =30.54), eşleri çalışmayan babaların temel bakım puanlarından (\bar{X} =24.79) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir.

BAKÖ ilgi ve yakınlık alt boyutundan alınan puanların ve BAKÖ'nün tamamından alınan toplam puanların annenin çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı fark gösterip göstermediğine ilişkin Mann Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3.10. BAKÖ İlgi ve Yakınlık Alt Boyutundan ve BAKÖ'nün Tamamından Alınan Toplam Puanların Annenin Çalışma Durumuna Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
İlgi ve yakınlık	Çalışan	26	92.25	2398.50	1748.50	.52
	Çalışmayan	146	85.48	12479.50		
BAKÖ toplam puan	Çalışan	26	112.08	2914.00	1233.00	.00*
	Çalışmayan	146	81.95	11964.00		

*p<.05

Tablo 3.10 incelendiğinde babaların BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutundan aldıkları puanların eşlerinin çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği [U=1748.50, p>.05] belirlenmiştir. Ancak BAKÖ'nün tamamından elde edilen toplam puanların eşlerin çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği [U=1233.00, p<.05] görülmektedir. Buna göre sıra ortalamaları dikkate alındığında; eşleri çalışan babaların baba katılım toplam puanları, eşleri çalışmayan babaların baba katılım toplam puanlarından istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir.

3.1.5. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Bağımsız Örneklem İçin T Testi ve Mann Whitney U Testi Sonuçları

Yapılan bu araştırmada araştırmanın bir diğer sorusu; okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeylerinin çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterip göstermediğinin belirlenmesidir. BAKÖ ölçeğinden alınan puanlar sürekli, cinsiyet değişkeni ise kategoriktir. Ortalama puanları karşılaştırılacak örneklem ilişkisiz (cinsiyet grubu) ve bağımlı değişkene ilişkin ölçümler (BAKÖ'den elde edilen puanlar) her iki grupta normal dağılımlı olduğu için bağımsız örneklem için t testi ile analiz yapılmıştır. Ancak BAKÖ'nün

tamamından alınan toplam puanlar, karşılaştırılacak örneklerde (cinsiyet grubu) normal dağılımlı göstermediği için parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U testi yapılmıştır. Normallik dağılımına ilişkin sonuçlar *Ek G*'de verilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.11 ve Tablo 3.12'de sunulmuştur.

Tablo 3.11. Baba Katılım Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Bağımsız Örnekler T Testi Sonuçları

	Gruplar	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Keyfi meşguliyet	Kız	83	54.49	10.62	166.87	-.32	.75
	Erkek	89	55.07	13.09			
İlgi ve yakınlık	Kız	83	55.90	6.69	170	.43	.67
	Erkek	89	55.51	5.43			
Temel bakım	Kız	83	24.14	7.13	170	-2.64	.01*
	Erkek	89	27.07	7.38			

*p<.05

Bağımsız örnekler t testi sonuçlarına göre baba katılımları keyfi meşguliyet alt boyutunda ($t_{(166.87)}=-0.32$; $p>.05$), ilgi ve yakınlık alt boyutunda ($t_{(170)}=0.43$; $p>.05$) çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermemektedir. Ancak baba katılımları temel bakım alt boyutlarında ($t_{(170)}=-2.64$; $p<.05$) istatistiksel açıdan anlamlı fark göstermektedir. Buna göre erkek çocuk sahibi olan babaların temel bakım boyutundan aldıkları puanlar ($\bar{X}=27.07$), kız çocuk sahibi olan babaların temel bakım boyutundan aldıkları puanlardan ($\bar{X}=24.14$) istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir.

BAKÖ'den alınan toplam puanların çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı fark gösterip göstermediğine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 3.12'de verilmiştir.

Tablo 3.12. BAKÖ'den Alınan Toplam Puanların Çocuğun Cinsiyetine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
BAKÖ toplam puan	Kız	83	82.81	6873.50	3387.50	.35
	Erkek	89	89.94	8004.50		

Tablo 3.12 incelendiğinde babaların BAKÖ'den aldıkları toplam puanın çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemektedir [U=3387.50, p>.05].

3.1.6. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuk Sayısına Göre ANOVA Testi ve Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeylerinin çocuk sayısına göre anlamlı fark gösterip göstermediği belirlenmiştir. BAKÖ ölçeğinden alınan puanlar sürekli, çocuk sayısı ise kategorik bir değişkendir. BAKÖ'nün keyfi meşguliyet, temel bakım alt boyutlarından alınan puanlar ve BAKÖ'den alınan toplam puan ortalamaları, karşılaştırılacak bağımsız örneklerde normal dağılımlıdır. Dolayısıyla veriler ANOVA ile çözümlenmiştir. Ayrıca BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutunda ortalamaları, karşılaştırılacak bağımsız örneklerde normal dağılımlı olmadığı için veriler Kruskal Wallis H testi ile çözümlenmiştir. Normallik dağılımına ilişkin sonuçlar *Ek G*'de verilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.13, Tablo 3.14 ve Tablo 3.15'te sunulmuştur.

İlk olarak çocuk sayısına göre BAKÖ'den elde edilen (keyfi meşguliyet, temel bakım ve ölçeğin tamamından alınan toplam puanlar) puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3.13'te sunulmuştur.

Tablo 3.13. Çocuk Sayısına Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Gruplar	N	\bar{X}	Ss
Keyfi meşguliyet	Tek çocuk	15	58.07	11.13
	İki çocuk	92	56.12	11.60
	Üç çocuk	49	51.86	11.65
	4 çocuk ve üzeri	16	53.13	14.30
	Toplam	172	54.80	11.94
Temel bakım	Tek çocuk	15	26.07	8.84
	İki çocuk	92	26.53	7.67
	Üç çocuk	49	24.37	6.25
	4 çocuk ve üzeri	16	24.18	7.34
	Toplam	172	25.66	7.39
BAKÖ toplam	Tek çocuk	15	141.53	20.04
	İki çocuk	92	138.68	21.72
	Üç çocuk	49	130.84	19.36
	4 çocuk ve üzeri	16	132.81	24.98
	Toplam	172	136.15	21.42

Tablo 3.13 incelendiğinde keyfi meşguliyet alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=58.07$) tek çocuk sahibi babalardan ulaşıldığı, temel bakım alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=26.53$) iki çocuk sahibi olan babalardan ulaşıldığı ve BAKÖ'nün tamamından en yüksek puana ($\bar{X}=141.53$) tek çocuk sahibi babalardan ulaşıldığı görülmektedir. Puanlar arası farkların istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 3.14'te sunulmuştur.

Tablo 3.14. Çocuk Sayısına Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Keyfi meşguliyet	Gruplararası	789.51	3	263.17	1.87	.13
	Gruplariçi	23568.36	168	140.29		
	Toplam	24357.878	171			
Temel bakım	Gruplararası	189.10	3	63.03	1.16	.33
	Gruplariçi	9137.66	168	54.39		
	Toplam	9326.76	171			
BAKÖ toplam	Gruplararası	2587.35	3	862.45	1.91	.13
	Gruplariçi	75916.72	168	451.89		
	Toplam	78504.07	171			

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre babaların katılım düzeyleri keyfi meşguliyet alt boyutunda ($F_{(3-168)}=1.87$; $p>.05$), temel bakım alt boyutunda ($F_{(3-168)}=1.16$; $p>.05$) ve BAKÖ'nün tamamında ($F_{(3-168)}=1.91$; $p>.05$) sahip olunan çocuk sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemiştir.

BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların çocuk sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 3.15'te verilmiştir.

Tablo 3.15. Çocuk Sayısına Göre İlgî ve Yakınlık Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X²	P
İlgî ve yakınlık	Tek çocuk	15	102.97	3	5.15	.16
	İki çocuk	92	90.74			
	Üç çocuk	49	75.15			
	4 çocuk ve üzeri	16	81.44			
	Toplam	172				

Tablo 3.15 incelendiğinde ilgî ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların çocuk sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir [$X^2=5.15$, $p>.05$].

3.1.7. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuk Doğum Sırasına Göre ANOVA Testi ve Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların baba katılım düzeylerinin çocuk doğum sırasına göre olarak anlamlı fark gösterip göstermediği belirlenmiştir. BAKÖ ölçeğinden alınan puanlar sürekli, çocuk doğum sırası ise kategorik bir değişkendir. BAKÖ'nün keyfi meşgûliyet ve temel bakım alt boyutlarından alınan puanlar ortalamaları karşılaştırılacak bağımsız örneklemelerde normal dağılımlıdır. Dolayısıyla veriler ANOVA ile çözümlenmiştir. Ayrıca BAKÖ'nün ilgî ve yakınlık alt boyutundan ve BAKÖ'den alınan toplam puanlar, ortalamaları karşılaştırılacak bağımsız örneklemeler normal dağılımlı olmadığı için veriler Kruskal Wallis H testi ile çözümlenmiştir. Normallik dağılımına ilişkin sonuçlar *Ek G*'de verilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.16, Tablo 3.17 ve Tablo 3.18'de sunulmuştur.

İlk olarak çocuk doğum sırasına göre BAKÖ'den elde edilen (keyfi meşgûliyet ve temel bakım) puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 3.16'da sunulmuştur.

Tablo 3.16. Çocuk Doğum Sırasına Göre BAKÖ Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Gruplar	N	\bar{X}	Ss
Keyfi meşguliyet	1. çocuk	86	55.01	10.94
	2. çocuk	45	57.58	11.72
	3. çocuk	32	51.40	12.38
	4. çocuk veya daha sonraki	9	50.89	17.8
	Toplam	172	54.80	11.94
Temel bakım	1. çocuk	86	26.11	7.68
	2. çocuk	45	26.87	6.91
	3. çocuk	32	23.06	6.38
	4. çocuk veya daha sonraki	9	24.55	8.97
	Toplam	172	25.66	7.39

Tablo 3.16 incelendiğinde keyfi meşguliyet alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=57.58$) okul öncesi eğitime devam eden çocuklardan doğum sırası birinci olan çocuğa sahip babalardan ulaşıldığı ve temel bakım alt boyutunda en yüksek puana ($\bar{X}=26.87$) doğum sırası ikinci olan çocuğa sahip olan babalardan ulaşıldığı görülmektedir. Puanlar arası farkların istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 3.17’de sunulmuştur.

Tablo 3.17. Çocuk Doğum Sırasına Göre BAKÖ Puanlarının ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Keyfi meşguliyet	Gruplararası	857.30	3	285.77	2.04	.11
	Gruplarıçi	23500.57	168	139.88		
	Toplam	24357.88	171			
Temel bakım	Gruplararası	309.40	3	103.14	1.92	.12
	Gruplarıçi	9017.36	168	53.68		
	Toplam	9326.76	171			

Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre babaların katılım düzeyleri keyfi meşguliyet alt boyutunda ($F_{(3-168)}=2.04$; $p>.05$) ve temel bakım alt boyutunda ($F_{(3-168)}=1.92$; $p>.05$) çocuk doğum sırasına göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermemiştir.

BAKÖ’nün ilgi ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların ve BAKÖ’nün tamamından elde edilen puanların çocuk doğum sırasına istatistiksel açıdan anlamlı

farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi için yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 3.18’de verilmiştir.

Tablo 3.18. Çocuk Doğum Sırasına Göre İlgî ve Yakınlık Alt Boyutuna ve BAKÖ Toplam Puanına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
İlgî ve yakınlık	1. çocuk	86	88.02	3	2.84	.42
	2. çocuk	45	92.77			
	3. çocuk	32	74.16			
	4. çocuk veya daha sonraki	9	84.56			
	Toplam	172				
BAKÖ toplam	1. çocuk	86	89.80	3	6.58	.08
	2. çocuk	45	95.47			
	3. çocuk	32	68.42			
	4. çocuk veya daha sonraki	9	74.44			
	Toplam	172				

Tablo 3.18 incelendiğinde ilgî ve yakınlık alt boyundan elde edilen puanların çocuk doğum sırasına göre [$X^2=2.84$, $p>.05$] ve BAKÖ’den elde edilen toplam puanların çocuk doğum sırasına göre [$X^2=6.58$, $p>.05$] istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir.

3.2. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkileri İle Baba Katılım Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın bir diğer araştırma sorusu okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile baba katılım düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda BAKÖ’den ve Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği (ÇDÖ)’nden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Her iki ölçekten alınan puanlar süreklidir. Ancak BAKÖ’nün ilgî ve yakınlık alt boyutundan ve ÇDÖ’nün akranlarına karşı saldırganlık, akranlarına karşı asosyal davranış ve akranları tarafından dışlanma alt boyutlarından elde edilen puanlar normal dağılım göstermemektedir. Dolayısıyla normal dağılım gösteren puanlar arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ile normal dağılım göstermeyen puanlar arasındaki ilişki ise Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı ile araştırılmıştır. Normallik dağılımına ilişkin sonuçlar *Ek G*’de verilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.19, Tablo 3.20 ve Tablo 3.21’de sunulmuştur.

Tablo 3.19. BAKÖ ve ÇDÖ Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Katsayısı İle Belirlenmesi

	Keyfi meşguliyet	Temel bakım	BAKÖ toplam
Başkalarına karşı yardım amaçlayan sosyal davranış	.03	-.06	.02
Akranlarına karşı korkulu-kaygılı davranış	.00	.04	.03
Aşırı hareketlilik	.02	.14	.05

Tablo 3.19 incelendiğinde ÇDÖ'nün alt boyutlarından başkalarına karşı yardım amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı korkulu-kaygılı davranış, aşırı hareketlilik için elde edilen puanlarla, BAKÖ'nün keyfi meşguliyet, temel bakım ve BAKÖ toplam puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.20. BAKÖ İlgisi ve Yakınlık Alt Boyutu İle ÇDÖ Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısı İle Belirlenmesi

	İlgisi ve yakınlık
Akranlarına karşı saldırganlık	-.16*
Başkalarına karşı yardım amaçlayan sosyal davranış	.12
Akranlarına karşı asosyal davranış	.04
Akranlarına karşı korkulu-kaygılı davranış	.07
Akranları tarafından dışlanma	.02
Aşırı hareketlilik	-.06

*p<.05

Tablo 3.20 incelendiğinde BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutuyla ÇDÖ'nün akranlarına karşı saldırganlık alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı, ters yönde ancak düşük düzeyde bir ilişki hesaplanmıştır ($\rho = -.16$, $p < .05$). Buna göre; babaların çocuklarına karşı ilgi ve yakınlıkları yükseldikçe çocukların akranlarına karşı saldırgan davranışlar sergileme durumları düşmektedir. Bununla birlikte BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutuyla ÇDÖ'nün başkalarına karşı yardım amaçlayan sosyal davranış, akranlarına karşı asosyal davranış, akranlarına karşı korkulu-kaygılı davranış, akranları tarafından dışlanma ve aşırı hareketlilik puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.21. BAKÖ Alt Boyutları İle ÇDÖ Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısı İle Belirlenmesi

	Keyfi meşguliyet	Temel bakım	BAKÖ toplam
Akranlarına karşı saldırganlık	-.06	.81**	-.10
Akranlarına karşı asosyal davranış	-.03	.03	-.01
Akranları tarafından dışlanma	-.03	.10	.04

**p<.01

Tablo 3.21 incelendiğinde BAKÖ'nün keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyut puanları ve BAKÖ'den alınan toplam puanlarla, ÇDÖ'nün akranlarına karşı asosyal davranış, akranları tarafından dışlanma alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir. Ayrıca ÇDÖ'nün akranlarına karşı saldırganlık alt boyutu ile BAKÖ'nün keyfi meşguliyet puanları ve BAKÖ toplam puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki yoktur. Bununla birlikte; ÇDÖ'nün akranlarına karşı saldırganlık alt boyutu ile BAKÖ'nün temel bakım alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı, yüksek düzeyde bir ilişki hesaplanmıştır ($\rho=0.81$, $p<.01$). Buna göre; babaların çocuklarına yönelik temel bakım katılımları arttıkça çocukların akranlarına karşı saldırganlık davranışı sergileme durumları da artmaktadır.

3.3. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Algıları İle Baba Katılım Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın bir diğer araştırma sorusu okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların benlik algıları ile baba katılım düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda DÇBAÖ'den ve BAKÖ'den elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Her iki ölçekten alınan puanlar süreklidir. BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutundan elde edilen puanlar normal dağılım göstermemektedir. Bununla birlikte BAKÖ'nün keyfi meşguliyet, temel bakım alt boyutları ve BAKÖ'nün tamamından elde edilen puanlar ile DÇBAÖ'nün öz yeterlik ve öz saygı alt boyutlarından ve DÇBAÖ'nün tamamından elde edilen puanlar normal dağılımlıdır. Dolayısıyla normal dağılım gösteren puanlar arasındaki ilişki Pearson

Korelasyon Katsayısı ile normal dağılım göstermeyen puan arasındaki ilişki ise Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı ile araştırılmıştır. Normallik dağılımına ilişkin sonuçlar *Ek G*'de verilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 3.22 ve Tablo 3.23'te sunulmuştur.

Tablo 3.22. BAKÖ ve DÇBAÖ Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Katsayısı İle Belirlenmesi

	Keyfi meşguliyet	Temel bakım	BAKÖ toplam
Öz yeterlik	.04	.09	.06
Öz saygı	-.02	.01	-.03
DBAÖ toplam	.01	.06	.04

Tablo 3.22 incelendiğinde BAKÖ'nün keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutları ve BAKÖ'den alınan toplam puanlarla, DÇBAÖ'nün öz yeterlik ve öz saygı alt boyutlarıyla DÇBAÖ'den alınan toplam puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.23. BAKÖ İlgî ve Yakınlık Alt Boyutu İle DÇBAÖ Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin Spearman Brown Sıra Farkları Katsayısı İle Belirlenmesi

	İlgî ve yakınlık
Öz yeterlik	-.09
Öz saygı	.01
DBAÖ toplam	.07

Tablo 3.23 incelendiğinde BAKÖ'nün ilgi ve yakınlık alt boyutuyla DÇBAÖ'nün öz yeterlik ve öz saygı alt boyutlarıyla DÇBAÖ'den alınan toplam puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olmadığı görülmektedir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada 5-6 yaş grubu çocukların benlik algıları ve akran ilişkileri ile baba katılımı arasındaki ilişkiler ile baba katılımı çeşitli demografik özellikler açısından incelenmiştir.

4.1. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların babalarının baba katılım düzeyleri demografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir?

Baba katılımının temel bakım, keyfi meşguliyet, ilgi ve yakınlık alt boyutları ve toplam baba katılımının; demografik özelliklerden babanın yaşına, babanın eğitim düzeyine, babanın çalışma durumuna, annenin çalışma durumuna, çocuğun cinsiyetine, ailedeki çocuk sayısına ve çocuğun doğum sırasına göre durumu aşağıda tartışılmaktadır.

4.1.1. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Babanın Yaşına Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Baba katılımının alt boyutlarının ve toplam baba katılımının babanın demografik özelliklerinden yaşına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçla benzer şekilde, Ahmeduzzaman ve Roopnaire (1993) babaların katılım düzeyi ve yaşları arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Yine Marsiglio (1991) 1.465 baba üzerinde babaların katılımında doğrudan temas boyutunu kapsayan aktivitelere katılım derecelerini incelemiştir. 0-18 yaş aralığındaki çocukların babalarını içeren grupta babaların yaşının baba katılımı açısından anlamlı bir yordayıcı olmadığı belirlenmiştir. Ancak Radin ve Goldsmith (1983), yaşı büyük olan babaların genç babalara kıyasla çocuklarıyla daha çok ilgilendiklerini bulmuştur. Bununla birlikte; 0-2 yaş aralığında çocuğa sahip olan 15-80 yaş aralığındaki 4.898 baba üzerinde baba katılımını araştıran Castillo, Welch ve Sarver (2011) de, yaşı daha büyük olan babaların daha fazla katılım sağladığını belirlemiştir. Cooney, Pedersen, Indelicato ve Palkovitz (1993) ise babaların baba olma yaşları üzerinde çalışmışlardır. 17-23 yaşları arasında baba olan erkekleri "Erken Babalar"; 30-40 yaşları arasında baba olan erkekleri "Geç Babalar" ve 24-29 yaşları arasında baba olan erkekleri "Zamanında Babalar" olarak adlandırmışlardır. Çalışmalarının sonucunda da; geç

babaların erken ve zamanında babalara göre katılımlarının daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Cooney ve arkadaşları bu sonucu; babaların 30'lu yaşlarda meslekleri, kariyerleri veya sağlayıcı rolleri ile ilgili sorunları çözdükleri için babalık davranışlarında daha aktif olabildiklerine bağlamışlardır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise baba katılımı ile yaş arasında ters yönde bir ilişki olduğu yani yaş yükseldikçe katılımın azaldığı belirlenmiştir (Ünlü, 2010). Bu çelişkili sonuçlar göstermektedir ki babanın yaşı ve baba katılım arasındaki ilişkiyi belirlemek için ek çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Daha sonra yapılacak çalışmalar için farklı yaş gruplarındaki babaların baba katılım düzeylerinin karşılaştırılması ve yaş ile baba katılım ilişkisinin incelenmesi önerilebilir.

4.1.2. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Araştırma sonucunda baba katılım boyutları ve toplam baba katılımının babanın eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Benzer şekilde; Paulson, Dauber ve Leiferman (2011), babanın eğitim düzeyinin baba katılımında farklılıklara yol açmadığını belirlemiştir. Ancak Simsıkı (2011) üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip babaların, keyfi meşguliyet ve toplam baba katılım puanlarının diğer eğitim düzeyindekilerden daha yüksek olduğunu saptamıştır. Temel bakım ile ilgi ve yakınlık boyutunda ise bu çalışmanın sonuçlarıyla aynı doğrultuda, babaların eğitim düzeyi açısından herhangi bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Paquette, Bolte, Turcotte, Dubeau ve Bouchard (2000) eğitim düzeyi arttıkça; temel bakım, fiziksel oyun ve disiplin boyutlarında baba katılımının da arttığını saptamıştır. Nkwake (2009) de yüksek eğitim düzeyinin baba katılımında olumlu etkisi olduğunu belirlemiştir. Bu sonuçlar; eğitim düzeyi düşük olan babaların, çocukla zaman geçirmeyi annelere ait etkinlik olarak görme eğiliminde olduğu (Ünüvar, 2008) yönündeki araştırma sonuçları göz önüne alındığında daha da anlamlı hale gelmektedir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar ile diğer çalışmaların sonuçları bir araya getirildiğinde; ülkemizde değişik eğitim statülerindeki babalar üzerinde baba katılımını belirlemeye ve karşılaştırmaya yönelik çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu yönde yapılacak çalışmaların sonuçları ile; ülkemizde baba katılımında babanın eğitim düzeyinin etkisi olup olmadığı belirlenecek, eğer var ise

hangi eğitim statüsündeki babaların ne gibi rollerde eksiklik yaşadığı, hangi alanlarda baba eğitimlerine ihtiyaç duyulduğu belirlenmiş olacaktır.

4.1.3. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Babanın Çalışma Durumuna Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Baba katılımının alt boyutları ve toplam puanının babanın çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Baba katılımının ilgi ve yakınlık boyutu ile toplam baba katılımının babanın çalışma durumuna göre farklılık göstermediği belirlenmiştir. Ancak baba katılımının keyfi meşguliyet alt boyutu ve temel bakım alt boyutunun babanın çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır. Analiz sonuçlarına göre; çalışmayan babaların keyfi meşguliyet ve temel bakım puanları, çalışan babaların keyfi meşguliyet puanlarından istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir. Çalışmayan babaların çocukla birlikte serbest zaman aktiviteleri ve oyun gibi etkinlikleri içeren keyfi meşguliyet boyutu ve çocuğun günlük ihtiyaçlarının giderilmesi, fiziksel bakımının sağlanması, sağlığıyla ilgilenmeyi içeren temel bakım boyutunda çalışan babalardan daha fazla katılım sağladıkları belirlenmiştir. Yılmazçetin (2003) de çalışmasında babaların çalışma durumunun baba katılımının sorumluluk, ulaşılabilirlik ve etkileşim boyutları açısından bir fark yaratmadığını ancak toplam baba katılımında dikkate alınması gereken bir farklılık yarattığını saptamıştır. Jacobs ve Kelley (2006)'in baba katılımını doğrudan temas, ulaşılabilirlik ve sorumluluk olarak üç boyutta değerlendirdikleri çalışmalarında; babaların çalışma saatinin babaların sorumluluğunu anlamlı olarak yordadığını belirlemişlerdir. Ishii-Kuntz ve arkadaşlarının (2004) Japon babalar üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada ise; çalışma saati daha kısa olan babaların çocuk bakımına katılmalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar; babaların çocukların hayatında aktif bir katılım sağlamalarında, babaların sahip oldukları boş zamanlar ile çocuklarıyla aynı ortamda bulunabilmelerinin kritik bir önem taşıdığını göstermektedir. Baba katılımının çocuklarda oluşturduğu olumlu sonuçlar düşünüldüğünde; kamu ve özel işyerlerinde babaların çalışma koşullarında düzenlemeler yapılması, baba olmuş çalışanların çocuklarıyla etkileşim kurabilmelerine yönelik imkanlar oluşturulması önerilebilir.

4.1.4. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Baba katılımının keyfi meşguliyet ve temel bakım alt boyutları ile toplam baba katılımının eşin çalışma durumuna göre farklılaştığı ancak ilgi ve yakınlık alt boyutunun farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre eşleri çalışan babaların keyfi meşguliyet, temel bakım ve toplam baba katılım puanları eşleri çalışmayan babaların puanlarından anlamlı olarak yüksektir. Değişen yaşam koşulları ile kadının iş hayatına girmesi, kadın-erkek arasında iş bölümünün ve eşitliğin artması sonucu çocuk bakımındaki sorumlulukların paylaşılmasının eşleri çalışan babaların temel bakım boyutu ve toplam baba katılım adına daha yüksek puanlar elde etmelerine neden olduğu düşünülebilir. Eşleri çalışan babaların eşleri çalışmayan babalara göre baba katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu (Yılmazçetin, 2003), eşi çalışan babaların çocuk bakımına katılımının daha yüksek olduğu (Ishii ve ark., 2004), çalışan annelerle evli olan babaların ev hanımı annelerle evli olan babalara göre çocuklarıyla daha sık yemek yedikleri (Öğüt, 1998) şeklindeki araştırma sonuçları da bu çalışmadaki sonuçları destekler niteliktedir.

4.1.5. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Baba katılım boyutları çocuğun cinsiyeti açısından incelendiğinde; keyfi meşguliyet ve ilgi ve yakınlık alt boyutları ile toplam baba katılım puanları arasında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca karşılık McBride, Schoppe ve Rane (2002) araştırmalarında; çocuk özelliklerinin, kızlara yönelik baba katılım oranı ile erkeklerinkine göre daha güçlü bir ilişkisi olduğunu belirlemişlerdir. Söz konusu araştırmanın sonuçlarına göre sosyalliği yüksek olan kızların babaları daha fazla katılım sağlarken erkeklerde bu konuda bir farklılık olmadığı gözlenmiştir. Bununla birlikte erkek çocuğa sahip babaların temel bakım boyutu puanlarının kız çocuk sahibi babaların puanlarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Easterbrooks ve Goldberg (1984) babaların erkek çocuklarıyla kız çocuklarına göre daha fazla zaman harcadıklarını, babalığın kız çocuklarinkine nazaran erkek çocukların gelişimiyle daha güçlü bir ilişkisi olduğunu belirlemiştir. Öğüt (1998) kız ve erkek çocuk babalarının çocuklarıyla farklı şekillerde etkileşim kurduklarını ve babaların erkek

çocukların günlük bakımında daha fazla sorumluluk aldıklarını belirlemiştir. Erkek çocuk babalarının çocuklarıyla daha sık bilgisayar oyunları oynadıkları ve bilişsel içerikli etkinlikler paylaştıkları, çocuğa yönelik olmayan etkinliklerde erkek çocukların onlara katılmasına daha çok izin verdikleri belirlenmiştir. Kız çocuk babalarının ise sözel iletişim ve el becerilerini gerektiren etkinliklere daha çok katıldıkları saptanmıştır. Bunlarla birlikte bazı araştırmalar çocuğun cinsiyetinin baba katılımını yordamadığını ortaya koymuştur (Coley ve Morris, 2002; Meteyer ve Perry-Jenkins, 2010; Paulson, Dauber ve Leiferman, 2011). Marsiglio (1991) da babaların okul öncesi dönemdeki çocuklarıyla gerçekleştirdiği aktivite düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre değişmediğini belirlemiştir. Evans (1997) da babanın tutum ve davranışlarını çocuğun cinsiyetinin farklılaştırmadığını belirlemiştir. Sımsıkı (2011) orta ve iyi düzeyde sosyo-ekonomik duruma sahip bir grup üzerinde bu çalışmada kullanılan ölçek ile yaptığı ölçümler sonucunda; baba katılımının alt boyutları ve toplam puanının çocuk cinsiyetine göre farklılaşmadığını belirlemiştir. Bu çalışmadaki farklılaşmanın ağırlıklı olarak düşük ve orta sosyo-ekonomik seviyedeki bir grup üzerinde yapılmış olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülebilir. Kültürel olarak da Sultanbeyli ilçesinde genel olarak Türkiye'nin doğu illerinden göçmüş olan ailelerin yer alması, doğu kültüründeki erkek çocuğa daha fazla önem verilmesi yönündeki bakış açısı bu sonuca yol açmış olabilir. Farklı sosyo-ekonomik ve farklı sosyo-kültürel gruplar üzerinde inceleme yapılarak karşılaştırmalar yapılması bu alanda daha kesin sonuçlara ulaşmayı sağlayacaktır.

4.1.6. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Ailedeki Çocuk Sayısına Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Baba katılımının alt boyutları ve toplam baba katılımının babaların sahip olduğu çocuk sayısına göre farklılaşmadığı araştırmanın sonuçları arasındadır. Paulson, Dauber ve Leiferman (2011) bu çalışmadaki sonuçla aynı doğrultuda olacak şekilde çocuk sayısının baba katılımında anlamlı bir etkisinin olmadığını belirlemiştir. Bu durum babaların çocuklarının hayatında aldıkları roller, sağladıkları katılımlarda çocuk sayısının değil farklı değişkenlerin etkili olduğunu göstermektedir. Ancak farklı bir araştırmada tek çocuklu babaların keyfi meşguliyet puanlarının, iki ve daha fazla çocuk sahibi olan babaların puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Sımsıkı, 2011). Bu sonuca benzer şekilde; çocuk sayısı

arttikça baba katılımının düştüğünü (Paquette ve ark., 2000), kardeş sayısı arttikça babaların bebekleriyle ilgilenme düzeyinin azaldığı (Mehall, Spinrad, Eisenberg & Gaertner, 2009) ifade eden araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Bu sonuçların; babanın çocuk sayısı arttikça her bir çocuğuna ayıracağı zaman miktarının azalmasından kaynaklanacağı düşünölebilir. Fakat bunlara karşılık; çocuk sayısı arttikça babaların çocuk bakımına katılımının arttığını gösteren çalışmalarda mevcuttur (Ishii-Kuntz ve ark., 2004). Çocuk cinsiyetindeki gibi çocuk sayısı ile ilgili olarak çelişkili sonuçların varlığının farklı kültürel yapılardan kaynaklandığı düşünölebilir. Dolayısıyla bundan sonraki araştırmalar için farklı yapılardaki grupların çocuk sayısına göre farklılıklarının incelenmesi önerilebilir. Ayrıca babaların ilk çocuk sahibi oldukları dönemdeki katılımları ile ilerleyen zamanlarda daha fazla çocuk sahibi oldukları dönemlerdeki katılımlarının karşılaştırılması şeklindeki boylamsal çalışmaların da önemli katkılar sağlayacağı düşünölmektedir.

4.1.7. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Babalarının Baba Katılım Düzeyleri Çocuğun Doğum Sırasına Göre Farklılık Göstermekte Midir?

Baba katılım boyutlarının okul öncesi eğitime devam eden çocuğun doğum sırasına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çocuğun doğum sırası yükseldikçe küçük yaştaki çocuğun desteğe, bakıma daha çok ihtiyacı olabileceği gibi nedenlerden dolayı baba katılımının artacağı düşünölebilir. Tersine; çocuğun doğum sırası yükseldikçe anne ve babası hariç küçük kardeşine bakabilecek en az bir tane daha çocuk bulunduğunda, büyük kardeşler çocuk bakımı sorumluluğunu anneleri ile paylaşabilmektedir (Ünlü, 2010). Dolayısıyla bu durum da babaların katılım düzeyini azaltabilir. Ancak bu çalışmanın analizleri sonucunda; çocuk doğum sırasına göre baba katılım düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu ikisi arasındaki ilişkiyi inceleyen benzer bir araştırma bulunmamakla birlikte daha küçük yaşta çocuğu bulunan babaların katılımlarının daha yüksek olduğunu belirleyen çalışmalar bulunmaktadır (Ishii-Kuntz ve ark., 2004). Çocuk doğum sırasının babanın tutum ve davranışlarında farklılık yaratıp yaratmadığı konusunda farklı özellik ve genişlikteki örneklem grupları üzerinde inceleme yapılması sonraki çalışmalar için önerilebilir.

4.2. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile baba katılım düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Çalışmada Baba Katılım Ölçeği ve Ladd-Profilet Çocuk Davranış Ölçeği kullanılarak baba katılım düzeyleri ile çocukların akran ilişkilerindeki durumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analizler sonucunda baba katılımının keyfi meşguliyet, temel bakım, ilgi ve yakınlık alt boyutları ve toplam baba katılımı ile çocukların akranlarına yönelik olarak; başkalarına karşı yardımı amaçlayan sosyal davranış, korkulu-kaygılı davranış, asosyal davranış, aşırı hareketlilik davranışlarını sergileme ve akranları tarafından dışlanmaları arasında anlamlı ilişkiler olmadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde; keyfi meşguliyet ve toplam baba katılımı ile akranlara karşı saldırganlık arasında ilişki bulunmamıştır. Bununla birlikte ülkemizde yapılan bir çalışmada babaların katılımları ile çocukların hem tüm davranışsal problemleri hem de dışı yönelik davranışsal problemleri arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Yılmazçetin, 2003). Ayrıca çeşitli çalışmalarda; baba katılımının ergenlerde davranış problemleri ile ilişkili olduğu, aile yapısı ve ergenlerdeki problem davranışlar arasındaki ilişkide kısmen aracılık yaptığı ve aile yapısı açısından da babanın ergen ile birlikte yaşaması durumunda baba katılımının ergen davranışlarında daha önemli olduğu (Carlson, 2006), düşük baba katılımının ergenlerin zorbalık davranışlarına anlamlı bir şekilde katkıda bulunduğu (Flouri ve Buchanan, 2003), baba katılımı ile çocukların ev ve okulda gösterdikleri davranış problemleri ile ilişkili olduğu (Amato ve Rivera, 1999) şeklinde veriler de bulunmaktadır.

Bu sonuçların yanı sıra; baba katılımının ilgi ve yakınlık boyutu ile akranlara karşı saldırgan davranışlar sergileme arasında düşük de olsa ters yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Yani babaların çocuklarına yönelik ilgi ve yakınlıkları yükseldikçe çocukların saldırgan davranışlar sergilemeleri düşmektedir. Saldırganlık ile babaya ait faktörler arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalara bakıldığında; anne babalarının tutumlarını otoriter olarak algılayan çocukların saldırganlık seviyelerinin yüksek olduğu, demokratik olarak algılanan anne baba tutumunda ise saldırganlık seviyelerinin azaldığı yönündeki sonuçlar görülmektedir (Çınar, 2016). Aynı doğrultuda; ebeveynlerin sergilediği demokratik tutum ve izin verici tutum arttığında 2-6 yaş aralığındaki çocukların saldırganlık düzeyinin düştüğü ve ebeveynlerin sergilediği otoriter tutum arttığında da çocuklardaki saldırganlık düzeyinin artmakta

olduğu (Köksal, 2016), anne ve babanın otoriter tutumu ile fiziksel ve ilişkisel saldırganlık arasında pozitif yönde bir ilişki bulunduğu (İkiz, 2015), yine babaların ebeveynlik tutumu ile çocukların sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu (İnci, 2014), ebeveynlerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal, ayrışmamış red düzeylerinin, çocukların sosyal konumunu yordadığı (Uçar Çabuk, 2013) şeklinde araştırma sonuçları bulunmaktadır. Ayrıca ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin ebeveyn kabul-reddi açısından incelendiği bir araştırmada ise; saldırganlık düzeyi ile baba sıcaklık düzeyi ve baba kayıtsızlık düzeyi arasında orta düzeyde pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Saldırganlık düzeyi ile baba ayrışmamış red düzeyi arasında ilişki de pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmada elde edilen diğer sonuçlara göre; baba düşmanlık, baba kayıtsızlık, baba ayrışmamış red düzeyinin saldırganlığı yordadığı görülmektedir (Aytekin, 2015). Saldırgan davranışları da içeren zorbalık konusu göz önüne alındığında; ergenlerin anne- babalarıyla ilişkileri yükseldikçe ergenlerin zorba ve zorba/kurban statülerinde olma olasılıkları azalmaktadır (Totan, 2008). Bu sonuçlar ilgi ve yakınlık ile çocukların saldırgan davranışlar sergilemeleri arasındaki negatif ilişkiyi destekler niteliktedir.

Çalışma sonuçları baba katılımının alt boyutu olan temel bakım ile çocukların akranlarına karşı saldırganlık sergilemeleri arasında aynı yönde, yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre; babaların çocuklarına yönelik temel bakım katılımları arttıkça çocukların akranlarına karşı saldırganlık davranışı sergileme durumları da artmaktadır. Bu çalışmadaki gibi saldırganlık ile babanın sağladığı temel bakım arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir araştırma sonucu bulunmamaktadır. Ancak babaların çocuk üzerindeki etkisinin onlarla birlikte geçirdikleri süre ile ilintili olmakla birlikte bu sürenin niceliğinden çok niteliğinin önemli olduğu belirtilmektedir (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007). Aynı zamanda babaların oyunlar sırasında çocuklarıyla negatif etkileşimde bulunması ile çocukların akranlarıyla daha düşük paylaşımda bulunma, daha fazla sözel saldırganlık gösterme, daha fazla kaçınma ve fiziksel saldırganlık eğilimi gösterme gibi özelliklerle ilişkili olduğu şeklinde sonuçlar bulunmaktadır (Carson & Parke, 1996). Bu sebeple; saldırgan davranış sergileme ile babanın çocuğa yönelik tavır ve davranışları arasındaki ilişkiyi konu edinen yukarıdaki çalışmalar, babanın temel bakım katılımı ile saldırganlık arasındaki ilişkide aracı değişkenler olabileceğini düşündürmektedir.

Babanın çocuğun günlük ihtiyaçlarını giderme, fiziksel bakımını sağlama gibi temel bakım görevini yerine getirirken çocuğa yönelik tutum ve davranışları olumsuz olduğunda, yukarıdaki araştırma sonuçlarının belirttiği gibi çocukta saldırgan davranışlar artıyor olabilir. Farklı olarak baba temel bakım katılımı sırasında sergilediği saldırgan davranışlarla, çocuğu için uygun olmayan bir rol model olduğu için de çocuğun saldırgan davranışları artabilir. Bu sebeple bundan sonraki çalışmalar için temel bakım ve saldırganlık arasındaki moderatör etkisi olan değişkenlerin belirlenmesi üzerinde durulması önerilebilir. Farklı bir bakış açısı ile; babaların tutum, davranış ve görüşlerine göre baba katılım boyutlarının farklılıklarının incelenmesi de önemli bilgiler verebilir. Bu alanda elde edilecek bilgiler sayesinde; baba-çocuk ilişki problemleriyle çalışan uzmanlar anne-babalara daha sağlıklı danışmanlık yapabilir. Babalara yönelik düzenlenecek eğitimlerde; babaların baba katılımının tüm boyutlarında dikkat etmeleri gereken iletişim becerileri, tutumlar ve konular hakkında daha donanımlı bir eğitim almaları sağlanabilir. Öğretmenler, çocuklar üzerindeki gözlemlerini daha uygun anlamlandırıp ailelere uygun rehberlik ve yönlendirmeleri yapabilir.

4.3. Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların benlik algıları ile baba katılım boyutlarının düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Çalışmada Baba Katılım Ölçeği ve Demoulin Çocuklar için Benlik Algısı Ölçeği kullanılarak baba katılım düzeyleri ile çocukların öz yeterlik, öz saygı ve toplam benlik algıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda; baba katılımının alt boyutları ve toplam baba katılım düzeyi ile çocukların öz yeterlik, öz saygı ve toplam benlik algısı puanları arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte baba yoksunluğunun çocukların benlik kavramı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu (Güngörmüş, 1986) bilgisi babanın çocuğun yaşamına farklı şekillerde katılımının veya katılım seviyesinin benlik kavramları üzerinde farklı etkileri olacağını düşündürmüştür. Bu çalışmada herhangi bir ilişki belirlenmemekle birlikte; çocuğun öz saygısı ile baba faktörü arasındaki ilişkiyi araştıran başka bir çalışmada; babaya güvenli bağlanmanın çocuğun öz saygısının anlamlı ve özgün bir yordayıcı olduğu belirlenmiştir (Pinto, Veríssimo, Gatinho, Santos & Vaughn, 2015). Okulöncesi kurumlara devam eden 6 yaş grubundaki çocukları kapsayan başka bir çalışmada; babaların yaşı, öğrenim düzeyi, çocuklarla kurdukları iletişim biçimi, çocukların güçlü yönlerini ortaya çıkarma çabaları,

çocukların duygusal gelişimlerini olumlu değerlendirmeleri, çocukların özelliklerinden memnuniyet dereceleri, çocukların arkadaşlık ilişkilerini olumlu değerlendirmelerinin çocukların kendilik algısında farklılıklara yol açtığı ortaya konmuştur (Argun, 2005). Aynı yönde 3. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada; babanın çocuğuna karşı davranışları olumsuz olarak algılandıkça çocuğun benlik kavramı da olumsuz bir değişim göstermektedir (Albukrek, 2002). Yine babadan algılanan kabul ve red düzeyinin ve baba ile gerçekleştirilen faaliyet sayısının çocukların benlik kavramı sonuçlarında farklılık yarattığı gözlenmiştir (Güngörmüş, 1992). Aile ilişkileri çocuk tarafından engelleyici olarak algılandığında öz yeterliğin düştüğü, destekleyici olarak algılandığında ise öz yeterliliğin yükseldiği belirlenmiştir (Ofazoğlu Göncü, 2013). Aile ilişkilerinin babayı da kapsadığı düşünüldüğünde yine babanın öz yeterlikte etkisi olduğu görülmektedir.

Sözü edilen sonuçlara karşılık bu çalışmadaki sonuçların; farklı sosyo-kültürel gruptan elde edilmiş olması, farklı yaş grubundaki çocukları içermesi, babaların farklı rolleri üzerinden değerlendirilmiş olmasından kaynaklanmış olacağı düşünülebilir. Bu sebeple; bundan sonraki araştırmalarda farklı sosyo-kültürel örneklem ve farklı yaş grupları üzerinde baba katılımının etkisi adına çalışmaların yapılması önerilebilir.

Araştırmanın sonuçları; baba katılımı ile çocuk sonuçları arasında çelişkili sonuçlar olduğunu göstermektedir. Bu çalışmadaki sonuçlar; verilerin toplandığı çalışma grubu, kullanılan ölçme araçlarının verileri, ölçeklerin uygulandığı sosyo-kültürel grup, çalışmanın yaş grubundaki çocukların babaları ile sınırlıdır. Ayrıca baba katılımı hakkındaki bilgiler sadece babalardan, çocukların akran ilişkileri ile ilgili bilgiler sadece öğretmen gözlemlerinden, çocukların benlik algıları ile ilgili bilgiler ise sadece araştırmacının uygulamalarından alınan sonuçlardan elde edilmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda; farklı yaş grubundaki çocuklara ulaşılması, daha geniş çalışma gruplarına ulaşılması, baba katılımını baba dışında gözlemleyen kişilerden alınacak bilgilerin kullanılması, çocukların farklı özellikleri üzerinde baba katılımının etkilerinin incelenmesi, baba katılımı adına farklılaşan grupların karşılaştırılması, baba katılımı adına verilen eğitimlerin çocuk sonuçlarında ne gibi farklılıklar oluşturduğunu belirlemek için deneysel çalışmaların gerçekleştirilmesi bu konuda katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- AÇEV. (2017). *Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi I: Türkiye’de İlgili Babalık ve Belirleyicileri Raporu*. İstanbul: AÇEV.
- Adana, F. (2000). *Anne-baba tutumlarının çocuktaki benlik kavramı üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ahmeduzzaman, M. & Roopnarine, J. L. (1992). Sociodemographic factors, functioning style, social support, and fathers’ involvement with preschoolers in African-American families. *Journal of Marriage and the Family*, 54, 699-707.
- Akşin, E. (2013). *60-72 aylık çocukların benlik algıları ile ilköğretime hazır bulunuşlukları arasındaki ilişkinin ve ilköğretime hazır bulunuşluk ile benlik algılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Albukrek, İ. (2002). *Anne baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altay, F. B. ve Güre, A. (2012). Okulöncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2699-2718.
- Amato, P. R. & Rivera, F. (1999). Paternal involvement and children's behavior problems. *Journal of Marriage and Family*, 61 (2), 375-384.
- Argun, Y. (2005). *Anne baba ve öğretmenlerin öğrenilmiş güçlülüğü ile okulöncesi çocukların davranışsal - duygusal güçlülüğü ve kendilik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Atalay, A. (2010). *Akran zorbalığı gösterme ve akran zorbalığına maruz kalmanın cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, anne-baba tutumları, arkadaş ilişkileri ve*

- benlik saygısı ile ilişkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Aydın, M. Ş. (2015). *Çocuklarda (3-4 yaş) zihin kuramı ve kendini düzenleme becerisinin olumlu sosyal davranış üzerindeki etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aytekin, E. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin saldırganlık düzeyinin ebeveyn kabul red algısı ve demografik değişkenlere göre incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bal, E. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin benlik algıları ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi.* (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs. (Orijinal çalışma basım tarihi 1995.)
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55 (1), 83-96.
- Berk, L. E. (2013). *Çocuk gelişimi.* (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge. (Orijinal çalışma basım tarihi 2009.)
- Betts, B. (2005). *Latino peer interaction in kindergarten.* (Unpublished doctoral thesis). University of Louisville, Kentucky.
- Buckley, C. K. & Schoppe-Sullivan, S. J. (2010). Father involvement and coparenting behavior: Parents' nontraditional beliefs and family earner status as moderators. *Personal Relationships*, 17, 413-431.
- Bulanda, R. E. (2004). Paternal involvement with children: The influence of gender ideologies. *Journal of Marriage and Family*, 66, 40-45.
- Büyüköztürk. Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

- Büyüköztürk. Ş., Bökeoğlu-Çokluk. Ö. ve Köklü. N. (2009). *Sosyal bilimler için istatistik*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cabrera, N., Fitzgerald, H. E., Bradley, R. H., & Roggman, L. (2007). Modeling the dynamics of paternal influences on children over the life course. *Applied Development Science, 11*(4), 185-189.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D. ve Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-k. *Applied Development Science, 11*(4), 208–213.
- Carlson, M. J. (2006). Family structure, father involvement, and adolescent behavioral outcomes. *Journal of Marriage and Family, 68*, 137-154.
- Carson, J. L. & Parke, R. D. (1996). Reciprocal negative affect in parent-child interactions and children's peer competency. *Child Development, 67* (5), 2217-2226.
- Castillo, J., Welch, G. & Sarver, C. (2011). Fathering: The relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal, 15* (8), 1342-1349.
- Cevher, F. N. ve Buluş, M. (2007). Benlik kavramı ve benlik saygısı: Önemi ve geliştirilmesi. *Akademik Dizayn Dergisi, 2*, 52-64.
- Coley, R. L. & Morris, J. E. (2002). Comparing father and mother reports of father involvement among low-income minority families. *Journal of Marriage and Family, 64*, 982-997.
- Cooney, T. M., Pedersen, F. A., Indelicato, S., & Palkovitz, R. (1993). Timing of fatherhood: Is “on-time” optimal? *Journal of Marriage and the Family, 55*, 205-215.
- Çınar, S. (2016). *İlköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin anne baba tutumlarına ilişkin algılarının problem çözme becerisi ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çorbacı Oruç, A. (2008). *6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi /Eğitim bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Day, R. D. ve Lamb, M. E. (2004). Conceptualizing and Measuring Father Involvement: Pathways, Problems, and Progress. R. D. Day ve M. E. Lamb, (Ed.), *Conceptualizing And Measuring Father Involvement* (1-14). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Demir, N. Ö., Baran, A. G. ve Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de ergenlerin arkadaş akran grupları ile ilişkileri ve sapmış davranışlar: Ankara örnekleme. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 83-108.
- Demirbilek, M. (2013). *Tek ebeveynli olan ve olmayan ergenlerin atılganlık düzeyleri ile benlik saygılarının incelenmesi (İstanbul ili Sancaktepe örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dinçer, B. (2008). *Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde lise ikinci sınıfa devam eden ergenlerin anne baba tutumlarını algılamaları ile arkadaşlık ilişkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Downer, J., Campos, R., McWayne, C. & Gartner, T. (2008). Father involvement and children's early learning: A critical review of published empirical work from the past 15 years. *Marriage & Family Review*, 43 (1/2), 67-108.
- Duran, A. (2010). *Erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.

- Dündar, B. (2010). *Okulöncesi dönem 6 yaş çocuklarının benlik algıları ile bilişsel performansları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Easterbrooks, M. A. & Goldberg, W. A. (1984). Toddler development in the family: Impact of father involvement and parenting characteristics. *Child Development, 55* (3), 740-752.
- Ehrenberg, M. F., Gearing-Small, M., Hunter, M. A. & Small, B. J. (2001). Childcare task division and shared parenting attitudes in dual-earner families with young children. *Family Relations, 50* (2), 143-153.
- Ergün, M. ve Özsüer, S.(2006). Vygotsky'nin yeniden değerlendirilmesi. *Afyon Karahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2*, 269-292.
- Erdener, E.(2009). Vygotsky'nin düşünce ve dil gelişimi üzerine görüşleri: Piaget'e eleştirel bir bakış. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(1), 85-103.
- Erten Sarıkaya, H. ve Gülay Ogelman, H. (2013). Okul öncesi eğitimi almış çocukların akran ilişkileri değişkenlerinin 5 ve 6 yaşta incelenmesi: İki yıllık boylamsal çalışma. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(8), 1859-1871.
- Evans, C. (1997). *Turkish fathers' attitudes to and involvement in their fathering role: A low socio-economic sample*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Feldman, R. (2000). Parents' convergence on sharing and marital satisfaction, father involvement, and parent-child relationship at the transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal, 21*(3), 176-191.
- Flouri, E. & Buchanan, A. (2002). Life satisfaction in teenage boys: The moderating role of father involvement and bullying. *Aggressive Behavior, 28* (2), 126-133.
- Flouri, E. & Buchanan, A. (2003a). The role of father involvement in children's later mental health. *Journal of Adolescence, 26*, 63-78.

- Flouri, E. & Buchanan, A. (2003b). The role of father involvement and mother involvement in adolescents' psychological well-being. *British Journal of Social Work*, 33, 399-406.
- Flouri, E. & Buchanan, A. (2003c). The role of mother involvement and father involvement in adolescent bullying behavior. *Journal Of Interpersonal Violence*, 18 (6), 634-644.
- Gaertner, B. M., Spinrad, T. L., Eisenberg, N. & Greving, K. A. (2007). Parental childrearing attitudes as correlates of father involvement during infancy. *Journal of Marriage and Family*, 69 (4), 962-976.
- Grossman, F. K., Pollack, W. S., & Golding, E. (1988). Fathers and children: Predicting the quality and quantity of fathering. *Developmental Psychology*, 24(1), 82-91.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 104-121.
- Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri* (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Gülay, H. (2011). 5-6 yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (36), 1-10.
- Gültekin Akduman, G. ve Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 223-240.
- Günel, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*.

- (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güngörmüş, O. (1986). *Baba yoksunluğunun benlik kavramına etkisi ve babasız öğrencilerin problemlerinin hangi alanlarda yoğunlaştığının saptanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi /Çocuk Sağlığı Enstitüsü, İstanbul.
- Güngörmüş, O. (1992). *Babanın çocuğun zekası, akademik başarısı ve benlik kavramı üzerine etkisinin araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürşimşek, I., Kefi, S. ve Girgin, G. (2007). Okulöncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 181-191.
- Hawkins, A. J., & Palkovitz, R. (1999). Beyond ticks and clicks: The need for more diverse and broader conceptualizations and measures of father involvement. *The Journal of Men's Studies*, 8 (1), 11-32.
- Hay, D. F., & Pawlby, S. (2003). Prosocial development in relation to children's and mothers' psychological problems. *Child Development*, 74, (5), 1314- 1327.
- Hay, D. F., Payne, A. & Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (1), 84-108.
- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler: Ana baba, kardeş ve arkadaş*. Ankara: İmge.
- Ishii-Kuntz, M., Makino, K., Kato, K. & Tsuchiya, M. (2004). Japanese fathers of preschoolers and their involvement in child care. *Journal of Marriage and Family*, 66, 779-791.
- Işıtan, S. (2005). *Resimli çocuk kitaplarının benlik kavramıyla ilgili konuları içermesi yönünden incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi /Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- İnci, M. A. (2014). *Baba tutumlarının anasınıfı ve ilkokul birinci sınıfa devam eden çocukların sosyal beceri gelişimlerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İkiz, H. (2009). *6 yaş grubundaki çocukların benlik algıları ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İkiz, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Jacobs, J. N. & Kelley, M. L. (2006). Predictors of paternal involvement in childcare in dual-earner families with young children. *Fathering*, 4(1), 23-47.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (20. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar* (12. Baskı). İstanbul: Evrim.
- Kocayörük, E. & Sümer, Z. (2009). The effects of father involvement training on family functioning and adolescents' peer relations. *Journal of Theory and Practice in Education*, 5 (1), 3-17.
- Köksal, B. (2016). *Özel bir okulda okuyan 2-6 yaş arası çocukların saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuruçırak, Ş. (2010). *4-12 aylık bebeği olan babaların, babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi /Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Ladd, G. W. (2006). Peer rejection, aggressive or withdrawn behavior, and psychological maladjustment from ages 5 to 12: An examination of four predictive models. *Child Development*, 77 (4), 822-846.

- Ladd, G. W., & Burgess, K. B. (2001). Do relational risks and protective factors moderate the linkages between childhood aggression and early psychological and school adjustment? *Child Development, 72*, (5), 1579-1601.
- Lamb, M. E., Pleck, J. H., Charnov, E. L. & Levine, J. A. (1985). Paternal behavior in humans. *American Zoologist, 25*(3), 883-894.
- Marsiglio, W. (1991). Paternal engagement with minor children. *Journal of Marriage and Family, 53*, 973-986.
- McBride, B. E., Schoppe, S. J. & Rane, T. R. (2002). Child characteristics, parenting stress, and parental involvement: Fathers versus mothers. *Journal of Marriage and Family, 64*, 998-1011.
- Mehall, K. G., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., & Gaertner, B. M. (2009). Examining the relations of infant temperament and couples' marital satisfaction to mother and father involvement: A longitudinal study. *Fathering, 7*(1), 23-48.
- Merdan, H. (2014). *Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin şiddet davranışlarında ailenin, öğretmenlerin ve akran gruplarının rolü.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Meteyer, K. & Perry-Jenkins, M. (2010). Father involvement among working-class, dual earner couples. *Fathering, 8* (3), 379-403.
- Munoz, J. M., Braza, F. & Carreras, R. (2004). Controlling relationships in preschool children. *International Journal of Behavioral Development, 28* (5), 444-448.
- Nkwake, A. (2009). Maternal employment and fatherhood: What influences paternal involvement in child-care work in Uganda? *Gender & Development, 17* (2), 255-267.
- Oflazoğlu Göncü, F. (2013). *4. ve 5. sınıf öğrencilerinin algıladıkları aile ilişkileri ile öz-yeterlilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Öğüt, Ü. (1998). *Father involvement with respect to the age and gender of preschool children and the employment status of the mother in a sample of upper and*

middle socio-economic status Turkish fathers. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Önder, A. (2004). 4-6 yaşlarındaki okul öncesi çocuklarında kendilik algısının annenin çalışması, yaş ve cinsiyete bağlı olarak incelenmesi. 1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi.

Örgün, S. (2000). *Anne baba tutumları ile 8. sınıf öğrencilerinin benlik saygıları ve atılganlıkları arasındaki ilişki.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özmen, D. (2013). *5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkilerinin sosyal problem çözme becerisi açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Palkovitz, R. (2002). Involved fathering and child development: Advancing our understanding of good fathering. C. S. Tamis-LeMonda, & N. Cabrera (Eds.), *Handbook of father involvement* (119–137). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Paquette, D., Bolte, C., Turcotte, G., Dubeau, D. & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering: Defining and associated variables. *Infant and Child Development*, 9 (4), 213-230.

Paulson, J. F., Dauber, S. E. & Leiferman, J. A. (2011). Parental depression, relationship quality, and nonresident father involvement with their infants. *Journal of Family Issues*, 32 (4), 528-549.

Pekkarakaş, E. (2010). *3-6 yaş çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Perren, S., ve Alsaker, F. D. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully–victims and bullies in kindergarten. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47 (1), 45-57.

- Pırtık, Ş. (2013). *Boşanmış ve tam aileden gelen okul öncesi çocukların sosyal beceri ve akran tepkilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Pinto, A., Veríssimo, M., Gatinho, A., Santos, A. J., & Vaughn, B. E. (2015). Direct and indirect relations between parent–child attachments, peer acceptance, and self-esteem for preschool children. *Attachment & Human Development*, 17(6), 586-598.
- Pleck, J. H. (2010). Paternal involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. M. E. Lamb, (Ed.), *The Role Of The Father* (5. Edition) in (58-93). Canada: Wiley.
- Radin, N. & Goldsmith, R. (1983). *Predictors of father involvement in Childcare*. Paper presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development, April 21-24,1983, Detroit, MI. (ERIC number: Ed 248 031).
- Rubin, K. H., & Burgess, K. (2002). Parents of aggressive and withdrawn children. M. H. Bornstein, (Ed.), *Handbook of parenting* (2nd ed.) in (383–418). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Salı, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 195-216.
- Sarıca, Ö. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocuklarının benlik kavramlarının çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi /SosyalBilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Selçuk, Z. (2007). *Eğitim psikolojisi* (14. Baskı). Ankara: Nobel.
- Serin, N. ve Öztürk, S. (2007). Anne-babası boşanmış 9–13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8 (2), 117-128.

- Sımsıkı, H. (2011). *Baba katılımının ebeveyn tutumu, bağlanma stili ve çift uyumu açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sımsıkı, H. ve Şendil, G. (2014). Baba katılım ölçeğinin (BAKÖ) geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 49(49), 104-123.
- Skowron, E. A. (2005). Parent differentiation of self and child competence in low-income Urban families. *Journal of Counseling Psychology*, 52 (3), 337-346.
- Şeremet, E. (2006). *Okulöncesi dönemi çocuklarının (5- 6 yaş) kendilik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009). Babalara verilen eğitimin babaların çocuklarıyla ilgilenmelerine etkisi: Deneysel bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37, 136-148.
- Tazeoğlu, S. (2011). *Çocukların benlik algıları, davranış sorunları ve ana-babaların kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Totan, T. (2008). *Ergenlerde zorbalığın anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Tunç, E. (2000). *Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerde ailesiyle birlikte kalan ergenlerin benlik algıları yönünden karşılaştırmaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Turaşlı, N. (2006). *6 yaş grubu çocuklarda benlik algısını desteklemeye yönelik sosyal-duygusal hazırlık programının etkililiğinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Türkoğlu, D. (2013). *Okul öncesi dönem çocuğu olan babaların babalık rollerini algılamaları ile eşlerinden gördükleri desteğin çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçar Çabuk, F. (2013). *5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Uluyurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünlü, Ş. (2010). *Being fathered and being a father: Examination of the general pattern of turkish fathers' and their own fathers' involvement level for children between the ages of 0-8*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünlü Çetin, Ş. (2015). *Father involvement in early years: Comparing children's perceptions of father involvement with those of their fathers' and mothers'*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Wainwright, A. B. (2002). *Maternal peer management behaviors and children's social networks: influences on children's peer relations*. (Unpublished Doctoral Thesis). University of Illinois, Urbana–Champaign.
- Wiley, N. (2009). Bakhtin's voices and Cooley's looking glass self. *Interdisciplinary Journal For Germanic Linguistics and Semiotic Analysis*, 14(1), 101-121.
- Wilson, K. R. & Prior, M. R. (2011). Father involvement and child well-being. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 47, 405–407.

- Woodward, L. J. & Fergusson, D. M. (1999). Childhood peer relationship problems and psychosocial adjustment in late adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 27 (1), 87-104.
- Yakupoğlu, Y. (2011). *Erken çocukluk döneminde yer alan, okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların benlik kavramı algısıyla babalarının bağlanma stillerinin (güvenli – korkulu – kayıtsız – saplantılı) arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yaralı, K. (2015). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının bilişsel tempolarına göre benlik algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yaşar Ekici, F. (2013). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceriler açısından karşılaştırılması. *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 167-186.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya E. E. (2010). *Kişilik kuramları* (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yener, P. (2014). *Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, N. D. (2011). *Çatışma yaşayan ve boşanmış ailelerin ilköğretim çağındaki 7-12 yaş çocuklarının benlik algıları ve kaygı düzeylerini açısından çatışma yaşamayan ailelerin çocukları ile karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmazçetin, C. (2003). *The relation between father involvement and behavioral problems of preadolescents*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yüce, G. (2015). *Okulöncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkileri ve akran şiddetine maruz kalma*

düzeylerinin belirlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi /Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Zincirkıran, Z. (2008). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubu çocuklarının benlik kavramlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.



EKLER

EK-A

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1- Yaşınız:

2- Eğitim durumunuz:

- Okur- yazar değil
 Okur- yazar, ama ilkokul mezunu değil
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu

3- Çalışma durumunuz:

Çalışıyorum () Çalışmıyorum ()

4- Eşinizin çalışma durumu:

Çalışıyor () Çalışmıyor ()

5- Okul öncesi eğitime devam eden çocuğunuzun cinsiyeti:

Kız () Erkek ()

6- Ailedeki çocuk sayısı;

Tek çocuk () 2 çocuk () 3 çocuk () 4 ve daha fazla çocuk ()

7- Okul öncesi eğitime devam eden çocuğunuzun doğum sırası:

1. çocuk () 2. Çocuk () 3. Çocuk () 4. veya daha sonraki çocuk ()

EK-B

BABA KATILIM ÖLÇEĞİ (BAKÖ)

Aşağıda çocuğunuzla ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istediğimiz her cümlenin size ne kadar uyduğunu yandaki kutucuklardan birini işaretleyerek belirtmenizdir.

Keyfi Meşguliyet Alt Boyutu (Örnek Maddeler):

Çocuğumla birlikte onun oyuncaklarıyla (kamyon, bebek vb.) oynarım.

Çocuğumla birlikte müzik dinlerim.

İlgi ve Yakınlık Alt Boyutu (Örnek Maddeler):

Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.

Çocuğum sıkıntılı olduğu zaman onu rahatlatmaya çalışırım.

Temel Bakım Alt Boyutu Örnek Maddeler):

Çocuğumun tuvalet terbiyesiyle ilgilenirim.

Çocuğumun tırnaklarını keserim.

EK-C

ÇOCUK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

(Örnek Maddeler)

Lütfen aşağıdaki her bir maddenin içerdiği tanımı göz önüne alarak, değerlendirilen çocuğa uygun olma derecesine göre puan veriniz. Örnek olarak, çocuk cümlede tanımlanan davranışı sık sık gösteriyorsa “2- Kesinlikle Uygun” u işaretleyiniz. Çocuk davranışı ara sıra gösteriyorsa “1- Bazen Uygun” u işaretleyiniz. Çocuk nadiren bu davranışı gösteriyorsa “0- Uygun Değil” i işaretleyiniz. Lütfen her madde için sadece bir rakamı işaretleyiniz

0 1 2 1- Yerinde duramaz. Etrafta koşar ya da aşağı yukarı zıplar. Hareketsiz duramaz. (Aşırı Hareketlilik Alt Boyutu)

0 1 2 9- Yeni şeyler ya da durumlardan çekinme ya da korkma eğilimindedir. (Kaygılı –Korkulu Olma Alt Boyutu)

0 1 2 17- Diğer çocukları tekmeler, ısırır ya da onlara vurur. (Saldırganlık Alt Boyutu)

0 1 2 26- Diğer çocuklar sıkıntılı olduğunda onlarla ilgilenir. (Prososyal Alt Boyutu)

0 1 2 34- Akranlarının etkinliklerinden dışlanır. (Dışlanma Alt Boyutu)

0 1 2 44- Akran etkinliklerinden uzak durur. (Asosyal Davranış Alt Boyutu)

EK-D

DEMOULİN ÇOCUKLAR İÇİN BENLİK ALGISI TESTİ

Öz Yeterlilik Alt Boyutu (Örnek Maddeler):

- 1-Faaliyetimi yaparken öğretmenimden yardım istediğimde, hissederim.
5-Her sabah, okula gitmek için hazırlanırken, hissederim.
9-Öğretmenim, evde yapmamız için bir faaliyet/görev verdiğiğinde, hissederim.

Öz Saygı Alt Boyutu (Örnek Maddeler):

- 16-Oyun zamanı, arkadaşlarımla birlikteyken, hissederim.
21-Kendi kendime oynarken, hissederim.
26-Ailem hakkında konuştuğumda, Hissederim.

EK- E

Sayı: EKK/2016/15
Konu: Deniz CAN: YL tez çalışması

22.11.2016

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

İlgi: 14475162-302.08.01-701 sayılı 15.11.2016 tarihli yazınız.

İlgi yazınız ekinde sunulan Enstitünüzün Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Gelişim Psikolojisi) Programı Tezli Yüksek Lisans öğrencilerinden Deniz CAN tarafından gönderilen "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkileri ve Benlik Algılarının Baba Katılım Boyutlarına Göre İncelenmesi" konulu tez önerisi ve ölçekleri 21.11.2016 tarihinde incelenerek T.C. Maltepe Üniversitesi Etik Kurul Yönergesinin 6. maddesinde yazılı; **"bilimsel disipline bağlılık, yaşama saygı, zarar vermeme, olası zarar ve riskler konusunda tüm ilgilileri bilgilendirme, insan ve topluma sorumluluk"** gibi ilkelere uygun olduğuna; yayına temel oluşturan araştırmanın tasarım, planlama ve yürütülme aşamalarında katkıda bulunanlara yer verilmesi, eksiksiz ve doğru kaynak gösterilmesi, gereken biçim ve doğrulukta atıflarda bulunulması kaydıyla yapılmasının etik olarak uygun olduğuna; toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla arz/rica ederim.



Prof. Dr. Belma AKŞİT
Etik Kurul Başkanı



Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK
Üye



Prof. Dr. Nurgün OKTİK
Üye

Prof. Dr. Esra SAĞLAM
Üye



Prof. Dr. Hacer KARANİSOĞLU
Üye



Doç. Dr. Ebru MENŞUR ALKOY
Üye



Yrd. Doç. Dr. İhsan GÜLAY
Üye



Yrd. Doç. Dr. Abbas DÜNDAR
Üye



Yrd. Doç. Dr. Bahadır APAYDIN
Üye



EK- F



T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.11527204
Konu: Anket Araştırma İzni

18.10.2016

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimleri Enstitüsüne)

İlgi: a) 10.10.2016 tarih ve 565 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 18.10.2016 tarih ve 11484736 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Deniz CAN'ın "**Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkileri ve Benlik Algularının Baba Katılım Boyutlarına Göre İncelenmesi**" konulu tezi hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Harun TÜYSÜZ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9084-30f8-303a-9741-b289 kodu ile teyit edilebilir.

EK- G

Tablo G. 1. Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Babanın Yaşına Göre Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Yaş	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi meşguliyet	25-30	.105	.200	.957	.161	54.32	54.78	-.68	-.47
	31-35	.099	.089	.972	.123	55.53	56.00	-.37	.61
	36-40	.139	.024	.931	.008	55.43	53.00	.65	-.56
	41 ve üzeri	.102	.200	.963	.634	51.47	53.00	-.21	-.96
İlgi ve yakınlık	25-30	.210	.000	.786	.000	55.49	57.00	-1.69	2.55
	31-35	.273	.000	.588	.000	55.67	58.00	-3.51	14.62
	36-40	.217	.000	.772	.000	56.87	58.00	-1.54	1.57
	41 ve üzeri	.240	.005	.838	.004	53.32	56.00	-1.06	-.13
Temel bakım	25-30	.106	.200	.970	.410	25.59	25.00	.22	-.79
	31-35	.067	.200	.968	.075	26.67	27.00	-.41	-.43
	36-40	.076	.200	.986	.834	24.49	24.00	.17	-.55
	41 ve üzeri	.132	.200	.980	.938	25.00	24.00	.03	-.09
Toplam	25-30	.109	.200	.956	.151	135.41	135.00	-.74	.99
	31-35	.143	.001	.911	.000	137.87	142.00	-1.25	3.29
	36-40	.189	.000	.917	.003	136.78	129.00	.80	-.21
	41 ve üzeri	.099	.200	.982	.961	129.79	130.00	-.36	.28

Tablo G. 2. Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Babanın Eğitim Durumuna Göre Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Eğitim Durumu	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi meşgulliyet	İlkokul	.073	.200	.979	.530	52.69	52.00	.16	-.45
	Ortaokul	.084	.200	.975	.646	52.03	53.00	-.03	-.82
	Lise	.093	.200	.964	.051	56.69	56.00	-.51	1.10
	Üniversite	.088	.200	.973	.723	57.44	56.00	.47	-.23
İlgi ve yakınlık	İlkokul	.233	.000	.747	.000	55.91	58.00	-.20	3.68
	Ortaokul	.209	.001	.833	.000	55.13	56.00	-1.32	1.11
	Lise	.309	.000	.564	.000	55.89	58.00	-3.50	14.30
	Üniversite	.169	.065	.861	.003	55.48	57.00	-1.42	2.42
Temel bakım	İlkokul	.073	.200	.980	.554	26.00	26.00	-.18	-.42
	Ortaokul	.118	.200	.974	.603	23.44	23.50	.06	-.82
	Lise	.097	.198	.966	.068	26.39	26.00	-.14	.88
	Üniversite	.107	.200	.953	.292	25.88	27.00	-.66	-.06
Toplam	İlkokul	.126	.050	.961	.106	134.61	134.00	-.33	-.69
	Ortaokul	.087	.200	.981	.825	130.59	131.00	-.15	-.39
	Lise	.117	.024	.907	.000	138.98	142.00	-1.35	3.51
	Üniversite	.097	.200	.990	.995	138.80	140.00	.10	-.06

Tablo G. 3. Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Baba Çalışma Durumuna Göre Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Çalışma durumu	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi meşgulliyet	Evet	.053	.200	.990	.310	54.39	55.00	-.20	.22
	Hayır	.299	.058	.836	.092	64.29	72.00	-.30	-2.35
İlgi ve yakınlık	Evet	.239	.000	.692	.000	55.66	58.00	-2.87	11.50
	Hayır	.342	.013	.701	.004	56.57	58.00	-2.24	5.36
Temel bakım	Evet	.047	.200	.988	.155	25.42	25.00	-.08	-.52
	Hayır	.288	.082	.836	.092	31.29	36.00	-.82	-1.29
Toplam	Evet	.075	.024	.957	.000	135.47	136.00	-.83	2.32
	Hayır	.255	.186	.844	.107	152.14	163.00	-.78	-1.36

Tablo G. 4. Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Anne Çalışma Durumuna Göre Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Eş çalışma durumu	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi mesgulliyet	Evet	.121	.200	.962	.438	59.69	59.50	-.12	-.97
	Hayır	.065	.200	.987	.203	53.92	54.00	-.26	.36
İlgi ve yakınlık	Evet	.199	.010	.816	.000	56.96	58.00	-1.49	1.78
	Hayır	.239	.000	.695	.000	55.47	57.50	-2.78	10.63
Temel bakım	Evet	.153	.121	.922	.049	30.54	31.50	-.49	-.92
	Hayır	.047	.200	.990	.411	24.87	24.50	-.05	-.45
Toplam	Evet	.125	.200	.943	.158	147.19	149.50	-.50	-.60
	Hayır	.085	.011	.949	.000	134.18	135.00	-.91	2.26

Tablo G. 5. Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Cinsiyet	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi mesgulliyet	Kız	.082	.200	.977	.133	54.49	55.00	-.44	1.19
	Erkek	.043	.200	.986	.458	55.07	55.00	-.06	-.43
İlgi ve yakınlık	Kız	.270	.000	.608	.000	55.90	58.00	-3.53	15.96
	Erkek	.210	.000	.776	.000	55.51	57.00	-1.78	2.81
Temel bakım	Kız	.070	.200	.986	.513	24.14	23.00	.13	-.38
	Erkek	.063	.200	.978	.135	27.07	27.00	-.29	-.49
Toplam	Kız	.113	.011	.897	.000	134.54	135.00	-1.46	5.60
	Erkek	.059	.200	.974	.069	137.65	140.00	-.40	.08

Tablo G. 6. Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuk Sayısına Göre Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Çocuk sayısı	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi meşguliyet	1	.209	.077	.869	.032	58.07	53.00	.90	-.46
	2	.059	.200	.986	.424	56.12	56.50	-.38	.49
	3	.076	.200	.985	.764	51.86	53.00	-.16	-.20
	4	.153	.200	.962	.691	53.13	52.50	.18	.36
İlgi ve yakınlık	1	.351	.000	.509	.000	57.40	59.00	-3.41	12.32
	2	.265	.000	.608	.000	56.03	58.00	-3.75	18.47
	3	.245	.000	.823	.000	54.61	57.00	-1.40	1.36
	4	.285	.001	.724	.000	55.50	57.00	-2.01	3.66
Temel bakım	1	.203	.098	.900	.095	26.07	24.00	.23	-1.39
	2	.083	.151	.978	.124	26.53	27.00	-.27	-.59
	3	.067	.200	.990	.948	24.37	24.00	.06	.27
	4	.106	.200	.978	.941	24.18	24.00	-.17	-.57
Toplam	1	.142	.200	.939	.366	141.53	136.00	.30	-.41
	2	.072	.200	.929	.000	138.68	142.00	-1.17	3.72
	3	.125	.055	.959	.087	130.84	133.00	-.58	1.19
	4	.165	.200	.965	.751	132.81	131.00	-.44	.82

Tablo G. 7. Çocukların Baba Katılım Düzeylerinin Çocuk Doğum Sırasına Göre Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Doğum sırası	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi meşguliyet	1.	.099	.038	.959	.008	55.01	55.00	-.34	1.45
	2.	.080	.200	.979	.593	57.57	57.00	-.08	-.84
	3.	.073	.200	.981	.827	51.40	52.00	-.01	-.46
	4. veya daha sonraki	.115	.200	.973	.916	50.89	50.00	.42	-.40
İlgi ve yakınlık	1.	.265	.000	.616	.000	55.67	58.00	-3.32	13.66
	2.	.211	.000	.805	.000	56.40	58.00	-1.42	1.91
	3.	.284	.000	.790	.000	55.13	56.50	-1.84	3.52
	4. veya daha sonraki	.301	.018	.766	.008	54.44	58.00	-1.37	0.52
Temel bakım	1.	.066	.200	.981	.224	26.11	26.50	-.24	-.57
	2.	.083	.200	.982	.705	26.87	27.00	.04	-.71
	3.	.097	.200	.976	.679	23.06	22.00	.43	.57
	4. veya daha sonraki	.130	.200	.958	.777	24.55	25.00	-.37	-.16
Toplam	1.	.121	.003	.902	.000	136.79	136.50	-1.33	4.42
	2.	.101	.200	.973	.375	140.84	140.00	.05	-.93
	3.	.121	.200	.970	.512	129.59	127.00	-.35	-.67
	4. veya daha sonraki	.146	.200	.977	.947	129.89	124.00	-.16	-.54

Tablo G. 8. Demoulin Benlik Algısı Ölçeğinden Alınan Puanların Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Öz yeterlik	.097	.000	.956	.000	33.7093	34.0000	-.02	-1.03
Öz saygı	.091	.002	.964	.000	37.3663	37.0000	-.56	.38
Toplam	.072	.031	.973	.002	71.0814	71.0000	-1.50	-.840

Tablo G. 9. Çocuk Davranış Ölçeğinden Alınan Puanların Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Akranlarına karşı saldırganlık	.313	.000	.636	.000	1.2442	.0000	2.28	5.08
Başkalarına karşı yardım amaçlayan sosyal davranış	.139	.000	.932	.000	12.6453	11.0000	.08	-1.05
Akranlarına karşı sosyal davranış	.322	.000	.590	.000	1.3488	.0000	2.80	8.58
Akranlarına karşı korkulu-kaygılı davranış	.209	.000	.813	.000	2.3430	2.0000	1.46	1.63
Akranları tarafından dışlanma	.444	.000	.394	.000	.4593	.0000	3.87	15.68
Aşırı hareketlilik	.214	.000	.812	.000	1.7616	1.0000	1.14	.42

Tablo G. 10. BAKÖ'den Alınan Puanların Normallik Varsayımına İlişkin İnceleme Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov	p	Shapiro-Wilk	p	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
Keyfi meşguliyet	.050	.200	.990	.255	54.7965	55.0000	-.177	.140
İlgi ve yakınlık	.239	.000	.693	.000	55.6977	58.0000	-2.880	11.729
Temel bakım	.049	.200	.985	.070	25.6570	25.5000	-.070	-.587
Toplam	.069	.050	.959	.000	136.1512	136.0000	-.777	2.112

ÖZGEÇMİŞ

Deniz CAN, 1989'da İstanbul'da doğmuştur. 2013 yılında İstanbul Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü'nü tamamlamıştır. Lisans eğitimi sırasında ve sonrasında TEGV, ÇEKÜL Vakfı, YÖRET Vakfı, KAÇUV gibi sivil toplum kuruluşlarında sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı bölgelerde bulunan çocuklar, engelli çocuklar ve kanser hastası çocuklar ile yürütülen çalışmalarda gönüllü eğitmenlik ve grup liderliği yapmıştır. Engelli çocuklar ve ailelerine yönelik Küçük Adımlar Projesi'nde gönüllü aile rehberi olarak görev almıştır. Ayrıca gönüllü olarak İstanbul Üniversitesi Çocuklar Evi, özel bir Psikolojik Danışmanlık Merkezi, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi gibi kurumlarda staj ve eğitim çalışmalarına katılmıştır. 2012 yılında özel bir anaokulu ve Aile Danışma Merkezi'nde Asistan Psikolojik Danışman olarak görev almıştır. 2013 yılından bu yana MEB bünyesindeki devlet okullarının çeşitli kademelerinde Psikolojik Danışman olarak görevine devam etmektedir. Çocuk ve Gençlerde Sanat Terapisi Uygulamaları, Dikkat Eksikliği İle Başa Çıkma, PASS Müdahale Programı, Bilişsel Değerlendirme Sistemi (CAS), Bağımlılıkla Mücadele Eğitimi, Madde Bağımlılığını Önleme Eğitimi, Çocuklarda Bilişsel Davranışçı Danışmanlık Yaklaşımı, Kısa Süreli Çözüm Odaklı Danışmanlık Yaklaşımı, Oyun Terapisi, Yapılandırılmış Oyun Terapisi Metodu, Kum Terapisi alanında eğitimleri bulunmaktadır. Çocuk Değerlendirme Testlerini uygulama ve değerlendirme yetkinliğine sahiptir.